

TARTALOM Mécses a te igéd

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA: *Dávid dalai* 161

Tanulmányok

Az anglikanizmus öt évszázada 162

HANNA CLEUGH: *II. Anglikanizmus a 17. században: reform, lázadás vagy restauráció?* 162

CARINA SUNDBERG: *Az igehirdetés mint Isten kommunikációjának töredéke* 168

Figyelő

Előadások

CSERHÁTI MÁRTA: *A morzsát kérő koldustól az asztal vendégéig. Éhezés és lakoma Lukács evangéliumában* 172

REKHA CHENNATTU: *Új evangélizáció mint keresztény létforma* 176

Könyvajánló

FABINY TAMÁS: *Két zsidó megy az utcán...* 181

Az igehirdető műhelye

LÁSZLÓNÉ AGOD ANETT: *Húsvét ünnepe után 3. vasárnap (Jubilate) (Mk 2,18–22)* 183

LABORCZI GÉZA: *Húsvét ünnepe után 4. vasárnap (Cantate) (Lk 19,37–40)* 186

LÁSZLÓNÉ HÁZI MAGDOLNA: *Húsvét ünnepe után 5. vasárnap (Rogate) (Lk 11,5–10)* 188

PÉTERNÉ BENEDEK ÁGNES: *Mennybemenetel ünnepe (Ézs 59,1–2.12–13.20)* 191

KECZKÓ PÁL: *Húsvét ünnepe után 6. vasárnap (Exaudi) (Mt 9,35–38)* 194

Igei meditáció

NAGY NORBERT: *Gondolatok Ézs 59,1–2.12–13.20 kapcsán* 197

Igehirdetés

LÁZÁRNÉ SKORKA KATALIN: *Légy példa! Igehirdetés konfirmációi istentiszteleten (1Tim 4,12)* 199

Dávid dalai

■ SZABÓNÉ MÁTRAJ MARIANNA

Tegnap, amikor már vagy ötödször hívtam a szolgáltató céget, hogy végre átírják azt a számlát, amelynek átírásáról – az átírás megtörténtéről – több dokumentummal is rendelkezem, ismét felkínált a telefonos hang egy szolgáltatást. Ha majd egyszer valamiféle lehetséges vitás ügyben erre a most elhangzó és rögzítendő beszélgetésünkre akarok hivatkozni, akkor nyomjam az ötös gombot, hallgassam meg és jegyezzem fel a tizenöt jegyű kódot, mert csak ennek birtokában fogok tudni hivatkozni most elhangzó és rögzített beszélgetésünkre. Nyomtam hát az ötös gombot. És miközben buzgón jegyeztem a tizenöt számot, amit egy gépi hang diktált nekem, ráébredtem, hogy a botfülüek is énekelnek. Csak a gép az, aki nem énekel. Mert az emberi hangnak, az emberi beszédnek dallama, ritmusa van. Tónusa és hangneme. Minden emberi beszéd zene. Mindenki, aki beszél, valami módon énekel. Csak a gép kopogja a fülembé lelketlenül és dallamtalanul, hogy nyolc, három, hét, hat, kilenc...

Cantate vasárnapját nem sajátíthatják ki a jó hangúak. Sem a kórusok, sem a zenészek, sem a vajtfülüek. Cantate vasárnapja minden emberé. A botfülüeké is, és azoké is, akik elvesztették az énekhangjukat. Akik épp most valami okból képtelenek énekelni.

Saullal történt az a borzasztó dolog, hogy elhagyta őt az Úr lelke, és rossz szellem kezdte gyötörni. Nem gondolom, hogy meg tudnánk fejteni ezt a rejtélyt. Vagy hogy meg kellene fejtenünk. Azt mégúgy sem, hogy tisztünk lenne eldönteni, Saul megérdemelte-e ezt a csapást. Elégedjünk meg egy szűkszavú, ám klasszikus magyarázattal: ettől kezdve Saul semminek sem tudott örülni. Semmi sem okozott örömet neki. Mintha besötétedett volna egész világa. Itt pedig hirtelen megnő a saulok száma. Tetten érünk egy általános életérzést. Mindent beárnyékol valami néven nem nevezhető homály. Valami alakatlan félelem. Akkor aztán hiába a beszéd, az érvelés, a meggyőzés. Gonosz lelkek nem hallgatnak észérvekre. Nem is félnek tőlük. Logika nem kergeti el őket. Nem csoda hát, hogy amikor Sault gonosz lélek gyötörte, más gyógymódot kerestek. Zene kell, ami a lelket gyógyítja – gondolták. Zenészt kerestek hát, és Dávidot találták. Dávidot, aki jól pengette a lantot.

De mit is zenélt Dávid? Milyen dalt játszott, és miről énekelt? Andalító, figyelmet elterelő dalokat vajon? Vagy vidám

nótákat, hogy szertefújják a borút? Az ember hajlamos azt gondolni, hogy énekelni csak vidáman lehet. Hogy aki énekel, örömben énekel. És hajlamosak vagyunk azt is gondolni, hogy a gonosz lélek ellen úgy lehet küzdeni, ha vidámsággal eltereljük a figyelmet. De hát mit is zenélt Dávid? Tudjuk a választ, mert tucatjával maradtak fenn a hajdan pengetett dalok szövegei! Túléltek századokat és évezredek. Mert még mindig aktuálisak, és még mindig hatnak. Ezek a dalok megéneklék a bajt magát. Kétségbeestem. Elhagytak és elárultak a barátaim. Fenyegető kór fonódik körém, egyre szorosabban és szorosabban. Tele vagyok kétségbeeséssel, de nem bírom kimondani. Nem tudom magamból kibeszélni, hogy megszabaduljak tőle. Ellenségeim vannak, akik titokban csapdát állítanak elem. Bármelyik pillanatban beleléphetek. Túljárnak az eszemen. Én meg belefáradtam a küzdelembe.

Ezek a dalok szavakat adnak az érzéseimnek. Olyasvalaki éneklé őket, aki átélte, amit én. Sőt olyasvalaki, aki a szabadulást is átélte. A szabadulást a sötétség fogságából. Mert a remény hangját is az ajkunkra adják ezek a dalok. A bizalmat, amit elvesztettem, s ezért nem tudnék magamtól kimondani. A vigasz szavait, amelyek, ha hallgatom és éneklek őket, az enyémeik is lehetnek. Saul hallgatta a dalokat, megkönnyebbült, jobban lett, és a rossz szellem eltávozott tőle.

Dávid dalai nem olvasmányok, amelyeket csöndes sarkokba húzódva a szemünkkel követünk. Dávid énekei dalok, amelyeket hallani kell. Vagy a testvéreim éneklék nekem a templompadban, és miközben hallgatom, és tán velük dúdolom, megvigasztalodom, és elszáll lelkemből a sötét félelem, vagy akár otthon is énekelhetem őket, de nem némán, hanem hangosan. Olvashatom hangosan. Dúdolhatom hangosan. De hallanom kell a fülemmel és a lelkemmel a szabadítás hangjait, amelyet ezek a dalok megénekelnek. És akkor nemcsak a fájdalomra ismerek rá, hanem a megénekelte vigasz engem is megvigasztal. Engem is elvezet a vigasztalás és a szabadulás forrásához.

Ezért Cantate vasárnapja az én vasárnapom. Dávid nekem pengeti a lantot, és én vele dúdolhatom: „Énekeljétek az Úrnak új éneket, mert csodákat tett! Szabadulást szerzett jobbjá, az ő szent karja. Megmutatta szabadító erejét az Úr, a népek szeme előtt nyilvánvalóvá tette igazságát.” (Zsolt 98,1–2)

Az anglikanizmus öt évszázada

Sorozatszerkesztő: Fabiny Tibor

II. Anglikanizmus a 17. században: reform, lázadás vagy restauráció?*

■ HANNAH CLEUGH**

Amikor a 17. század felvirradt Angliára, I. Erzsébet már negyven éve uralkodott. Az egységesség valláspolitikája és Erzsébet eltökélt ellenkezése, hogy további engedményeket tegyen a protestánsok radikalizálódásának, azt eredményezte, hogy Anglia protestáns nemzeté vált. Az anglikán egyház nagymértékben kálvinista volt teológiáját tekintve, a liturgikus gyakorlat pedig az 1559-es *Imádságoskönyv* (*Book of Common Prayer*) szerint folyt (lásd CUMMINGS 2011, 99–181. o.). Erzsébet katolikus alattvalói alapvetően hűségesek maradtak, Angliával tartva a spanyol armada ellen 1588-ban. Mindazonáltal a 17. századi Anglia vallástörténete ettől nagyon különbözőnek bizonyult: a folyamatos protestáns stabilitás és egységesség helyett az anglikán egyház egy nagyon sajátos további megosztó jellegű reformációval szembesült; ugyanis felbomlott,¹ majd helyreállt a monarchiával együtt 1660–1662-ben. A 17. század végére az anglikán egyház már csak egy volt a sok protestáns egyház közül Angliában, és ekkor kezdett kialakulni az az irányzat, amit ma modern hitvalló anglikanizmusként aposztrofálhatunk.

* A folyóiratunk számára készített angol nyelvű tanulmányt a sorozatszerkesztő a magyar nyelvű olvasók pontosabb tájékoztatása érdekében kiegészítő évszámokkal, jegyzetekkel és bibliográfiai adatokkal látta el – a szerző szíves hozzájárulásával. – *A sorozatszerk.*

** Hannah Cleugh anglikán lelkész, 2009-ben ordinálták. A Durhami Egyetem lelkésze, a University College tanára. Az angol reformáció és a liturgia történetét kutatja. Jelenleg az angol restauráció korának durhami püspökéről, John Cosinről ír könyvet. A Church of England egyetemes zsinatában a Durhami és a Newcastle-i Egyetemet képviseli.

¹ Az angol forradalom idején ugyanis eltörölték a püspöki rendszert. SZÁNTÓ 2000, 468. o.

A korai Stuart-egyház

Amikor I. Erzsébet 1603-ban elhunyt, VI. Jakab (1567–1625), Skócia királya örökölte Anglia trónját is. A reformáció története Skóciában egészen másképp zajlott, mint Angliában, és sokkal jobban kötődött Genfhez a reformátor, John Knox (1514–1572) révén. Jakab édesanyját, a katolikus Stuart Máriát (1542–1587), a skótok királynőjét elmozdították, és gyermekkorú fiát ültették a trónra 1567-ben. Mária ezután hosszú időt töltött az angol korona foglyaként, mígnem 1587-ben kivégezték. Jakab felemelkedése az angol trónra reményt adott azoknak a protestánsoknak, akik az anglikán egyház további reformja mellett kardoskodtak (akiket gyakran „puritánoknak” neveznek). Ahogy Jakab délnek vonult, hogy új királyságát birtokba vegye, a puritánok egy csoportja köszöntötte őt az úton, akik átadtak neki egy követeléslistát, amelyet „Millenniumi kérvény” néven ismerünk. Válaszul Jakab beleegyezett, hogy egy konferenciát hívjon össze 1604–1605-ben Hampton Courtba, hogy megvitassák az egyházreformot. A kérelmezők elvárásai azonban jórészt teljesületlenek maradtak, és ez nagymértékben jelezte annak a komoly politikai kihívásnak a végét, amit a puritanizmus jelentett. A konferencia fő eredménye a Biblia új angol fordításának 1611-es kiadása lett, az úgynevezett Jakab király Bibliája (King James Bible), illetve a „jóváhagyott fordítás” (Authorised Version), amelynek igen nagy hatása volt az angol nyelv fejlődésére, és ma is népszerű (lásd CAMPBELL 2010; HAMLIN–JONES 2010.).

Jakab egyensúlyt tartott fenn az erzsébeti egyház főáramú protestantizmusa és egy új mozgalom között,

amely a 16. század végén kezdett el fejlődni, és amelyet – Peter Lake és Anthony Milton történészekkel szólva – „avantgarde konformizmusnak” fogunk nevezni (gyakran „laudianizmusként” is ismerik). A mozgalom Oxford és Cambridge egyetemi kápolnáiban fejlődött ki, valamint a westminsteri apátságon és iskolán keresztül. Intellektuális irányzat volt, esztétikai érdeklődéssel – különösen is a templomok és az istentisztelet megszerkesztésében –, és hajlamos volt nosztalgiával visszatekinteni az angol reformáció korai éveire, különösen is az 1549-es *Első imakönyvre*, amely több szertartást tartalmazott és jobban tartotta a folytonosságot a középkori múlttal. A mozgalom legbefolyásosabb alakjai a következők voltak: Lancelot Andrewes (1555–1626), Ely, majd Winchester püspöke, aki az uralkodó előtt tartott igehirdetése révén vált híressé; Richard Neile (1562–1640), Matthew Wren (1585–1667), John Cosin (1594–1672) és a leghíresebb William Laud (1573–1645), aki Canterbury érseke lett 1633-ban, majd 1645-ben a puritánok kivégezték.

Jakab fiának, Károlynak az 1625-ös trónra lépésével azonban megváltoztak a körülmények. Károly nem tartotta fenn ugyanazt az egyensúlyra törekvő egyházpolitikát, mint Jakab, és az avantgárd konformistáknak a szertartásokkal kapcsolatos felfogását támogatta, mert az ő teológiai felfogásukkal szimpatizált. Egy észrevehető változás ment tehát végbe a valláspolitikában a 17. század első felében: Jakab egyháza fenntartotta az anglikán *via mediát*, a prédikáció és a liturgia között egyensúlyozva, miközben teret adott a teológiai vélemények széles skálájának; Károly pedig szűkítette a tanításbeli spektrumot, s a liturgia szerepét hangsúlyozta az istentiszteletben; száműzve az udvarból mindazt, ami a korábbi évtizedekben a főirányú teológiai vélemény volt az anglikán egyházban. Ez az új megközelítés nyilvánvalóvá vált Richard Montagu (1577–1641) *A Gagg for the New Gospell? No. A New Gagg for an old Goose* (Gágogás az új evangéliumért? Nem, új gágogás egy régi libáért) című művének 1624-es kiadása nyomán, amely a predestináció kérdésével foglalkozott. Ez a téma nagyon vitatott volt a református protestantizmusban a 17. század első évtizedeiben, és az 1619-es dorti zsinaton is vitatkoztak róla. Ahogy Montagu tárgyalta a predestináció tantételét, az nem volt újdonság; ellenben azt tette, hogy elvetette az anglikán egyház fő irányvonalú megközelítését mint „néhány ember privát képzelgését”, és ennél fogva igyekezett megváltoztatni az elvi alapvetést. Ráadásul elvetette a doktrinális egységet az anglikán egyház és a kontinentális Európa református egyházai között, és próbált nagyobb távolságot létrehozni a tágabb értelemben vett reformált protestáns egyházcsaládtól. Az angol vallásos különállásnak ez a fogalma határozott kontrasztot mutatott a 16. század közepi korai angol reformátorok nemzetközi kitekintésével, és megkülönböztette az avantgárd

konformistákat puritán ellenfeleiktől, akik folyamatosan azért küzdöttek, hogy az anglikán egyház igazodjon jobban Svájc, Németalföld és Skócia „legjobb református egyházaihoz”.

William Laud 1633-ban lett Canterbury érseke, és arra törekedett, hogy azt a vallási irányvonalat helyezze előtérbe, amellyel már 1616-tól kezdve kísérletezett, amikor Gloucester esperesévé nevezték ki. A legvitatottabb az oltár elhelyezési gyakorlata volt: szemben az Erzsébet-kori gyakorlattal, amikor az úrvacsora idejére egy közösségi asztalt helyeztek kelet-nyugati irányban a szentélybe, Laud újra bevezette a keleti végig tartó, könyöklőkorlással ellátott oltárokat. Csakúgy, mint az Erzsébet- és Jakab-korabeli elődjek, a laudianus püspökök ragaszkodtak a liturgikus gyakorlat egységességéhez, ahogyan az az 1559-es *Imádságoskönyvben* (*Book of Common Prayer*) elő volt írva; reformra vonatkozó próbálkozásai ezért voltak annyira megosztóak, mert éppen azt próbálták megváltoztatni, amit ez az egységesség képviselt.

Liturgia és konfliktus

1637-ben a megosztó liturgiai reform új dimenziót nyert, amikor Laud megpróbált egy új imádságoskönyvet bevezetni Skóciában. A skót reformáció, ahogy már megjegyeztük, meglehetősen eltérő irányt vett az angliaihoz képest, és a skót egyházi istentisztelet nagyon másképp nézett ki, mint az angol *Book of Common Prayer* követő liturgia. Laud, Wren és Cosin egy új könyvet állítottak össze, amely a konzervatívabb 1549-es *Imádságoskönyvön* alapult, különösen az úrvacsora rendjét illetően. Ez rögtön zavargásokhoz vezetett az edinburghi Szent Egyed-templomban, valamint ez eredményezte 1638 februárjában a Szövetség Ünnepélyes Ligája (Solemn League and Covenant) létrejöttét, amely szemben állt a *Book of Common Prayer*rel. Novemberben a közgyűlés („zsinat”) eltörölte a püspököket Skóciában, aminek viszont az angolok katonai beavatkozása volt a következménye. Ezt nevezik a püspökök első háborújának.

De a skóciai vallási konfliktustól függetlenül Anglia is jelentős politikai bizonytalansággal járó időszakon ment keresztül. Károly feloszlatta a harmadik parlamentet 1629-ben, és a „személyes uralom” évtizedébe kezdett. Ennek az 1640 április–májusában ülésű „rövid parlamenttel” lett vége. Ezen a nyáron zajlott a püspökök második háborúja, amelyben az angol csapatok vereséget szenvedtek; ezt követően a parlament újra összeült. Novemberben felelősségrevonási eljárást kezdeményeztek Laud ellen. A parlament továbbra is jelentős politikai és gazdasági reformot sürgetett, és 1642 augusztusában a király zászlót bontott Nottinghamban, jelezve az angol polgárháború hivatalos kitörését.

A polgárháború és a parlamenti seregek sikerének az anglikán egyházra gyakorolt következményét legjobban a *Book of Common Prayer* 1645-ös és az episzkopátus 1646-os eltörlése jelzi legjobban. Az *Imádságoskönyv* helyébe a *nyilvános istentisztelet direktórium*a (az „új direktórium”) lépett, amely inkább használati kézikönyv volt a nyilvános istentisztelet vezetéséhez, mintsem kidolgozott liturgia. Nem igazán világos, hogy milyen széles körben alkalmazták az új direktóriumot – ismert, hogy néhány ember továbbra is a *Book of Common Prayer* szerint tartott istentiszteletet, ahogy a híres naplóiíró, John Evelyn (1620–1706) egy 1657-es karácsonyi úrvacsora kapcsán jelzi. Laudot 1645-ben kivégezték. 1649-ben I. Károlyt fogták perbe és végezték ki – angol protestánsok a saját protestáns királyukat. Nem sokkal Károly halála után megjelent egy áhítatoskönyv, az *Eikon Basilike*, amely azt állította magáról, hogy a királytól származik, és a királyt mártírként ábrázolta. John Milton (1608–1674), a költő egy ellenművel, az *Eikonoklastes* (Képrombolás) cíművel válaszolt rá, amely ugyanabban az évben jelent meg.

Restauráció

A konfliktus nem ért véget a király kivégzésével: 1651-ben a parlamenti seregek újabb vereséget mértek a rojalistákra Worcesternél, és II. Károly száműzetésbe kényszerült Franciaországba, ahol 1660-ig maradt. 1660 márciusában azonban a csonka parlament (az 1640-ben összehívott hosszú parlament maradéka) feloszlatta magát, és a következő hónapban II. Károly kibocsátotta a bredai nyilatkozatot, amelyben a trónra történő feltétlen visszafogadása esetén bocsánatot ígért a polgárháború aktív szereplőinek (SZÁNTÓ 2000, 478. o.). A parlament a monarchia mellett döntött, és Károly májusban visszatért. A monarchia helyreállításával párhuzamosan felmerült a vallási berendezkedés kérdése is. 1661-ben ülésezett a Savoy-konferencia, hogy megvitassa az ügyet. Ez év júliusában a püspököket újra bevezették a Lordok Házába, és 1662 áprilisában az új, immár revideált *Imádságoskönyvet* jóváhagyta a parlament (CUMMINGS 2013, 185–666. o.). Az 1662-es könyv nagymértékben támaszkodott Cranmer imakönyvére és szándékosan konzervatív volt, a közös imádság és a közös rend tisztán összekapcsolódott benne. Békülékeny és irénikus nyelvezte ellenére sem szabad elfelejteni, hogy az *Imádságoskönyv* helyreállítása egyúttal kétezer presbiteriánus lelkész „nagy eltávozásához” vezetett; ők ugyanis elfogadhatatlannak találták, hogy az „Egységességi törvényhez” (*Act of Uniformity*) alkalmazkodjanak. A *Clarendon-törvénykönyvként* ismert törvénygyűjteményben foglaltak (amely négy 1661 és 1665 között életbe lépett büntetőjogi törvényt tartalmazott, és címét Edward Hyde, Clarendon első grófia után kapta, aki II. Károly főminisztere volt) azzal a következménnyel jártak, hogy kizárták az úgynevezett

nonkonformistákat az angol közéletből. Míg a 16. században az anglikán egyház nemzeti egyház volt, ezzel szemben a 17. század végére az anglikanizmus és a politikai nemzet ugyan összekötődött az intézményrendszeren keresztül, de jelentős számú angol protestáns volt kizárva – a római katolikusokkal egyetemben – mindkettőből.

A via mediát választva

Az 1662-es *Imádságoskönyv* lett és maradt az anglikán egyház hivatalos liturgiája, amit a hagyománytisztelők nagyon kedvelnek a nyelvezetéért és kimért prózájáért, és minden egyéb anglikán egyházi szolgálat csak engedélyezett alternatíva ehhez képest. Ahogy az előszó nyilvánvalóvá teszi, a könyv célja, hogy középutat találjon, hogy elfoglalja a *via mediát*, amit oly sokszor tekintettek az „anglikanizmus” lényegének, hiszen „mértéket tart a két szélsőség között: a túl sok merevség az elutasításban és a túl sok könnyedség az engedékenységekben az eltérések megengedése terén”. A „mérséklet” és „ésszerűség” hangszíne ez, amely élesen szemben áll az 1630-as éveket jellemző megosztó valláspolitikával, valamint az 1640-es és 1650-es évek viszályával és felfordulásával, amelyekre úgy utaltak, mint „utóbbi szomorú zavarokra”. A helyreállított liturgiát kompromisszumos megoldásként vezették be, amelyben egyik félnek sem teljesült „egy sem ésszerűtlen követeléseiből”. Ez egy szándéknyilatkozat, hogy a helyreállított anglikán egyháznak minnek kellene lennie: békés, mérsékelt egyháznak, amelyben a tágasságot és az egyensúlyt megőrzik, és amelyben az emberek osztoznak a közös imádságban és az egységes liturgiában, amelyhez mindannyian alkalmazkodnak. Olyan egyháznak kell lennie, amely képes válaszolni a változó körülményekre és a történelmi kontextusokra, ahogy az a használatba újonnan bevezetett művek jelzik, például *Az érettebb éveikben járók keresztsége* vagy a *Bennszülöttek ültetvényeinken*. A Church of Englandnek ugyanakkor megfontolt, tudós egyháznak is kell lennie: így a liturgiában használt szentírási szakaszokat revideálták, hogy „tökéletesebben adják vissza őket”. Itt, az 1662-es *Imádságoskönyv* (*Book of Common Prayer*) előszavában sok témát és hangsúlyt találhatunk, amelyek majd az anglikanizmust jellemezni fogják. Ezek a 17. század vallási kísérletezéséből és felfordulásából emelkedtek ki, és majd egyre növekvő mértékben elterjednek a világon, hogy kiformalják mindazt, ami az egész világra kiterjedő anglikán közösséggé vált. Ahogy a 16. századi Anglia protestánssá lett I. Erzsébetnek a vallási egységhez való ragaszkodása nyomán, ugyanúgy a 17. század második felében az anglikán identitást egyaránt jellemezte és formálta az 1662-es *Imádságoskönyv* (*Book of Common Prayer*) liturgiája.

Fordította László Virgil

Szövegközlés

John Donne költő és anglikán lelkész (1572–1631)

Szent szonett 14.

Döngesd szívem, Szentháromság, ne csak kopogtass; védj, sugallj, ne csak ragyogj; hogy állni tudjak, dönts le, haragod küldd rám, cibálj, égess, új létet adj. Más vára: én, bitorló úr alatt, beengednélek s tétlen maradok; helytartód: elmém dolga volna, hogy védjen, de lám, ő hitvány, gyöngre rab. Mégis szeretlek, s hogy szeressenek, ez vágyam, ám eljegyzett ellened; tépd el, oldd fel e kötelékemet, s magadhoz végy, hogy foglyoddá legyek; ha gúzsba nem kötsz, nem leszek szabad, sem szűz, ha nem megejtve általad.

Molnár Imre fordítása

Meditáció, perlekedés, ima (Áhítatok nehéz időkben, 1624)

Meditáció

Meglehet, akiért ez a harang szól, annyira beteg, hogy nem is tudja: érte szól. És meglehet, én is sokkal egészségesebbnek képzelem magam, mint amilyen valójában vagyok, és a körülöttem levők, akik látják állapotomat, értem harangoztatnak, s én nem is tudok erről. Az egyház egyetemes, univerzális, és ilyen minden cselekedete is: amit tesz, mindenkit érint. Ha gyermeket keresztel, ez a cselekedete engem is érint, mert ezzel ahhoz a főhöz kapcsolja a gyermeket, amelyhez én is tartozom, és abba a testbe oltja bele, amelynek én is a tagja vagyok. Ha az egyház temet valakit, az engem is érint, hiszen az egész emberiség egy szerző műve és egyetlen kötet. Amikor valaki meghal, az nem azt jelenti, hogy egy fejezetet kitépnek ebből a könyvből, hanem azt, hogy egy szebb nyelvre fordítják, és minden fejezetnek ez a sorsa. Isten szolgálatában számos fordító áll: az egyik fejezetet az öregség fordítja át, a másikat a betegség, harmadikat a háború, negyediket az igazságszolgáltatás –, de Isten keze ott van mindegyik fordításban; az ő keze fűzi majd össze szétszórt lapjainkat egy olyan könyvtár számára, amelyben mindannyian nyitott könyvek leszünk egymás előtt. Ezért a harang, amely istentiszteletre hív, nemcsak az ígéhirdetőt szólítja, hanem a gyülekezetet is. Ez a harang mindnyájunkat hív, de engem különösen, aki a betegség miatt oly közel kerültem a véghez. A szerzetesrendek egykor azon versengtek, szinte már civakodtak (e versengésben kegyesség keveredett méltósággal, hit az önérzettel), hogy reggelenként melyikük harangozzék először imára. Úgy határoztak, hogy azok húzzák meg először a

harangot, akik elsőként ébrednek. Ha az esti imára szólító harangzúgás méltóságát helyesen értjük, örömmel kelünk majd kora reggel azzal az igyekezettel, hogy ez a méltóság éppúgy a miénk lehessen, mint a harangozó rendé. A harang azért szól, aki úgy érzi, hogy érte szól; s bár nem szól mindig, mégis ha a harangszó valakit egyszer megragadott, attól a perctől egy lesz Istennel. Ki nem néz fel a kelő napra? És ki fordítja el a szemét a feltűnő üstökösről? És ki nem figyel a harangzúgásra, bármilyen alkalomból szól is az? És ki tud nem odafigyelni arra a harangszóra, amely önmaga egy részének elmúlására figyelmezteti? Senki sem különálló sziget, amely teljes lehet önmagában; minden ember a kontinens egy szelete, a szárazföld része; ha egy rögöt mos el a tenger, Európa lesz kisebb, éppúgy, mintha egy hegyfokkal, barátod házával vagy a sajátoddal történt volna ez; bárki hal meg, én leszek kevesebb, mert az emberiség része vagyok; sose kérdezd tehát, kiért szól a harang, mert érted szól. Nem tekinthetjük ezt a baj koldulásának vagy kölcsönvételének, mintha magunk nem volnánk amúgy is elég szerencsétlenek, és szomszédaink terhét kellene magunkra vennünk, így gyarapítva a miénket. Ámbár megbocsátható kapzsiság lenne, ha így tennénk, mert a szenvedés kincs, és aligha találunk olyan embert, akinek elegendő volna belőle. Senkinek sem jut elég a szenvedésből, ha az nem érleli meg, és nem hajlítja Isten felé. Ha valaki rudakban vagy tömbökben hordja kincsét magával, és nem veret belőle pénzermét, nem tud vele fizetni útközben. A gyötrellem természeténél fogva kincs lehet, de hasznát tekintve nem forgalomban levő pénz, ha nem visz minket egyre közelebb mennyei hazánkhoz. Másvalaki is lehet beteg, talán halálos beteg, és szenvedése úgy rejtőzhet benne, mint arany a bányában, kiaknázatlanul. De ez a harangszó, amely a másik szenvedéséről beszél nekem, kiássa ezt az aranyat, és hasznomra fordítja oly módon, hogy más veszedelmén elgondolkodva a magamén töprengek el; így révbé jutok, megtérve Istenemhez, aki egyedüli erősségünk.

Perlekedés

Istenem, Istenem, ez lenne egyik útja sötétségből világosságot teremtő fáradozásodnak, hogy most még homályosan látó szolgálodat – akiért a harang szól – mindazok szuperintendensévé, felügyelőjévé, püspökévé tedd, akik a harangzúgásban hallják az ő hangját, s így adj számunka megerősítést? Ez lenne egyik útja annak, hogy gyöngeségből erőt fakassz; hogy azt, ki ágyából fölkelni nem tud, sőt még moccanni sem, Te, Istenem, hozzám küldöd, hogy ebben a hangban egészséges és életadó tanítások erejét adj nekem? Ó, Istenem, Istenem, mely mennydörgés nem válik jól hangolt cimbalommá, mely rekedt, fülsértő hang nem változik tiszta orgonaszóvá, ha Neked úgy tetszik, hogy hangodat kölcsönözd neki? Melyik hangszer szól hamisan, ha a Te kezed játszik rajta? A Te szavad, a Te kezed van ebben a harangzúgásban, és ebben az egyetlen hangban én egész

hangversenyt hallhatok. Hallom, amint a Te Jákóbd fiait összehíván így szól: „Gyűljetek egybe, hadd jelentsem meg néktek, ami rátok következik a messze jövőben!” (1Móz 49,1) Azt mondja: olyanná kell lennetek akkor, mint amilyen most én vagyok. És hallom, amint a Te Mózesed azt mondja nekem – s ő is ebből az egyetlen hangból szól hozzám: „Ez pedig az áldás, amellyel megáldá Mózes, az Istennek embere, Izrael fiait az ő halála előtt” (5Móz 33,1), azaz halálos óráton az én elmúlásom a tietekről gondolkodtat el. Hallom, amint prófétád ezt mondja Ezékiásnak: „Rendeld el házadat, mert meghalsz és nem élsz.” (2Kir 20,1) Családtagjaivá válunk annak, akiért a harang szól, s ő úgy rendeli el házát, hogy ezzel elmélkedésre készítet minket a halál felett. Hanem amint apostolod mondja: „Méltónak vélem pedig, amíg ebben a sátorban vagyok, hogy emlékeztetés által ébresztgessetek titeket; mint aki tudom, hogy hamar leteszem sátoromat.” (2Pt 1,13–14) Ez a harang a hozzánk érkező hírnök, amely a haldokló végakarátát tolmácsolja. Hallom azt, amitől minden hang zenévé és minden zene tökéletessé válik, hallom, hogy Fiad maga mondja: „Ne nyugtalankodjék a ti szívetek.” (Jn 14,1) De míg Fiad azt mondja: elmegyek, hogy helyet készítssek nektek; az, akiért a harang zúg, így szól: azért küldöm hozzátok a harangszót, hogy készítsen benneteket arra a helyre, a síron túlira. De ó, Istenem, Istenem, hiszen a menny dicsősége és öröm, miért nem dicsőséges és örömteli dolgok vezetnek oda? Első testamentumodban, az Ószövetségben ajándékok gazdagság volt és győzelem, bor és olaj, tej és méz, barátok szövetsége, ellenség romlása, békés szívek és vidám arcok; s mindeme jókkal vezetted otthonodba a régieket, dicsőséges és örömteli dolgokkal a menny örömébe és dicsőségebe. Miért zártad el ezt a régi utat, s miért vezetsz most a büntetés és megalázás, a gyász és siralom, a nyomorúságos halál útján; és mindeme nyomorúságok szörnyű előérzetein át, amikor mások kínjait magunkra vonatkoztatjuk és elorozzuk azokat, kárt téve önmagunknak? Talán nem tökéletes önmagában a menny dicsősége, hogy az e világi csüggedésnek és dicstelenségnek kell azt hangsúlyoznia? Talán nem elég örömteli a menny, hogy csak az e világi keserűség után nyerhet ízt? Talán csak viszonylagos az az öröm és az a dicsőség? Nem teljes önmagában, s csak ennek a világnak örömtelenségéhez és dicstelenségéhez mérve az? Tudom, Istenem, hogy ez nem igaz. Ahogy Benned, kiben minden egyesül, nincs semmi anyagi, úgy örömid és dicsőséged sem mérhető földi mértékkel: lényegi öröm és lényegi dicsőség. De Uram, miért nem kezdődik el ez az öröm és dicsőség már földi életünkben? Bocsásd meg, ó, Istenem, ezt a hálátlan kifakadást! Hiszen én, aki ezt kérdezem, most is érzem, hogy olyan örömben és dicsőségben van részem, melyből magam és mindenki számára világossá válik, hogy ha nem találunk örömet az e világi szenvedésben és dicsőséget az e világi üldöztetésben, joggal tartatunk attól, hogy mindkettőt elszalasztjuk a túlvilágon.

Ima²

Ó, örök, könyörülő Isten, akinek úgy tetszik, hogy ne csak a természet által szólj hozzánk, mely szívünkben beszél, s ne csak igédben, melyet fülünkkel hallunk, hanem a néma teremtményekben is, Bálám szamarában, a hitetlen emberek beszédében, Pilátus vallomásában, magának a Gonoszknak szavaiban és Fiadnak tanúságtételében is; alázatosan fogadom hát szavadat e szomorú lélekharang hangjában. Először is áldom dicső nevedet azért, hogy tanításodat hallhatom a másért kongó harang hangjában, és ez elgondolkodtat saját állapotomon; és azért, hogy tudhatom, mielőtt még elhallgat, engem is elbúcsúztathat ez a másért szóló harang. Mivel a bűn zsoldja a halál, az én részem is az, és mivel a betegség vége halál, nekem is hálnom kell, s bár egy ilyen engedetlen szolgál joggal félhet a haláltól, olyan kegyelmes Úrhoz térni, mint Te vagy, nem lehet félelmes: így hát lelkemet, ó, Uram, kezdedbe ajánlom; e megadást, tudom, elfogadod életemben éppúgy, mint halálomban, mert szolgálád, Dávid is így tett, amikor élete fogytáig oltalmadra bízta magát, és a Te Fiad is így tett, amikor halála óráján lelkét Neked ajánlotta. Nyilvánítsd ki akaratodat felőlem, amikor Neked tetszik, legyen az élet vagy halál; fogadd el most az én odaadásomat; lelkemet, Istenem, kezdedbe ajánlom. Uram, büntetésed immár megjavított, fenytésed megérlelt, Szent Lelked által hozzáidomultam akaratodhoz, feloldozásodat megkaptam, testemnek már nem kérek haladékokat – s így már merek imámmal eléd térdelni, hogy segítsd meg azt, aki a harangszóval erre az áhítatra szólított engem. Segítsd meg a lelkét, hogy alaposan számot vethessen önmagával, s bár talán néhány perce van csak hátra a testi létben, kárpótolja Szent Lelked az idő rövidegért, és tegye teljessé számvetését, mielőtt elmenne; úgy állítsd elébe bűneit, hogy lássa, mi az, amit megbocsátasz neki, és ne kételkedjék abban, hogy megbocsátasz; ne bűnei sokaságával törődjön, hanem tekintse kegyelmed végtelenségét; ismerje fel saját érdemtelenységét, de burkolózzék Fiad, Jézus Krisztus érdémébe; lehelj vigaszt a szívébe, és adj neki erőt, hogy erről olyan bizonyosságot tehesen, melyből a körülötte állók vigaszt meríthetnek; tanulság rejtőzzék számukra még ebben az elmúlásban is, hogy bár a test minden testnek útján eltávozik, a lélek minden szentnek útjára lép. Amikor Fiad a kereszten így kiáltott: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?”, nemcsak a saját nevében, hanem az egyház nevében is szólt, s annak minden szorongatott tagja nevében, kik nagy ínségükben joggal félnek attól, hogy elhagyod őket. Ez a beteg, ó, áldott Isten, egy ezek közül, most halld hát, ahogy Fiad az ő nevében kiált hozzád: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?” És ne hagyd el őt, hanem bal kezeddal fedtesd testét a sírba – ha így határozta felőle –, jobb kezeddal pedig emeld lelkét a Te országodba, és egyesítsd őt és minket a szentek közösségében. Ámen.

Fordította Cserháti Márta és Sípos Katalin

² Eredetileg megjelent: *Diakonia*, 1983/1. 59–62. o.

Az 1662-es *Book of Common Prayer* előszavából

Az anglikán egyház bölcsessége volt a nyilvános Liturgia első megszerkesztése óta, hogy mértéket tartott két szélsőség között: a túl sok merevség az elutasításban és a túl sok könnyedség az engedékenységekben a tőle való eltérés lehetőségét illetően. Mert, ahogy egyfelől a közös tapasztalat mutatja, ahol változtatnak dolgokon, amelyeket értelmesen alkottak meg (ezt megkívánó nyilvánvaló szükségszerűség nélkül), ott különféle kellemetlenségek származnak ebből; és ezek sokszor több és nagyobb rosszak, mint amit ezzel a változtatással orvosolni szándékoztak. Másfelől az abban használatra kijelölt szent istentisztelet, rítusok, ceremóniák sajátos formái, lévén saját természetükben közömbösek, megváltoztathatók és ilyenként elismertek, ésszerű, hogy súlyos és fontos megfontolások nyomán az idők és alkalmak különféle szükségszerűségeinek megfelelően ilyen változtatások és átalakítások történjenek abban, ahogy azok, akik törvényes hatalomban vannak, időről időre ezt szükségesnek vagy célszerűnek látják. Hasonlóképpen úgy találjuk, hogy a reformáció óta számos áldott emlékü uralkodó alatt az egyház igazságos és súlyos megfontolások nyomán arra jutott, hogy ilyen változtatásoknak adjon teret némely sajátos területen, ahogy a feleletet igénylő időkben ezt megfelelőnek találták. Eddig a szöveg fő teste és lényege (úgy a legfőbb anyagokban, mint a keretében és rendjében) ugyanaz maradt egészen a mai napig, és ennél fogva biztosan és háborítatlanul áll, minden hiábavaló kísérlet és dühös támadás ellenére, amelyet ellene indítottak bizonyos, az állandó változásért tüsténkedő emberek, akik mindig inkább törődtek saját képzelgéseikkel és érdekeikkel, mint a kötelességgel, amellyel a köznek tartoznak.

Hogy mely helytelen eszközök által és mely kártékony szándékok érdekében szűnt meg a Liturgia használata (bár az ország törvényei által volt eredetileg szabályozva, és ezeket a törvényeket sohasem cserélték le) az utóbbi szomorú felfordulás idején, az túlságosan jól ismert a világ előtt, amiről nem vagyunk hajlandók itt megemlékezni. Azonban amikor Őfelsége királyi uralmának restaurációja nyomán lehetségessé vált, hogy egyebek között a Liturgia használata is visszatérjen a rendes kerékvágásba (amit egyébként törvényileg sohasem töröltek el), hacsak bizonyos időleges eszközökkel meg nem akadályozzák azt, azok az emberek, akik az utóbbi bitorló hatalomgyakorlás alatt nagy erővel arra törekedtek, hogy a népet elhűdítsék tőle, úgy tekintettek magukra, mint akik jó hírnevükben és érdekeikben érintettek abban (hacsak nem önként elismerik magukról, hogy tévedtek, amit az ilyen emberek igen nehezen tesznek meg), hogy legnagyobb erőfeszítésükkel igyekezzenek megakadályozni annak a helyreállítását. Aminek céljából különféle pamfletet adtak ki az *Imádságoskönyv* ellen, a régi kifogásokat vonultatták fel néhány újnak a hozzáadásával, többet, mint amit korábban felhoztak, hogy felduzzassák a számot. Végül nagymértékben háborgatták

Ő Szent Felségét, hogy fent nevezett könyvet felülvizsgálhassák, és hogy ilyen változtatások és hozzátoldások eszközöltessenek, ahogy azt szükségesnek látták a jó lelkiismeret könnyítéséért, amihez Őfelsége az ő kegyes hajlandóságából, hogy elégtételt szolgáltatson (odáig menően, ameddig ez ésszerűen elvárható) minden alattvalójának, legyenek bármilyen meggyőződésűek, kegyesen hozzájárult...

A mi általános célunk ebben a vállalkozásban ennél fogva nem az volt, hogy kielégítsük ezt vagy azt a pártot bármelyik ésszerűtlen kívánságát illetően, hanem hogy megcselekedjük azt, amit legjobb felfogásunk alapján úgy értékeltünk, hogy leginkább szolgálhatja az egyház békéjének és egységének megőrzését; a hódolat előidézését, a kegyesség és áhítat felébresztését a nyilvános istentiszteletben; és hogy megakadályozzuk azokat, akik mindig alkalmat keresnek arra, hogy akadékoskodjanak vagy vitatkozzanak az egyház Liturgiájáról. A korábbi könyv számos eltéréséhez, legyen az változtatás, hozzáadás vagy egyéb, elegendőnek kell lennie ennek az általános indoklásnak. A legtöbb változtatás a következők miatt történt. Először is, hogy jobban iránymutatást adjanak azoknak, akik az isteni liturgia bármely részében közreműködnek, amit főleg a kalendáriumok és rubrikák hivatottak elősegíteni. Vagy másodszor, hogy az ősi használat néhány szavát vagy kifejezését még helyénvalóbban adjuk vissza olyan kifejezésekkel, amelyek jobban megfelelnek jelen korunk nyelvezetének, és néhány szó és kifejezés világosabb magyarázatát, amelyeknek a jelentése vagy kétséges volt, vagy könnyen félreértelmezhető. Vagy harmadszorban, hogy tökéletesebben adjunk vissza a liturgiába beillesztett szentírásbeli részleteket, amelyek különösen is a levelekben, az evangéliumokban és különböző egyéb helyeken most a legutolsó fordítás szerint rendeltetnek felolvasatni. Célszerűnek láttuk, hogy néhány imádság és hálaadás, amelyek különleges alkalmakra valók, a megfelelő helyeken hozzáadassanak; ilyenek különösen is, amelyek a tengeri utazókért szólnak, együtt az érettebb éveikben járók keresztelésének szolgálatával, amely nem volt annyira szükséges, amikor a korábbi könyvet szerkesztették, de az anabaptizmus növekedésével az utóbbi idők szabadosságán keresztül bekúszott közénk, és most szükséges és hasznosnak is bizonyulhat ültetvényeink bennszülöttjeinek és a keresztény hitre tért más személyeknek a megkeresztelése végett. Ha bárki részletesebb megokolását szeretné a liturgia bármely részét érintő számos változtatásnak, vennie kell a fáradságot, hogy összehasonlítsa ezt a jelenlegi könyvet a korábbival, nem kétséges számunkra, hogy a változtatás oka könnyedén kitérül.

És miután ilyenformán törekedtünk arra, hogy eleget tegyünk kötelességeinknek ebben a súlyos ügyben, csak úgy, mint Isten színe előtt, és hogy kinyilvánítsuk mindebben való őszinteségünket (már amennyire ez rajtunk múlik) minden ember lelkiismerete előtt; habár lehetetlenek tartjuk (a felfogásoknak, kedélyeknek és érdekeknek ekkora sokszínűségében, ami a világban van), hogy mindenki

kedvére tegyük; azt sem várhatjuk el, hogy lázító, durcás és romlott szellemű emberek bármivel is megelégedjenek, amit más tehet ebben az ügyben rajtuk kívül. Mégis jó reménységünk van arra, hogy amit itt közrebocsátunk, és amit mindkét tartomány egyházi tanácsulése nagy szorgalommal megvizsgált és jóváhagyott, az szintén jó fogadtatásban részesül az anglikán egyház minden józan, békeségre törekvő és igazán lelkiismeretes fia részéről.

Felhasznált irodalom

- CAMPBELL, Gordon 2010. *Bible. The Story of the King James Version 1611–2011*. Oxford University Press, Oxford.
- COWARD, Barry 2003. *The Stuart Age. England 1603–1714*. 3. kiad. Pearson, Harlow.
- CUMMINGS, Brian (szerk.) 2011. *The Book of Common Prayer. The Texts of 1549, 1559, and 1662*. Oxford University Press, Oxford.
- FINCHAM, Kenneth – TYACKE, Nicholas (szerk.) 2007. *Altars Restored. The Changing Face of English Religious Worship, 1547 – c. 1700*. Oxford University Press, Oxford.
- HAMLIN, Hannibal – JONES, Norman W. 2010. *The King James Bible After 400 Years*. Cambridge University Press, Cambridge.
- LAKE, Peter 2001. *The Boxmaker's Revenge: 'Orthodoxy', 'Heterodoxy' and the Politics in Early Stuart England*. Stanford University Press, Stanford.

- MALTBY, Judith 1998. *Prayer Book and People in Elizabethan and Early Stuart England*. Cambridge University Press, Cambridge.
- MILTON, Anthony 2008. *Laudian and Royalist Polemic in Seventeenth-Century Europe*. Manchester University Press, Manchester.
- PLATTEN, Stephen – WOODS, Christopher (szerk.) 2012. *Comfortable Words: Polity, Piety and the Book of Common Prayer*. SCM Press, London.
- ROWELL, Geoffrey – STEVENSON, Kenneth – WILLIAMS, Rowan (szerk.) 2001. *Love's Redeeming Work. The Anglican Quest of Holiness*. Oxford University Press, Oxford.
- RYRIE, Alec 2013. *Being Protestant in Reformation Britain*. Oxford University Press, Oxford.
- SPINKS, Bryan 2006. From Elizabeth I to Charles II. In: Charles Hefling – Cynthia Shattuck (szerk.): *The Oxford Guide to the Book of Common Prayer*. Oxford University Press, Oxford. 44–55. o.
- SPURR, John 2006. *The Post-Reformation. Religion, Politics and Society in Britain, 1603–1714*. Pearson, Harlow.
- SZÁNTÓ György Tibor 2000. *Anglikán reformáció, angol forradalom*. Európa Kiadó, Budapest.
- TYACKE, Nicholas 1987. *Anti-Calvinists. The Rise of English Arminianism c. 1590–1640*. Clarendon Press, Oxford.

Az igehirdetés mint Isten kommunikációjának töredéke

■ CARINA SUNDBERG

Ebben a tanulmányban megpróbálok túllendülni egy szerzői válságon. Úgy döntöttem, hogy egyáltalán nem törődöm azzal, hogy más elmondta-e már előttem azt, amit leírok. Csak arra törekedtem, hogy megtaláljam a saját hangomat. Természetesen sokan adtak inspirációt, akik ebben a témában már előttem írtak. Töredékgyűjtőnek vallom magam, ebben a tanulmányban is a már előttem szólottak gondolatainak töredékei találhatók. Néhányat közülük név szerint is megemlítek az irodalomjegyzékben. Ugyancsak eldöntöttem, hogy nem tulajdonítok jelentőséget annak, hogy Svédországról tett kijelentéseimet mások is megerősítik-e vagy sem. Természetesen léteznek idevonatkozó kutatások, amelyekben én is részt vettem, és amelyek eredményei „szárnyra kaptak”, hogy úgy mondjam. De gyakran érzem azt is, hogy valójában semmit sem tudok Svédországról, a világról vagy éppen a Svéd Egyházzal, annak ellenére, hogy egész életemben a része voltam. És most mégis szólok, szívből, tapasztalatokból beszélek, egy hangként a sok között.

Ez a tanulmány az én gondolatmozaikom, amely az idők folyamán jelen metszetében született. Sokat küzdöttem

vele, mert szavaimat üresnek és jelentéktelennek érzem, de ugyanakkor élveztem is a munkát, mert az írás a látás egyik útja. Írásommal nem érkeztem meg oda, ahova szerettem volna eljutni. Éppen ezért szeretném, ha most a kedves olvasóval szétbontanánk a gondolatrészeket, hogy aztán közösen összerakjunk egy gondolatmozaikot, amelyhez bárki hozzáteheti a maga darabkáját. Amire igazán szeretnék rákérdezni ebben a dolgozatban, az az igehirdetés kérdése mint töredék a töredezett kommunikáció kontextusában. De mielőtt belekezdene ebbe a munkába, szeretnék egy pillantást vetni a *töredék* szóra, mert ezt rendkívül érdekesnek, ugyanakkor problematikusnak is gondolom. Ezek után szeretném felvázolni a saját megközelítésemet, és végül szólok az igehirdetésről.

A töredéklencse

A *töredék*, *töredezett*, *töredezés* megszokott kifejezések mostanában, és az én svéd kontextusomban gyakran használjuk őket a jelen élethelyzet leírására. Olyan, mintha egy

másik optikai lencsén, a töredéklencsén keresztül látnánk mostanában mindent. A töredék szót magyarázhatjuk úgy, mint 'valaminek a letört darabja', egy 'elválasztott, kis szel', egy 'tökéletlen, hiányos rész', vagy mint egy 'ókori felirat maradványa' (Wikiszótár, a latin *fragmentumból*: 'töredék', 'maradvány'). De vajon mire is gondolunk valójában, amikor metaforikus értelemben használjuk ezt a szót abból a célból, hogy leírjunk vele valamit: a világot, azt, ahogyan egymással kommunikálunk, Istenről alkotott elképzeléseinket, Svédországot vagy bármi más? Arra gondolunk ilyenkor, hogy létezett valami, vagy most is létezik valami, ami teljes és egységes, csak letöredeztek egyes darabjai? Valahogy úgy, ahogy egy ókori felirat darabjaira is gondolunk? Egykor valaki megírta a szöveget, amely teljes volt. A teljesség egyszer létezett. De mára csak a töredékek maradtak ránk. Számomra úgy tűnik, hogy gyakran azt gondoljuk, hogy a töredezettség a jelenhez és nem a múlthoz tartozik. „Egykor régen” a világ egységes volt, ami most darabjaira hullott, vagy „egykor régen” teljesnek és egységesnek érzékeljük a világot, de ez eltűnt, ahogy az elveszett Paradicsom képe. Vagy ha ezeket a gondolatokat Istenre vonatkoztatjuk, akkor azt mondhatjuk, hogy „egykor régen” istenképeink (és/vagy Isten maga) teljesek és egészek voltak, ma azonban csak töredékesek, számtalan istennévvvel, amelyek következtében Istent magát is töredékesnek érzékeljük.

Ezt a nyelvezetet alkalmazhatjuk egy ország, például Svédország jellemzésére, vagy egy egyház, például a Svéd Egyház leírására. „Egykor régen” egységes volt. Egy ország voltunk, egy nemzetünk, egy hazánk volt. A Svéd Egyház ennek az egységnek volt a része vagy inkább a jele (állam-egyház, népegyház egy hanggal). Az emberek azért jártak templomba, mert svédok voltak és keresztények. Ugyanazt az ígét és ugyanazt az evangéliumot hallották mindenütt. Természetesen ez csak egy mítosz, egy olyan megközelítés, amely Gustav Vasa királytól kezdve a reformáción át Per Albin Hansson miniszterelnökön és püspökeiken keresztül terjedt, még a II. világháború után is. Vannak, akik között ez a mitikus és nosztalgikus szóhasználat még mindig elevenen él. A mai helyzetünk értékelésének egyik módja, hogy azt mondjuk, a múlt teljessége és Isten egysége, a világ, Svédország és a Svéd Egyház összetört és darabjaira hullott, és ez gondot jelent, vagy egyenesen ez a probléma.

Abban a gondolatrendszerben, amelyben alkotni próbálunk, léteznek olyan fogalmi tartalmak, amelyek arra utalnak, hogy a teljesség és az egység jó dolog (feltehetően a megváltással összefüggésben), és ha a teljesség, egység, ősiség (vagy az, amelyik valaha létezett a múltban) egybeesik, az mind jó. „Egykor régen” volt a jó. De ránk mostanra csupán töredékek maradtak, ami rossz. A teljesség és a töredékek egymás ellentétéivé válnak. Talán működhet az az elgondolás, hogy ha megtaláljuk a töredékek darabjait és összeillesztjük őket, akár csak egy puzzle-t, ak-

kor újraalkothatunk egy egész képet, újra létrehozhatjuk azt, ami valaha létezett, még ezt a világot is újra eggyé tehetjük. Vagy másképpen szólva: töredezett szövegrészekből megfejteni az összetört ősi üzenetet, és így érthetővé tenni azt, olyan módon, ahogyan azt érteni kell – ez válik például az egyház és az igehirdetők küldetésévé. A cél tehát nem más, mint újraalkotni az elveszett, múltbeli teljességet. Az én környezetemben minden különbözőség ellenére számottevő hasonlóság figyelhető meg azon csoportosulások között, akik arra törekednek, hogy visszatérjünk az „egykor régen” spiritualitásához, az egyházatyákhoz vagy azokhoz, akik megjelenítik az elveszett paradicsomot (azt az időszakot, amikor közelebb lehettünk Istenhez, inkább keresztények voltunk, vagy lelkiebbek), és akik a nacionalizmus és etnicizmus kifejezéseit (és vágyait) használják.

Mivel ez a világ, az egyház vagy az ország számomra sosem létezett töredezetlen állapotban, egy kicsit elveszve érzem magam ebben a viszonyulásban. Ez a vágyalom nem az enyém. Nem kérdőjelezem meg, hogy a múlt hangjaira figyelniünk kell, és azt sem, hogy az egység, *egységesség* (egy hullámhosszon gondolkodni; egyként cselekedni közös, demokratikus megállapodás szerint; megosztani meggyőződéseket) jó dolog lenne: a nosztalgia az, amit kétségbe vonok, és az a mód, ahogyan a töredezettséget rossznak állítjuk be, vagy olyasvalaminek, ami a teljesség ellentéte. Ahogyan a töredéklencsén keresztül szemlélem ezt a világot vagy az életet, azt látom, hogy a töredezettség nem új jelenség. A világot töredezettként érzékeljük, ahogyan töredezett a kommunikációnk is ebben a világban. Az érzékelt töredékek azok az eszközök, amelyekkel kommunikálunk, és amikor kommunikálunk, például egy igehirdetés alkalmával, az is töredékes kommunikáció. A töredékek nem akadályok, hanem az eszközök maguk. Nem egyszerű kommunikálni, sosem volt az. Mindig is lesz egy rés a kommunikációban a kommunikáló felek között – abban, amit mondanak, amit gondolnak, hogy mondanak, és amit valójában gondolnak. Rés van azok között is, akiknek nagy a hangjuk a kommunikációban (azzal az igény-nel, hogy az ő töredékes érzékelésük az Igazság) és azok között, akiket nem hallunk, akik gyengébbek, csendesek vagy elhallgattatták őket. Az emberek közötti kommunikáció igen összetett jelenség, és ezt nem teszi egyszerűbbé az sem, hogy Istent a kommunikációnk egy hangjának és résztvevőjének szeretnénk tudni.

A széttöredezettség az én kontextusomban

Ötvenegy éves vagyok, és huszonegy éve szolgállok lelkész-ként és igehirdetőként egy svéd, egyszerre urbánus és vidéki közegben. Az én gondolataimban a világ és benne az én cselekedeteim és kommunikációm mindig is töredezett volt. A Svéd Egyházban szolgálni és ígét hirdetni pedig so-

sem volt egyszerű feladat. Az emberek rendszertelenül és időszakosan járnak templomba. Az életre szóló elköteleződés ma már nem természetes (kivéve a nyolcvan év körülieket); e helyett projektekben gondolkodunk, tevékenységeket végzünk időszakosan. Az idő múlásával az emberek jönnek-mennek, köztük én is, akárcsak a vezetők. Sokan úgy élik meg, hogy a sok és sokakért végzett munka szét-szabdálja az idejüket, és nehéz összpontosítani a kisebb feladatokra. Az egyház nyelve idegen, nemcsak az újonnan érkezők, hanem a már „megérkezettek” számára is. Egyszerre hívogató és kirekesztő. A Szentírásról, egyháztörténetről vagy éppen az egyház működéséről nagyon hiányosak a közös ismereteink. Inkább ismeretszilánkok léteznek. Gyakoriat a strukturális újraszerveződések. Abban a gyülekezetben, ahol most dolgozom, hat gyülekezetet vontak össze. Sokan kényszerülnek elhagyni szolgálati helyüket. Gyakran olyanok vagyunk, mint a turisták egy idegen környéken. Ilyen körülmények között nehezen tudok magamra úgy gondolni, mint a folytonosságot és a stabilitást megjelenítő egyházépítőre. Nem azt mondom, hogy nem próbálkozom, de a munka, amelyet végzek, túlságosan sokféle, töredezett és rövid életű. Vajon ez probléma lenne? Lehet, de nem vagyok benne olyan biztos. Ez pusztán csak az a mód, ahogyan az én világomban a dolgok mindig is működtek. A kérdés inkább az, hogy mit kezdünk ezzel.

Rezignálnak tűnhetnek a gondolataim, de nem érzem magamat annak. Nagyon is érdekesnek találom ezt a helyzetet. Ahogyan én látom, mi töredékgyűjtők és mozaiképítők vagyunk. Innen-onnan összeszedjük a darabkákat, és építünk belőlük egy mozaikot vagy egy fércmunkát. A darabokat különböző mintákba vagy formákba kapcsoljuk össze; töredezett narratívákat vagy ehhez hasonlókat alkotunk. Erre a munkára nincs ideális időszak. Nem tudjuk pontosan, honnan is származnak ezek a töredékek, nem ismerjük korábbi kötődéseiket. Lehet, hogy különböző helyekről, eltérő szövegekből, más időkből, más emberektől, más tárgyaktól, eseményektől vagy más tapasztalatokból származnak. Nincs meg az összes szükséges darabunk az „egykor régen” képhez. Helyette összerakjuk a darabokat, és valami újat alkotunk. Nem az ősi szöveget hozzuk létre újra, hanem egy új, töredezett szöveget vagy inkább mozaikot. Nem az „egykor régen”-mozaikhitet alkotjuk meg újra, hanem a hit új mozaikjait. Miközben ezt tesszük, töredékeket használunk fel a múltból, és ez a kapcsolópon-tunk a múlttal. De amink van, azok töredékek, és amit csinálunk, azt a jelennek és a jövőnek csináljuk.

Tudom, hogy mindez úgy hangozhat, mintha különálló szigetek lennénk, mintha el lennénk foglalva a saját töredékgyűjtésünkkel és töredék-összeillesztésünkkel. Talán belül így is érzem. Nagyon svédnek érzem magam, és velünk összefüggésben sokszor használják az individualista megjelölést. Nálunk az emberek már nem vetik alá magukat intézményes értékeknek vagy hitnek. Úgy tapasztalom,

hogy mi a töredékeinket saját kezűleg és saját belátásunk szerint rakjuk össze. Ennek pozitív oldala, hogy az emberek spirituálisan és vallási értelemben is felnőttek tünnek. Szabadok vagyunk a felelősségvállalásra és arra, hogy megalkossuk saját mozaikjainkat az életről, Istenről és a világról. Persze ezen a zárandokúton nagyon magányosak is lehetünk. Egyesek elveszettnek érezhetik magukat, mert nem kapnak segítséget. Vannak, akik ezen az úton megosztják kérdéseiket és tapasztalataikat, de a többség inkább nem. Néhányan a Svéd Egyház felé fordulnak, annak csoportjai, szertartásai felé, és megpróbálnak kötődni a küzdelmekkel teli, közös mozaikhoz. De a legtöbb embernek ma fogalma sincs arról, hogy miért is létezik a Svéd Egyház. Én örülök, amikor az emberek megkereszteltetik a gyermekeiket vagy részt vesznek egy temetésen vagy esküvőn, mert valami töredéket megtapasztalnak az egyházból. Ezeket a töredékeket gyűjtik egy egész életen át – így gondolom. Bármerre is nézünk, hiszem, hogy Isten ereje és illata egyszerre rejtőzik el és jelenik meg ezekben a töredékekben. Számomra ez ad reményt.

Az igehirdetés mint töredék egy töredezett kommunikációban

Most érkeztem el a tanulmányomban ahhoz a részhez, amelyet a legnehezebb megfogalmaznom. Miért is gondolom így? Talán azért, mert most valamit az igehirdetésről kellene mondnom. Ehhez képest nem igazán tudom, hogy éppen merre tartok. Úgy gondolom, hogy az igehirdetés a kommunikáció egy töredéke, töredék a töredékek között. Így tapasztalom. De ez a kijelentés kétélű dolog. Egyrészt van az egészben valami hiábalóság, másrészt pedig van benne valami többlet, valami kreatív és erőteljes. Egyrészt tényleg úgy érzem, ahogy a Prédikátorok könyvében felhangzik: mi értelme van ennek az egésznek? Úgy tűnik, mintha minden értelmetlen és „hasztalan erőlködés” lenne (Préd 1,14). Elhangzik a szó, az ige, de a hangja már el is tűnt. Osztozunk a gondolatok, a tapasztalatok töredékében, és ennyi az egész. Mind eltűnik a kommunikáció tengerében. Oly sok más hang is szól már valós történetekről, életigazságokról, más hangok is építenek kapcsolatokat, gyógyítanak. Vannak hangok, amelyek sokkal inkább képesek megváltoztatni a világot, mozgósítani az erőket (az igehirdetés néhány célkitűzése). Még a kegyelmet, megbocsátást vagy megváltást is, amelyek elvileg egyházi témák, mintha mások hathatósabban közvetítenék. Ezek megtörténnek például magánbeszélgetésekben, filmekben, zenében, betegápolás közben, otthon vagy éppen egy hajléktalanszállón felszolgált ebédben, és még folytathatnánk a sort. Másrészt mindettől idegen a versenyszemlélet. Mi is és mások is megszólítunk valakit és megosztunk valamit. Ez így jó, vagy mégsem... És ennek az egésznek a

rugalmassága valahogyan felszabadító! Nem ment fel a felelősségem alól, de ebben a pillanatban mégis felszabadít.

Tehát ha az igehirdetésekre úgy tekintek az én kontextusomban, mint ingatag pillanatok sorára, azok éppúgy lehetnek csillogó töredékdarabok, mint gyöngyszilánkok, amelyeket itt-ott találunk az évek során. Nem olyanok, mint a fonálra felfűzött gyöngysor vagy mint a szilárdan álló építőtéglák. (Persze ha Isten arra használja őket, hogy valami összefüggőt, folytonosat építsen belőlük, az talán más dolog, nem tudom.) De ezek a töredékek felfedhetik vagy visszatükrözhetik a fényt. Ezekben a pillanatnyi cselekedetekben, ezekben a töredékes pillanatokban gyakran valami fontos történik. Ez az érem másik oldala. Szilárd híve vagyok ennek az úgynevezett „régimódi cselekvésnek”, amelyet igehirdetésnek hívnak. Mert ezekben a történetekben időnként valami fontos, kreatív és erőteljes történik. A töredékeken keresztül Isten cselekszik vagy ad át valamit. Amikor az istentiszteleten prédikálunk, ahol a töredékek összeállnak, és egy közös mozaikká képződnek, az igehirdetés is ennek a mozaiknak a részévé válik. De az igehirdetés ugyanúgy a liturgián kívül is történhet, bárhol, ahol bizonyágtétel-töredékeket hallunk, hangokat a hangok között. A mozaikokban, amelyek történetesen, eseményeken keresztül jönnek létre, Isten kreativitása és dinamikája egyszerre nyilvánvaló és elrejtett. Egy pillanattal osztozunk az életben, a küzdelmekben, a kétségekben, a hitben. Ennyi, amit teszünk, de ez elég. Bizonyosságot teszünk a széttöredezett életről és egy-egy Krisztus-töredékről is. A megtört és a teljes nyilvánvalóvá és megszathatóvá válik. Ez megrendítő és egyben csodaszerű, ha megtörténik. És meg is történik.

Én tehát nem érzek ellentétet a teljesség és a töredezettség között, de abban biztos vagyok, hogy nincs visszaút az elveszett Paradicsomba. Az igehirdetés elénk hozhatja a kegyelemnek vagy a megbocsátásnak egy töredékét, egy szelet tudást Istenről és az életről, a teljesség tapasztalatának egy szilánkját, egy darabot az újrarájzolt képből, egy megtört, darabokra hullott, de megszabadító Krisztust. Ez lehet egy személyes megszólítás, amely vagy nekem, vagy neked szól. Ez lehet egy performatív cselekedet, amelyben az emberek megbocsátást és motiválást tapasztalnak meg, ahol átformálva és szeretve érzik magukat. Egy töredék hordozhatja Istent magát is. Van, hogy a töredék semmit sem hordoz, mert a kommunikációs rész túl széles vagy túl nagyra szakadt szét, a nyelv túl furcsa, vagy az embereket túlságosan összezavarja, figyelmüket elvonja az őket körülvevő környezet. Az igehirdetés magában hordozza ezt a kockázatot. Új mozaikokat rakunk ki, de nem biztos, hogy működnek.

Mielőtt befejezem ezt a dolgozatot, kérdeznem kell valamit: amiről most beszéltem, az egy másfajta igehirdetés lenne egy stabilabb, folytonosabb kontextusban megszülető igehirdetésnél? Nem tudom. Talán, de nem feltétlenül. A múltból felhasznált töredékek és a jelen megtapasztalása eltérő lehet. A hangok vagy szövegek is különbözőek lehetnek. Amink van, azok töredékek, és az a felelősségünk, hogy mozaikká álljanak össze. A töredékek eszközök, amelyek a hasznunkra vannak, és azt hiszem, mi lenyűgözve, kreatívan és játékosan használhatjuk fel őket. Isten csodákat művel a töredékekkel. Mi is tehetünk csodákat velük. Hogy miként? Az egy másik történet.

Fordította Molnár Lilla

A morzsát kérő koldustól az asztal vendégéig

*Éhezés és lakoma Lukács evangéliumában**

■ CSERHÁTI MÁRTA

Lukács evangéliumának egyik legszembetűnőbb sajátossága a *helycserének*, státuszcserének, a dolgok és viszonyok megfordulásának témája. Már az evangélium legelején, Mária énekében, a *Magnificat*ban feltűnik ez a motívum: „*hatalmasokat döntött le trónjukról, és megalázzottakat emelt fel. Éhezőket látott el javakkal, és bővelkedőket küldött el üres kézzel.*” (Lk 1,52–53) A boldogmondások lukácsi változata (Lk 6,20–26) a négy boldogmondást (boldogok vagytok, szegények, akik most éheztek, akik most sírtok, akiket gyűlölnek, kiközösítenek és gyaláznak) kiegészíti négy párhuzamos jajmondással (jaj nektek, gazdagok, akik most jóllaktatok, akik most nevettek, amikor jót mond rólatok minden ember), ezzel még inkább kiemelve a megfordulás témáját. Feltűnően sok ilyen mondást vagy példázatot találunk Lukács külön anyagában: ide tartozik Jézus názareti „programbeszéd” (Lk 4,14–30), a főhelyek válogatásáról és a viszonzás nélküli vendéglátásról szóló tanítás a 14. fejezetben (14,7–14), a farizeusról és a vámszedőről (18,9–14), valamint a gazdagról és Lázárról szóló példázat (16,19–31; lásd DE VOS 2007, 67. o.).

Kikre vonatkozik és mit eredményez ez a helycsere, kinek vagy minnek köszönhető, hogyan és mikor történik meg? Első látásra egyszerűnek tűnik a válasz: egyedül Isten az, aki az emberi viszonyokat megfordítja, aki igazságot szolgáltat a kisemmizetteknek és lenézetteknek az eljövendő országban: a dolgok megfordulásának reménysége *eszkatologikus* várakozás. S valóban, a boldogmondások vagy a gazdag és Lázár története egyértelműen Isten cselekvésére, illetve valamiféle túlvilági igazságszolgáltatásra mutat. Más szövegek esetében azonban korántsem ilyen egyértelmű a helyzet.

* Előadás az Evangélikus Hittudományi Egyetemen a magyar tudomány ünnepén.

Hogy jobban megértsük a megfordulásmotívum helyét és értelmét az evangéliumban, két másik, hozzá szorosan kapcsolódó és szintén nagyon hangsúlyos lukácsi témával kell összefüggésbe hoznunk: a gazdagok és a szegények, valamint a közös étkezés kérdésével.

Gazdagok és szegények

Néhány kutató, például Conzelmann és Mealand úgy véli, hogy Lukács teológiájában a szegények (pontosabban a nincstelenek, πτωχοὶ) nem szerepelnek megkülönböztetett fontossággal, az evangélista mindössze forrásait követi ebben a tekintetben. Philip Esler azonban rámutat, hogy mind a források kezelésében, mind pedig külön anyagában tetten érhető Lukács sajátos gazdaságtudományja. Csak néhány példa: Márkot szerkesztve Lukács megtart minden, a gazdagokat inkább negatívan, a szegényeket egyértelműen pozitívan beállító szöveget. Ugyanakkor kihagyja azt a perikópát, amely az anyagi javak meglehetősen pazarlásáról árulkodik (egy asszony megkeni Jézus fejét drága nárduskenettel, Mk 14,3–9), Jézus kommentárjával együtt („*a szegények mindig veletek vannak, és amikor csak akartok, jót tehettek velük*”), amely megengedi azt az értelmezést, hogy a szegények segítése lehetőség, nem kötelesség a tanítványok számára. Lukácsnál is szerepel olyan történet, amelyben egy asszony megkeni Jézus lábát (7,36–50), de a kenet értékének vagy Jézus és a tanítványok dialógusának említése nélkül. Amikor Lukács kibővíti Márk anyagát, mint a názareti beszéd esetében, akkor kiemeli a nincstelenek és nyomorultak különleges státuszát az üdvöseményben: „*Az Úr lelke van énrajtam, mivel felkent engem, hogy evangéliumot hirdessek a szegényeknek, azért küldött el, hogy a szabadulást hirdessem a foglyoknak, és a vakoknak szemük megnyílását, hogy szabadon bocsássam*

a megkínzottakat, és hirdessem az Úr kedves esztendejét.” (Lk 4,18–19; lásd ESLER 1987, 166–169. o.)

A Q-forrás esetében sajnos nem tudunk olyan direkt összehasonlítást tenni, mint Márknál, de azt mindenképpen meg kell jegyeznünk, hogy míg a boldogmondásokat Máté spirituálisan és etikailag értelmezi (boldogok a *lelki* szegények; boldogok, akik éheznek és szomjaznak *az igazságra*), addig Lukácsnál a szegénység és éhezés fizikai realitása is megjelenik. Hasonlóképpen a nagy vacsora példázatában (Lk 14,15–24) az eredeti meghívottak helyett a szegények, a nyomorékok, a sánták és a vakok (azaz a város szegénynegyedeiben élők), sőt a kerítések és utak mentén éjszakázó, estére a városból kitiltott tisztátalanok és koldusok töltik meg a lakoma termeit, míg Máténál „jók és gonoszok egyaránt” (Mt 22,1–14).

Lukács külön anyaga pedig, mint már láthattuk, bővelkedik a gazdagság-szegénység témáját érintő perikópákban, a már említettekén kívül ide sorolhatjuk Keresztelő János igehirdetését (Lk 3,7–17), a viszonzás elvárása nélküli kölcsönadásra való felszólítást (6,34), valamint a boldog gazdagról szóló példázatot (12,13–21) és Zákeus történetét (19,1–9).

Hogyan kapcsolódik ez a téma a megfordulásmotívumhoz? Craig S. de Vos hívja fel a figyelmet arra, hogy a nincstelen (πτωχός) szó nyolcszor szerepel Lukács evangéliumában, és ezek közül hétszer a megfordulásra vonatkozó várakozáshoz vagy elváráshoz kapcsolódik. Érdeemes ebből a szempontból megvizsgálni Jézus názáreti beszédét és a gazdag és Lázár példázatát. A foglyok szabadulása, a vakok szemének megnyílása, a megkínzottak kiszabadítása esetében világos az állapot gyökeres megváltozása. De milyen értelemben jelenti a helyzet megfordulását az, hogy a szegényeknek hirdetik az evangélium? Azt jelenti ez, hogy ők majd gazdagok lesznek? Ugyanígy: mi történik Lázárral halála után? Drága ruhákba öltözik és dőzsölni fog? (Lásd DE VOS 2007, 78. o.)

A gazdag és Lázár példázatát hagyományosan két, láthatóan másról szóló történet kombinációjaként értelmezik. Bultmann szerint az első rész (19–26) a túlvilági helycseréről, a földi egyenlőtlenségek megfordulásáról szól, a második (27–31) pedig polémia azzal a jelkívánással szemben, amely megkérdőjelezi a Tóra és a próféták, az Írás elégségességét. Joachim Jeremias véleménye pedig az, hogy Jézus egy epilógust illesztett egy, már meglévő népi hagyományhoz, így a példázat lényege nem a gazdag és Lázár története, hanem az öt testvérnek szóló figyelmeztetés (HERZOG 1994, 113–115. o.).

Úgy gondolom, érdemes a példázatot mégis egy egységként értelmezni. Az alaphelyzet éles kontrasztba állítja a két szereplő helyzetét. A gazdag ember a városi elithez tartozik, a legdrágább, csak nagyon kevesek által elérhető, importált bíborfestékkel festett ruhát visel, pazarlóan bőséges lakomákat rendez nemcsak ünnepekkor, hanem

„nap mint nap” (16,19). Ezzel szemben Lázár „öltözete” a testét borító fekélyek, és hiába vár még a gazdag asztaláról az asztal alá dobott, kéztörülésre használt kenyérdarabokra is, amikor a szolgák a hulladékot az utcára dobják, mert a kóbor kutyák megelőzik (16,21). Hogyan juthatott Lázár idáig? Talán földjét vesztett, eladósodott parasztcsalád tagja, aki a városba költözött idénymunkában reménykedve, amit nem talált, majd az alultápláltság miatt megbetegedett, a sebei már nem gyógyulnak be, ezzel tisztátalanná is vált, amit még csak fokoz, hogy a fekélyeket kutyák nyalogatják. Nyilvánvaló, hogy az ő esetében már nem a napi betevőt biztosító „tisztas szegénységről” van szó, hanem teljes lecsúszásról. Többnyire azok jutottak idáig, akiket nem támogatott a nagycsalád biztonsági hálója, egyedül voltak, és mivel már dolgozni sem tudtak, koldulásra kényszerültek (DE VOS 2007, 73–75. o.). Amikor meghal, talán el sem temetik, „*az angyalok felvitték Ábrahám kebelére*” (16,22), a gazdag viszont ünnepélyes temetésben részesül. Hogyan változik a helyzet haláluk után? A példázat nem említi gazdag ruházatát, lakomát vagy egészséget, annyit tudunk meg, hogy Lázár Ábrahám kebelén „*vigasztalódik*” (16,25). Azt a személyes törődést, vigasztalást (παράκλησις) kapja meg, amelyet a 6,24 gazdagokról szóló jajmondása szerint ők már életükben megtapasztaltak („*De jaj nektek, gazdagok, mert megkaptátok vigasztalásokat*”). A gazdag viszont egyedül van a nagycsalád biztonsága helyett, és koldulásra kényszerül szomjúságában. Jézus kijelentése a Keresztelő János kérdésére adott válaszában (Lk 7,22), hogy „*szegényeknek hirdettetik az evangélium*”, ennek a példázatnak a fényében elsősorban tehát azt jelenti, hogy a szegények Isten országában családi gondoskodásra találnak, ilyen értelemben „öröklük” az országot (DE VOS 2007, 76–77. o.).

Hogyan kapcsolódik a két szereplő teljes helyzetváltozása a példázat második feléhez? A gazdag még azután is, hogy Ábrahám elutasítja a szomszéd csillapítására vonatkozó kérést (figyeljük meg, hogy a gazdag szemében Lázár még itt is alárendelt szerepben van mint küldönc), a gazdag elitnek kijáró speciális bánásmódról tart igényt, bennfentes információt akar: „*arra kérlek, atyám, hogy küldd el őt apám házához; mert van őt testvérem, beszéljen a lelkükre*” (16,27). Ábrahám ezt a kérést is elutasítja: „*Van Mózesük, és vannak prófétáik, hallgassanak azokra!*” (16,29) A Tóra ugyanis tartalmazza mindazt az információt, amelyre szükségük van. „*Ne legyen köztetek szegény*” (5Móz 15,4); „*ne légy keményszívű és szűkmarkú szegény testvéreddel szemben, hanem légy hozzá bőkezű*” (5Móz 15,7–8). Vagyis nem a jelkérés helytelensége a példázat csattanója, hanem az Írás nem általában vett, hanem a gazdag és Lázár viszonyára vonatkozó nagyon is konkrét előírásainak érvényessége. Ami Joachim Jeremias korábban említett feltevezését illeti, azaz hogy a történet lényege az öt testvér figyelmeztetése, ez szembemenne a példázat állításával: ki-

szolgáltatná a szövegbeli gazdag igényeit a bennfentes információra (HERZOG 1994, 125. o.). A példázat egyértelműen a jövőbeli helyzetmegfordulásra vonatkozó várakozást fejezi ki. A kérdés az, hogy jelenti-e ez egyben a jelenbeli értékrend megfordulásának igényét is.

Ha figyelmünket egy pillanatra az Apostolok cselekedetei felé fordítjuk, azt látjuk, hogy a $\pi\tau\omega\chi\acute{o}\varsigma$ 'nincstelen' kifejezés hiányzik a könyv szövegéből. Vajon azt jelenti ez, hogy a szerző számára nem lényeges a szegénység problémája, vagy inkább azt, hogy az első gyülekezetek *koinóniája* lényegében megoldotta ezt a kérdést? Ha összehasonlítjuk a gazdag ifjú történetében található jézusi felszólítás szövegét – „*add el minden vagyonedat, és oszd szét a szegényeknek*” (Lk 18, 22) – ApCsel 4,34–35-tel – „*nem volt közöttük egyetlen szűkölködő sem, mert akiknek földjük vagy házuk volt, eladták azokat, az eladott javak árát pedig elhozták, és letették az apostolok lába elé, akik aztán szétosztották mindenkinek úgy, ahogyan szüksége volt rá*” –, egyértelműen látszik az „add el – oszd szét” és az „eladták – szétosztották” kifejezések párhuzamossága (ESLER 1987, 186. o.).

Sok kutató megállapította, hogy Lukács meglehetősen idealizált képet fest az első gyülekezet viszonyairól. Kérdés azonban, hogy ez az idealizálás milyen célt szolgál: a korántsem ideális valóságos helyzet elleplezését, mint Willi BRAUN feltételezi (2007, 50. o.), vagy inkább a lukácsi gyülekezetben jelen lévő vagyonos keresztények figyelmeztetését. Megjegyzendő, hogy ellentétben a márki verzióval, Lukácsnál a gazdag ifjú nem távozik el a Jézussal való párbeszéd után, mindössze „*mikor ezt meghallotta, nagyon elszomorodott, mert igen gazdag volt*” (Lk 18,23). A gazdag ember és az ő problémája a keresztény közösség belső problémájaként jelenik meg.

A gazdag ifjú történetének ellenpárjaként pedig ott találjuk Zákeus történetét, aki fél vagyonát szétosztja a szegények között, és kártalanítja az általa becsapottakat. Igaz, Zákeus vagyona ellenére kívülről, hiszen nyilvánvaló bűnös, így nem köti az a társadalmi presztízs és kapcsolati háló, ami a gazdag ifjút (MOXNES 1991, 255. o.). Hogy Zákeusnak nem kell a teljes vagyonát elosztania, hogy így maga is nincstelenné váljon, mintha maga a nincstelenség lenne a pozitív, elérendő állapot, azt jól mutatja Anániás és Szafira figyelmeztető története is ApCsel 5,1–11-ben. Az ő bűnük nem az, hogy vagyonuk egy részét meg akarták tartani, hanem az, hogy egyszerre tartottak igényt a teljes vagyonuk odaadása által kiváltott megbecsülésre a közösségen belül és a vagyon adta biztonságra a közösség előtt elrejtett magánéletükben. „*Nem embereknek hazudtál, hanem az Istennek*”, mondja Anániásnak Péter apostol (ApCsel 5,4; lásd ESLER 1987, 195. o.).

Lukács nem társadalmi méretű forradalmat hirdet, „csak azoktól követeli a jólét és a státusz feladását, akik a keresztény közösség tagjai kívánnak lenni. Ő is megőrzi azonban Jézus tárgyilagos megállapítását: »Milyen ne-

hezen mennek be az Isten országába azok, akiknek vagyonuk van.« (Lk 18,24) Lukács a hellenisztikus korban máshol szinte ismeretlen helyzetre és feladatra reflektál: olyan közösségekhez szól, ahol a társadalmi hierarchia csúcsáról érkező és a legalján található embereknek kell vagy kellene közösségben lenniük, míg az önkéntes társulások, egyetek tagjai a támogató patrónus kivételével jellemzően azonos vagy hasonló társadalmi csoportokba tartoztak.” (ESLER 1987, 193. o.)

Szegények és gazdagok egy asztalnál

A szegények és gazdagok közötti társadalmi távolság sehol sem válik annyira nyilvánvalóvá és problematikusává, mint a közös étkezések alkalmával. Az étkezés, a lakoma jellemzően nem a határok átlépésének, hanem azok megerősítésének alkalma. Az emberek alapvetően azokkal étkeznek együtt, akik hasonló státuszúak: hasonló a hasonlóval eszik. Az asztal körüli helyek hierarchiája leképezi a társadalmi viszonyokat, s ezzel meg is erősíti azokat. Willi Braun jegyzi meg, hogy az asztal körüli ünnepi öröm legalább annyira annak szól, hogy kik vannak kizárva a közösségből, mint annak, hogy kik vannak jelen: az étkezés szegregatív tevékenység. „*At quem non ceno, barbarus ille mihi est*” (akivel nem eszem együtt, az számomra barbár), mondja egy pompeii falfirka (BRAUN 2007, 52. o.). Az étkezés a görög-római világban egy sajátos irodalmi műfaj, a szimpózium alapját is szolgáltatta. A szimpózium műfaja meghatározza a lakoma lehetséges résztvevőit (házigazda, fővendég, meghívottak, hívatlanok (szemlélők), a fogások és a felszolgálás rendjét, a beszélgetés témáit. A görög-római szatirikus irodalom pedig ismeri az úgynevezett antiszimpózium műfaját is, amely a komédia, a paródia és a bórleszk eszközeivel hágia át és figurázza ki a szokásos elit lakoma szokásrendszerét. Az efféle ellenlakoma lehetséges volt a valóságban is, például a római Szaturnália esetében, de ez a transzgresszív étkezési forma csak kivételes alkalmakkor és ideiglenesen létezhetett (BRAUN 2007, 53. o.).

Az evangélisták közül Lukács az, aki különösen gyakran él mind a szimpózium, mind az antiszimpózium műfaji eszközeivel. Robert Karris szerint az evangéliumban Jézus vagy lakomára indul, vagy lakomán vesz részt, vagy lakomáról jön (idézi LOVE 1995, 198. o.). Több alkalommal vesz részt előkelő farizeusok lakomáin mint fővendég, ugyanakkor a vámszedőkkel és bűnösökkel való asztalközösség révén rendszeresen áthágia a társadalom által elfogadott határokat. Több történetben és példázatban úgy jelenik meg az étkezés, mint a státuszmegfordítás alkalma. Lk 12,35–40-ben a hazatérő úr felövezi magát, asztalhoz ülteti azokat a szolgálkat, akiket virrasztva talál, és felszolgál nekik. Az úrból szolgál, a szolgálkból úr lesz.

Az evangélium tizennegyedik fejezete¹ példát nyújt mind a szegregatív, mind a transzgresszív asztalközösségre: egyszerre szimpóziium és antiszimpóziium. A kerettörténet egy farizeus házában megrendezett lakoma, ahol Jézus a fővendég, akitől a társaság elmés megjegyzéseket vagy bölcs tanítást vár. Jézus példázatot mond a meghívottaknak a főhelyek válogatásáról, amelynek értelme nem az, hogy az utolsó hely önmagában értékeesebb a főhelyeknél, hanem az, hogy a státuszról való önkéntes lemondás eredményezi majd a státuszemelkedést: amikor a vendéglátó invitálja az utolsó helyről feljebb a meghívottat, akkor lesz becsülete minden asztaltársa előtt.

A következő szakaszban Jézus magához a vendéglátóhoz fordul: „*Ha ebédet vagy vacsorát készítesz, ne a barátaidat hívd meg, ne is a testvéreidet, rokonaidat vagy gazdag szomszédaidat, nehogy viszonzásul ők is meghívjanak téged. Hanem ha vendégséget rendezel, szegényeket, nyomorékokat, sántákat, vakokat hívjál meg, és boldog leszel, mert nincs miből viszonzniuk. Te pedig viszonzásban részesülsz majd az igazak feltámadásakor.*” (14,12–14) Jézus a feje tetejére állítja a korabeli szokásokat és értékrendet: a hellenisztikus-római kultúrában magától értetődő, hogy az ember a vele egyenrangúakat és a hozzá közel állókat hívja lakomára, akiktől elvárható, hogy a következő alkalommal viszonzozzák a meghívást vagy hasonló szívességet tesznek, ahogyan például a hamis sáfár is bizony számíthatott azoknak a klienseknek a hálijára, akiknek a kisebb adósságról szóló iratot kiállította (Lk 16,1–9). Jézus azonban olyan vendégek meghívását kívánja, akik nem válnak tekintélyükkel a vendéglátó becsületére: nem egyszerűen alacsony státuszúak, hanem semmilyen státusszal nem rendelkeznek, ezért nem is tudják a meghívást viszonzni. Közöttük vannak azok, akik 3Móz 21,16–20 szerint testi fogyatkozásuk miatt nem mutathatnak be áldozatot a templomban, és közöttük vannak a nincstelenek, akik nem is fogadhatnának el ilyen meghívást a vagyonosoktól az ezzel járó óriási pénzügyi teher miatt. Helyettük Isten fog majd gondoskodni a viszonzásról.

A szimpóziiumot Jézus a nagy vacsora példázatával zárja le. Ahogyan már láttuk, az eredeti vendégek helyett utólag meghívottak csoportja szinte megegyezik a názáreti beszédben említettekkel vagy azokkal, akik a boldogmondások címzettjei, azaz azokkal, akik az eszkatologikus helycsere kedvezményezettjei lesznek. A példázat lakomája valódi *antiszimpóziium* (BRAUN 2007, 54. o.): egyrészt az eredeti meghívottak kifogásai komikus hatást keltenek, másrészt azok vesznek részt a vendégségben, akiknek nem lenne szabad ott lenniük, csakhogy a helyzet megfordulá-

sa nem szatirikus célzatú vagy ideiglenes, hanem Isten országának normális rendje.

A viszonzás nélküli vendéglátásról szóló perikópa és a nagy vacsora példázatának egymás mellé helyezése kifejezi, hogy bár Lukács szerint a viszonyok végleges és teljes megfordulása valóban eszkatologikus valóság, és csak Isten országában teljeseedik ki, a folyamatnak már itt és most, a keresztény közösségen belül el kell kezdődnie. A gyülekezet vagyonosabb tagjai számára ez minden bizonnyal nehezen emészthető üzenet volt: a társadalmi szabályokat áthágó asztalközösségben való részvétel nemcsak anyagi áldozatot követelt tőlük, hanem veszélyeztette a saját köreikben élvezett tekintélyüket és társadalmi státuszukat, megkérdőjelezte egész addigi értékrendjüket. Sok volt a vesztenivalójuk. Nem csoda, hogy az újszövetségi iratok tanúsága szerint (pl. 1Kor 8; 10; Gal 2; Róm 14) éppen az asztalközösség körüli problémák veszélyeztették a leginkább a keresztény egységet, annál is inkább, hiszen a társadalmi viszonyok közösségen belüli átrendeződése mellett az etnikai határok átlépése is éppen ezen a területen okozott feszültséget.

Hivatkozott művek

- BARTCHY, S. Scott 2002. The Historical Jesus and Honor Reversal at Table. In: Wolfgang Stegemann – Bruce J. Malina – Gerd Theissen (szerk.): *The Social Setting of Jesus and the Gospels*. Fortress Press, Minneapolis. 175–184. o.
- BRAUN, Willi 2007. „Our Religion Compels Us to Make a Distinction”. Prolegomena on Meals and Social Formation. In: Zeba A. Crook – Philip A. Harland (szerk.): *Identity and Interaction in the Ancient Mediterranean. Jews, Christians and Others*. Sheffield Phoenix Press, Sheffield.
- DE VOS, Craig 2007. The Meaning of „Good News to the Poor” in Luke’s Gospel. The Parable of Lazarus and the Rich Man as a Test Case. In: Anselm C. Hagedorn – Zeba A. Crook – Eric Stewart (szerk.): *In Other Words. Essays on Social Science Methods and the New Testament in Honor of Jerome H. Neyrey*. Sheffield Phoenix Press, Sheffield. 67–86. o.
- ESLER, Philip 1987. *Community and Gospel in Luke-Acts. The Social and Political Motivations of Lucan Theology*. Cambridge University Press, Cambridge.
- HERZOG, William R., II 1994. *Parables as Subversive Speech. Jesus as Pedagogue of the Oppressed*. Westminster John Knox Press, Louisville.
- LOVE, Stuart L. 1995. Women and Men at Hellenistic Symposia Meals in Luke. In: Philip Esler (szerk.): *Modelling Early Christianity. Social-Scientific Studies of the New Testament in its Context*. Routledge, New York. 199–201. o.
- MOXNES, Halvor 1991. Patron-Client Relations and the New Community in Luke-Acts. In: Jerome H. Neyrey (szerk.): *The Social World of Luke-Acts. Models for Interpretation*. Hendrickson, Peabody. 241–271. o.

¹ Ennek a fejezetnek kiváló elemzése: BARTCHY 2002.

Új evangélizáció mint keresztény létforma

■ REKHA CHENNATTU

► Rekha Chennattu indiai biblikus teológus, egyetemi tanár népes hallgatóság előtt tartott előadásokat az Evangélikus Hittudományi Egyetemen. Chennattu professzor neve nem ismeretlen a szakterülete iránt érdeklődő hazai olvasóközönség előtt. Az USA, Jamaica, a Fülöp-szigetek, Thaiföld, Franciaország és Olaszország mellett Rekha nővér korábban Magyarországon is tartott már exegetikai előadásokat, mind római katolikus, mind protestáns (református) egyetemeken. *A Biblia és az indiai exegézis* címmel a *Hermeneutikai Füzetek* sorozat 32. kiadványaként több tanulmánya magyar nyelven is megjelent. Chennattu professzor személyében a szerzeteshez méltó kegyességgel egészségesen ötvöződik a biblikus tudós felkészültsége. Licenciátusi végzettséget Rómában, a Pápai Biblikus Intézetben szerzett, teológiai doktori értekezését *Johannine Discipleship as a Covenant Relationship* (A jánosi tanítványság mint szövetségi viszony) címmel az Amerikai Katolikus Egyetemen (Washington) védte meg. A római katolikus Mennybe felvett Szűzanya Rendjének tagjaként, amelyhez világszerte mintegy ezerötszázan tartoznak, Rekha Chennattu nővér jelenleg Indiában, a Mumbaitól (Bombay) délkeletre fekvő Pune városának egyetemén (Jnana-Deepa Vidyapeeth) az újszövetségi tanszék vezetője. Fő kutatási területei a bibliai történetek társadalmi-kulturális vonatkozásai, a fentieket tartalmazó bibliai könyvek teológiai szerkezete és irodalmi szerepe, valamint a nők helyzete és megbecsülése napjaink Indiájában. Hittudományi egyetemünkön elhangzott angol nyelvű, egyszerre tudományos és hitébresztő, evangélizációs igényű előadásának jelen fordításában a kiemelések, a dőlt betűs részek, valamint a lábjegyzetek a szerző kéziratát követik. – A ford.

A kort, amelyben élünk, nagyarányú és rohamos fejlődés jellemzi, különösen is a földünk egészét átfogó kommunikáció és a hírközlés terén. Ezzel egyidejűleg hasonló sebességgel válnak viszonylagossá olyan értékek, amelyek egykor mértékadónak és szinte örökérvényűnek számítottak. Széttöredező, elemeire hulló, értékválsággal küzdő korszak felé közeledünk. A villámgyorsan terjedő, elvilágiasodott és túltechnicizált kultúra komoly hatással van értékszemléletünkre és életvitelünkre. Hagyományos vallásgyakorlatunk megváltozik, átalakul. Az elidegenedés, a kirekesztés, az ellentétek és összeütközések kiszolgáltatottjainként élünk, ugyanakkor számos lehetőség kínálkozik egy jobb, békésebb és tartalmasabb életre. Ezen a háttéren és ebben az összefüggésben szólunk az új evangélizációról mint lehetséges és megvalósítható keresztény létformáról, illetve életvitelről.

Jézus első szava tanítványaihoz János evangéliuma szerint így hangzott: Τί ζητεῖτε? „Mit kerestek?” Mi után vágyakoztok? Mit szeretnétek? (Jn 1,38) Úgy vélem, Jézus ugyanezt a kérdést teszi föl ma is mindnyájunknak: Mit akarsz? Mit vársz az élettől? Miként az első tanítványok, mi ugyanúgy meg akarjuk kérdezni Jézustól: Ποῦ μέλεις? „Hol van a lakásod?” (Jn 1,38) Szeretnénk tudni, vajon hol van, hol „lakik” Isten a mi mai világunkban. Jézus pedig ugyanúgy, mint egykor az első tanítványokat, minket is magával szólít: „Jöjjetek, és meglátjátok!” (Jn 1,39)

A Jézussal való elindulásnak, a János evangéliumából élénk rajzolódó keresztény életvitelnek, életformának há-

rom jellemzője van: a *kontempláció*, a szemlélődés (az Isten szeretetének hatása az életünkre), a *kommunió*, a közösség (egymás szeretete, megbecsülése, egymás szeretetének hatása az életünkre) és a *komisszió*, az elkötelezés, a megbízatás (a gyümölcstermés, a szeretet hatása a teremtett világban). A szemlélődés nem más, mint az Isten szeretetében való meggyökerezés, a szüntelen kapcsolatkeresés és kapcsolatteremtés Istennel, valamint a Jézushoz fűződő személyes és bensőséges viszony. A szemlélődés ahhoz is elengedhetetlenül szükséges, hogy az egymáshoz fűződő kapcsolatunk elmélyüljön. Ez lesz az a közösség, amely Jn 13 alapján a keresztény azonosságtudat jele a világban. János szerint Jézus a keresztények egységéért imádkozik – „hogymindnyájan/tökéletesen egyek legyünk” (Jn 17,21–23). Keresztény hivatásunk arra szól, hogy ez az egymás iránti különleges szeretet nyilvánvalóvá váljon közösségeinkben. A keresztény kommunió, görög szóval az *agapé* és a *koinónia* mindig az életadó közösségben mutatkozik meg. Ezt a minden odatartozó javát szolgáló közösséget megjelenítve az egyház a megromlott emberi kapcsolatok szekuláris világában Isten jelenlétének képviselőjévé válhat. A befelé irányuló, *ad intra* küldetés után, harmadikként az elkötelezés vagy megbízatás a kifelé irányuló, *ad extra* küldetésünkre utal. A keresztény misszió nem egyéb, mint Isten kegyelmes szeretetének kiábrázolása és tevékeny képviselése a világban, mindig a szegények és a szükséget szenvedők érdekében (CHENNATTU 2012). A páli levelek tanulmányozása során nem utolsósorban arra a kö-

vetkeztetésre juthatunk, hogy igehirdetői szolgálatában az apostol – az evangélium avatott szószólójaként és misszionáriusaként – hasonló életfelfogást követett.

Pál apostol mint az új evangélikáció úttörője

Pál apostol életére és küldetésére úgy tekintünk, mint Jézus evangéliuma egyik első képviselőjének és hirdetőjének a szolgálatára.¹ Leveleinek tanúsága alapján Pál sokoldalú személyiségként állhat olvasói előtt: odaadó farizeus, elkötelezett exegéta, vérbeli teológus, szenvedélyes apostol, erőteljes igehirdető és érző szívű lelkipásztor. Farizeus voltát büszkén vállalta (Fil 3,5) mint atyái hagyományának „buzgó rajongója” (Gal 1,14).² A Tóra folyamatos magyarázata és hűségese továbbadása letéteményesének számító vallási csoport tagjaként Pál jól ismerte a Törvény értelmezését (1Kor 15,3). Lényegében nem tett mást a damaszkuszi élmény, a feltámadott Jézussal való találkozása után sem: a Krisztus-esemény tükrében újraértelmezte a Tórát (Gal 3; Róm 4), illetve fordítva, a Krisztus-eseményt állította a Tóra, valamint az újabb missziói megfontolások, úgymint a pogánymisszió összefüggésébe (Gal 3; 1Kor 15, lásd még ApCsel 17). Pál apostol teológiája és igehirdetése lett a kulcsa a nem kizárólag zsidó háttérű keresztényekre vonatkozó egyháztagságnak azzal, ahogyan a keresztény identitást a törvénytől szabad evangéliummal és az adott kultúrába ágyazott keresztény teológiával meghatározta. Mindezzel Pál alapvetően körvonalazta a kereszténység mint önálló vallási csoport identitását, szemben azokkal a szakadár értelmezésekkel, amelyek a Jakab és Péter apostol nevével fémjelvezhető keresztény közösségeket jellemezték.

Miként az elsődlegesen pálinak tartott levelek bevezető sorai mutatják, Pál egyértelműen apostolnak tartotta magát: „Jézus Krisztus szolgája, elhívott apostol, akit Isten kiválasztott arra, hogy hirdesse evangéliumát” (Róm 1,1; lásd még 1Kor 1,1, Gal 1,1). Az apostol cím használatával Pál nyilvánvalóan a saját identitására utalt, és azt az igényét hangsúlyozta, hogy ő a Feltámadott felhatalmazásával lett Isten küldötte és az evangélium hirdetője (1Kor 9,1; 15,6–8). A többszöri bebörtönzés az életveszélyes fenyegetettség ellenére Pál kilométerek ezreit utazta végig, gyülekezeti közösségeket alapított, közelebről vagy távolabbról bátorította azokat és irányította sokoldalú tevékenységüket. Jeruzsálemtől kezdve egészen Illíriáig mindenfelé hirdette Krisztus evangéliumát (Róm 15,19), és el akart jutni egészen Hispániáig (Róm 15,24).

A fent említettek közül kitérünk, hogy Pál apostol töretle-

nül lelkes ember volt. Vállalkozásaiba teljes erővel vetette bele magát. A határozott természetére és elkötelezettségére utaló részletek rendre feltűnnek írásaiban. Krisztus iránti szenvedélyes szeretete olyan mértékű volt, hogy ahhoz viszonyítva minden mást értéktelennek tartott: „*Kárnak ítélek mindent Krisztus Jézus, az én Uram ismeretének páratlan nagyságáért. Őerte kárba veszni hagytam és szemétnak ítélek mindent, hogy Krisztust megnyerjem.*” (Fil 3,8) Krisztus evangéliumának hirdetésére szóló hivatásáról Pál apostol tökéletesen meg volt győződve (Róm 1,16). Ez a határozott meggyőződés mondatta vele: „*Ha az evangéliumot hirdetem, azzal nincs mit dicsekednem, mivel kényszer (ἀνάγκη) nehezedik rám. Jaj nekem ugyanis, ha nem hirdetem az evangéliumot!*” (1Kor 9,16) Az ókori görög nyelvben az ἀνάγκη főnév nem abban az értelemben jelent „kényszert”, ahogy azt mi ma használnánk, hanem inkább a célra vagy a sorsra utal, és mint ilyen, az ember küldetésére vonatkozik. Pál ezzel a kifejezéssel úgy utal apostoli küldetésére, mint életének céljára, mint a személyiségének legmélyéről érkező, Isten szeretetére felelő ösztönszerű válaszra. Noha Pál nem ad közvetlen és kész mintát az evangélikációhoz, az avatott olvasó mégis összeállíthatja annak biblikus-teológiai paradigmáját az apostol levelei alapján. Pál apostol élete és tanítása élénk színekkel festi elénk a keresztény szolgálat missziói távlatát. A jelen tanulmányban ezért hagyatkozhatunk azok meghatározó részleteire, egyrészt Pál istenélményére, másrészt az apostolnak a közösséggel és a közösség előljáróival kapcsolatos véleményére, valamint az új teremtésre vonatkozó nézetére.

Pál apostol istenélménye – Isten kiválasztott embere

A damaszkuszi élmény egyértelműen fordulópontot jelentett Pál apostol lelki-szellemi fejlődésében.³ Amikor apostolsága és az általa hirdetett evangélium miatt kérdőre vonták, gyakran kanyarodott vissza ehhez az eseményhez, hogy elhívásának, valamint az általa képviselt üzenetnek az isteni eredetét igazolja és elfogadtassa (Gal 1; Fil 3; 1Kor 9; 15). A páli levelek azonban nem adnak kimerítő tájékoztatást a damaszkuszi élmény tényleges körülményeiről. Az apostol sokkal inkább magára az istenélményre összpontosít, és arra a radikális változásra, amelyet a feltámadott Úrral való személyes találkozás eredményezett az életében. Gal 1-ben Pál a prófétai elhívástörténetek nyelvén fogalmaz, és annak segítségével írja le élményét: „*Úgy tetszett annak (ti. Istennek – a ford.), aki engem anyám méhétől fogva kiválasztott és kegyelme által elhívott, hogy kinyilatkoztassa*

¹ Részletesebben lásd még: CHENNATTU 2009.

² A farizeusok egy olyan zsidó vallási közösség tagjai voltak, akik a Törvény (Tóra) magyarázatának elkötelezettjeiként éltek és tanítottak. Maga a farizeus kifejezés nagy valószínűséggel a héber *pharash* szótóból vezethető le, elkülönített, kiválasztott jelentéssel. Lásd még LOHSE 1994, 77–84. o.

³ Lásd Gal 1; Fil 3; 1Kor 9; 15 és ApCsel 9; 22; 26. Pál jellemző életrajzi részleteinek, valamint teológiájának tolmácsolása során azt a hermeneutikai elvet követem, amelyik az ApCsel-ben leírtakon túl Pál apostol saját kijelentéseire és megállapításaira támaszkodik.

Fiát én bennem, hogy hirdessem őt a pogányok között...” (Gal 1,15–16) Pál a saját elhívását és szolgálatát a nagy ószövetségi prófétáival, Ézsaiáséval (Ézs 49,1) és Jeremiáséval (Jer 1,5)⁴ állítja egy sorba. A Pál által használt prófétai nyelvezet visszatükrözi: az ószövetségi próféták Istentől kapott küldetéséhez hasonlóan az apostolt is Isten hívta el és szentelte meg, hogy az evangéliumot hirdesse. Pál életének paradigmaváltását (az egyház korábbi, vérgőzös üldözőjéből Krisztus ügyének szenvedélyes szószólója lett) az isteni kiválasztás bizonyítékának tekinti (Gal 1,13–14). Mindezzel az apostolnak mint Isten engedelmes eszközének a Krisztusban elnyert új élet által meghatározott identitása kerül a homloktérbe. Ez az új élet Pál számára Isten kegyelmének és szeretetének folyamatos élménye volt a mindennapok során (Fil 3,12–14). Küzdelmes, harcoss, célirányos törekvés a végső beteljesülés ígretében, amely természetéből adódóan feltételezi az Istennel való folyamatos kommunikációt.

Miként értelmezhetjük ezt az Istennel való állandó „összeköttetést”? Pál, noha leveleiben nem értekezik az imádság technikájáról és módszereiről, az Istennel való kapcsolattartásnak erre a módjára mégis úgy tekint, mint a keresztény élet középpontjára. Személyére vonatkozó imádságot kér a rómaiaktól (Róm 15,3–33). Maga imádkozik Izrael üdvösségéért (Róm 10,1), de munkatársáért és barátjáért, Filemonért is (Filem 4–6). Más helyen hálát ad Istennek keresztény testvérei állhatatosságáért (1Thessz 1,2–3; 1Kor 1,4–9), megint másutt pedig kitartó imádságra buzdítja őket: „Szüntelenül imádkozzatok!” (1Thessz 5,17) E felszólítás szerint az imádság több szavak és mondatok egymásutánjánál. Az imádkozás nem alkalmi tevékenység, hanem együtt történik életünk eseményeivel és tevékenységeivel. Pál apostol számára az imádkozás életforma volt. Szüntelenül változtatta, alakította és Isten alkalmas eszközévé formálta őt. A szüntelen imádság az Isten jelenlétében való élet tudatossága éjjel és nappal. Felhívás arra, hogy az ember közösségben, kommunikációs kapcsolatban legyen és maradjon Istennel. Ez az összeköttetés teszi képessé a hívó embert arra, hogy felismerje Isten cselekvését a világban.

Pál apostol véleménye a közösségről és az elöljárókról

Pál a szeretettel kapcsolatos görög kifejezést (ἀγάπη, ἀγαπᾶω) feltűnő módon több mint százszor említi leveleiben (lásd 1Kor 13; Róm 13). A thesszalonikaiakat arra kéri, hogy az egymás iránti szeretetben egyre inkább gyarapodjanak (1Thessz 4,10). A filippibelieknek azt írja: „Imádkozom

⁴ „Már anyám méhében elhívott engem az Úr, születésemtől fogva emlékezetben tartja nevem.” (Ézs 49,1) „Mielőtt megformáltak az anyaméhben, már ismertelek, és mielőtt a világra jöttél, megszenteltek, népek prófétájává tettelek.” (Jer 1,5)

azért, hogy a szeretet egyre inkább gazdagodjék bennetek.” (Fil 1,9) Pál apostol élete és szolgálata emberközeli volt. Jó viszonyt ápolt útítársaival és a Földközi-tenger térségében végzett evangélizációs szolgálatában mellette lévő munkatársakkal (lásd részletesebben: JOHNSON 1999, 261–278. o.). Nem járunk messze az igazságtól, ha azt feltételezzük, hogy a páli gyülekezetek életében az emberi kapcsolatok központi szerepet játszottak. A keresztény közösségre vonatkozó páli metaforák, közöttük első helyen a szeretetteljes család képe ezt támasztja alá. Amint arra már utalást tettünk, Pál leveleinek nyelvezete és szóhasználata szokatlanul szenvedélyes. A „szeretett” kifejezés harminchét ízben fordul elő nála.⁵ A gyülekezetek tagjait Pál általában az „Isten szerettei” vagy az „Istentől szeretettek” (Róm 1,7; 1Thessz 1,4), a „szeretteim”, „szeretett testvéreim” (Róm 12,19; 1Kor 15,58; 2Kor 7,1; 2Kor 12,19) vagy „szeretett gyermekeim” (1Kor 4,14) megjelöléssel illeti. Önálló személyekre is hasonlóan utal: Timóteust „szeretett és hű gyermekének” nevezi (1Kor 4,17). Az apostol szóhasználatában a „szeretett”, illetve a „szeretteim” (ἀγαπᾶτος/ἀγαπᾶτοί μου) kifejezés igen feltűnő.⁶ Emellett a keresztény gyülekezetek tagjaira az apostol úgy tekint, mint testvérekre (ἀδελφοί), mely megjelölés mind a nő-, mind a férfi testvérekre vonatkozhatott, lásd Róm 1,13; 1Kor 1,10; 2Kor 1,8; Gal 1,11). Olykor azonban kimondottan nőtestvért említ: „Ajánlom nektek nőtestvériünket, Fébet” (Róm 16,1). Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a kereszténység önértelmezéséhez az egy nagy, szerető családhoz tartozás metaforikus képe áll a legközelebb.⁷ A páli gondolat szerint a gyülekezetek (az egyház) jellemző sajátossága, meghatározó ismertetőjele a szeretet (ἀγάπη) és a közösség (κοινωνία). A gyülekezetek vezetését is ez a két jellegzetes vonás határozza meg, belülről irányítva és szabályozva a közösség életét. Amikor a szökött rabszolga, Onézimosz ügyében ír Filemonnak, Pál nem parancsol rá az utóbbira, hogy teljesítse a kötelességét. A szeretet miatt inkább csak kéri őt, hogy Onézimoszt, immár keresztény testvéreként, fogadja vissza. A konkrét szituáción túl Pál apostol Filemonhoz intézett szavai egyúttal az emberi tekintélyhez és elsőbbséghez való viszonyáról is árulkodnak (Filem 8–14).

Az alá- és a fölérendeltség az apostol szerint lehetőséget biztosít a közösség építésére. Olyan viszonyulás ez, amelyben a hatalmi különbségek, a pozíciók közötti ellentétek, az erő és a gyengeség nem játszatók ki egymással. A keresztényeknek a szeretet által meghatározott közösségben mint Krisztus testében megvalósuló életre van elhívásuk (1Kor 12–14). Pál nagyra becsüli a különböző lelki ajándé-

⁵ Lásd a *Bible Works* '95 konkordanciáját.

⁶ Lásd még Róm 16,5: „az én szeretett Epainetoszom”; Róm 16,8: „szeretett Ampliátuszom”; Róm 16,9: „az én szeretett Sztakhüszom”; Róm 16,12: „a szeretett Perszisz”.

⁷ Ehhez lásd részletesebben: BANKS 2002, 107–108. o. Lásd még MEEKS 2003, 84–94. o.

kok és szolgálatok gazdagságát (1Kor 12,1–6). A legmeglepőbb mégis az a meglátása, hogy a Krisztus-test tagjainak személyes kegyelmi ajándékukat és tehetségüket miként kell a közösség érdekei alá rendelni és azokkal az egész test jólétét szolgálni (συνμφέρων, 1Kor 12,7). Pál apostol szerint akiben Krisztus lelke él, az képes lesz önmagáról lemondani és felvállalni a jézusi szeretetből fakadó önzetlen szolgálatot.

Pál elképzelése a Krisztusban való új teremtésről

Pál elképzelése egy Krisztusban megvalósuló új közösségről szemléletesen kap hangot Gal 3,28-ban.⁸ A Krisztusban megváltozott élet szoros velejárója mindennemű szociális, vallási és nemi megkülönböztetés elvetése: Krisztusban nincs többé zsidó és (οὐδὲ) görög, nincs szabad és rabszolga, nincs férfi és nő. Az első két fogalompár egyértelmű és nem igényel különösebb magyarázatot. A harmadik fogalompár azonban, a férfi és (καὶ) nő megtöri az első két fogalompár formai mintáját: sem zsidó, sem (οὐδὲ) görög, sem szolga, sem (οὐδὲ) szabad. A harmadik fogalompár az ószövetségi teremtéstörténet szóhasználatát és nyelvi megoldását tükrözi: Isten az első emberpárt férfivá és nővé teremtette (1Móz 1,27). Pál apostolnál e három fogalompár mintha a Krisztusban kapott új teremtésre utalna, amelyben a vallásos, a szociális és a nemi diszkrimináció teológiai értelemben eltűnik. Ez nyilvánvalóan nem azt jelenti Pálnál, hogy az új teremtés részesei egyszerre elveszítenék zsidó vagy görög, szolgai vagy szabad, férfi vagy női identitásukat. Sokkal inkább arról van szó, hogy ezek a megkülönböztető megjelölések veszítik el a diszkrimináció alapjául szolgáló elvi jellegüket. Az emberek közötti természetes különbségek többé nem adhatnak alapot arra, hogy az egyik (etnikai, vallási, nemi) csoport diszkriminatív módon uralma alá hajtja a másikat. Betz így érvel: „Nem lehet afelől semmi kétségünk, hogy Pál megállapításainak szociális és politikai hatása forradalmi távlatokat sejtet.” (BETZ 1979, 190. o.) Összegezve, Pál teológiai elképzelése a Krisztusban kapott új életéről mindennemű diszkrimináció megszüntét jelenti, és az egyház tagjainak teljes körű egyenjogúságát feltételezi. Keresztény hivatásunknak tehát megvan mind a szociális, mind pedig a kozmikus dimenziója. Pál így emlékezteti a galatákat: „*Ti, testvéreim, szabadságra vagytok elhíva; csak a szabadság nehogy ürügy legyen a testnek, hanem szeretetben szolgáljatok egymásnak.*” (Gal 5,13) Szabadságunk arra szólít minket, hogy új teremtésként éljünk (Gal 6,15). Így lehetnek a keresztények – az Istennek Krisztusban megnyilvánuló szolgálata által létrejövő „új teremtés” alapján – Pál megfogalmazása szerint „Isten igazsága” (δικαιοσύνη θεοῦ, 2Kor

5,21). A szöveg úgy szól Isten és az emberek megbékéléséről mint Krisztusban és Krisztus által történő eseményről. Békességet ebben az értelemben azok nyernek, akik Isten igazságává lesznek. Más szóval Pál számára Isten igazsága nem más, mint annak az isteni cselekvésnek a megnyilvánulása, amellyel Isten helyreállítja az elromlott kapcsolatot önmaga és az emberek között (Róm 3,21–26). Vonatkozhat ez Isten megbocsátó szeretetére, illetve annak tevékeny megnyilvánulására úgymint Istennek az emberiség történetébe való megváltó beavatkozására. Amikor tehát Pál a keresztényeknek azt a hivatását hangsúlyozza, hogy Isten igazságává legyenek, kevésbé absztrakt módon megfogalmazva arra hívja őket, hogy Isten megbékélést munkáló akaratának és a teremtésbeli harmónia helyreállításának tevékeny megvalósítói legyenek az emberek között (részletesebben lásd: ONESTI–BRAUCH 1993).

Személyes találkozás Istennel

Az új evangélizáció kihívása világszerte az Isten ígéje felé fordulásra készíti a kereszténységet úgy, hogy annak üzenetét a mindennapok eseményeiben is meghallja. Az Újszövetség arról tanúskodik, hogy Jézus nemcsak hirdette Isten ígését, hanem maga volt az Ige, a jó hír, az evangélium. Az új evangélizáció azt igényli Krisztus mai követőitől, hogy maguk is jó hírré legyenek, és a szavak helyett vagy azokon túl az életük segítségével hirdessék az evangéliumot. Jézus egészen egyszerűen azzal mutatta meg az embereknek Istent, ahogyan élt: az éheseket meglégitette, a megalázottakat felemelte és megvigasztalta, hangsúlyozta a nők méltóságát, betegeket gyógyított, reményt adott a reményvesztetteknek, foglyokat és bűnösöket szabadított meg, a szegényeknek igazságot osztott, halottakat keltett életre. Komolyan véve Jézus szavát a kicsiny nyájról, ma az ő követőinek olyan kis közösségeket kell létrehozniuk, amelyekben mindenkinek gondja van a másokra. Ezeknek a kicsiny szeretetközösségeknek a segítségével az egyház fokozatosan evangélizáló egyházzá válhat, Isten hatalmas szeretetének és örökkévaló békességének prófétai jeleként a világban.

Tanúságtevő gyülekezet

Az új evangélizáció minden egyes egyháztagnak küldetése és feladata. Minden keresztény szent életre hivatott és a feltámadott Úrtól kapott mandátumot az evangélium továbbadására, egy részt az apostolok prófétai szolgálatából: „*tanúim lesztek*” (ApCsel 1,8). Az új evangélizáció révén Isten meg akar elevenedni az emberek mindennapi életében – szavainkban és tetteinkben, otthonunkban, munkahelyünkön, az iskolában, a családi körben és a gyü-

⁸ Lásd CHENNATTU 2008, 142–143. o. Lásd még HAYS 2000, 271–273. o.; OSIEK 2003, 190–191. o.

lekezeti közösségekben. Erre pedig reális lehetőségünk van: egy mosoly, egy jó szó életet változtathat meg, reményt adhat, örömet és békességet munkálhat embertársaink életében. Egy figyelmes fül és egy érző szív óriási távolságokat hidalhat át és mély sebeket gyógyíthat be. A megbocsátó magatartás családokat és közösségeket képes egyben tartani és felépíteni. Az új evangélizáció képviselőivé akkor válhatunk, amikor Isten szeretetteljes jelenlétét személyesen tapasztaljuk, és amikor azt közvetíteni tudjuk mások felé szavainkkal és cselekedeteinkkel, azaz egész életünkkel.

Az Isten szándéka szerinti mélyebb elkötelezés

Az új evangélizációval kapcsolatos hivatalos egyházi reflexiók⁹ kiemelik a prófétai tanúságtétel szükségességét a világban, mégpedig az alábbi területeken: oktatás, bevándorlók, ifjúság, nem lelkészek szerepe és szolgálatvállalása, család, szociális igazságosság, szegények helyzete, betegek és holisztikus gyógyítás, vallások közötti párbeszéd, a teremtett világ megőrzése, missziói együttműködés nők és férfiak között (mind lelkészi, mind nem lelkészi vonalon). Mivel a nők elleni erőszak és bünelkövetés egyre erősödik a világban, az evangélizáció szempontjából kiváltképpen hangsúlyossá vált mára az a radikális törekvés, amely a nők emberi méltóságában való megalázásának felszámolását tűzte ki céljául. E mellett az új evangélizációnak a világban tapasztalható vallási pluralizmust komolyan véve vallási és felekezeti határokon átívelő projektnek kell lennie, amelyben a keresztyének kezét nyújtanak más vallások képviselőinek és olyan jó szándékú embereknek, akik a szegénység felszámolása, valamint a teremtett világ egységének megőrzése érdekében elkötelezik magukat az igazság mellett.

Az új evangélizáció mint keresztyén létforma – összegzés

Az új evangélizációnak tehát életgyakorlattá kell válnia oly módon, hogy nemcsak az evangélium hirdetői, de magunk is evangéliummá válva a reménységnek és az Isten jelenlétének látható jelei leszünk a szekularizált társadalomban. Arra kaptunk küldetést, hogy keresztyén elhivatásunk három leglényegesebb aspektusát *még komolyabban vegyük és hűségesebben képviseljük*, úgymint a szemlélődést (a *kontemplációt*), a közösséget (a *kommuniót*) és az elkötelezett odaszánást vagy megbízatást (a *kommuniót*). A szemlélődés imádkozó életet, a teremtő Istenhez fűződő szoros kapcsolatot feltételez. Vallásos kegyességünk és

istentiszteleti gyakorlatunk alapja magával az élő Istennel való elmélyült közösség és aktív kommunikáció. Egy szó-játékkal élve: *életre szóló* spiritualitásunk a mindennapok istentapasztalataiban gyökerezik. Ez az élmény pedig a többi emberrel és az egész teremtéssel vállalt közösségben lesz (a számunkra is) nyilvánvalóvá. A közösség megerősít minket a misszióra: Isten kihív minket a megszokott és biztonságosnak tartott környezetünkől, és az ő szándéka szerint való új küldetést ad. Pál apostol szavaival „[a] Lélek megnyilvánulása mindenkinek azért adatik, hogy használjon vele” (1Kor 12,7). Az új evangélizáció révén új társadalom születéséről álmodunk, amelyet a bűn szolgátságából való megszabadulás lehetősége, a szociális igazságosság (gazdasági jólét és politikai szabadság), a nemek egyenlősége, a teremtett világ egyensúlya és sérthetlensége jellemez. Így válhat láthatóvá Isten országa a földön, az élet teljességének eszkatologikus távlatát hirdetve minden népnek. Az új evangélizáció csak úgy lehet életformánkká, ha életünket Isten Igéje formálja és alakítja.

Fordította Bácskai Károly

Hivatkozott művek

- BANKS, Robert 2002. *Paul's Idea of Community*. Átdolg. kiad. Peabody, Hendrickson.
- BETZ, Hans Dieter 1979. *Galatians. A Commentary on Paul's Letter to the Churches in Galatia*. Fortress Press, Philadelphia. (Hermeneia 62.)
- CHENNATTU, Rekha M. 2008. Reciprocal Partnership and Inclusive Leadership. Exploring Paul's Attitudes to Women. In: S. J. Puykunnal – J. Varickasseril (szerk.): *Learning from St. Paul*. DBCIP Publications, Shillong. 139–157. o.
- CHENNATTU, Rekha M. 2009. Challenges of St Paul to the Mission of the Church in Asia-Pacific. *East Asian Pastoral Review*, 46. évf. 1. sz. 46–58. o. Web: <http://eapi.admu.edu.ph/content/challenges-st-paul-mission-church-asia-pacific>. (Megtétekintés: 2014. április 7.)
- CHENNATTU, Rekha M. 2012. The Difficult Process of Self-renunciation. *L'Osservatore Romano*, 45. évf. 47. sz. 20–21. o.
- HAYS, Richard B. 2000. The Letter to the Galatians. In: *The New Interpreter's Bible Commentary*. 11. köt. Abingdon Press, Nashville.
- JOHNSON, L. T. 1999. *The Writings of the New Testament. An Interpretation*. Átdolg. kiad. Fortress Press, Minneapolis.
- LOHSE, Eduard 1994. *The New Testament Environment*. SCM Press, London.
- MEEKS, Wayne A. 2003. *The First Urban Christians. The Social World of the Apostle Paul*. 2. kiad. Yale University Press, New Haven – London.
- ONESTI, K. L. – BRAUCH, M. T. 1993. Righteousness. Righteousness of God. In: Gerald F. Hawthorne – Ralph P. Martin – Daniel G. Reid (szerk.): *Dictionary of Paul and His Letters*. InterVarsity Press, Leicester. 827–837. o.
- OSIEK, Carolyn 2003. Galatians. In: Janet Martin Soskice – Diana Lipton (szerk.): *Feminism and Theology*. Oxford University Press, Oxford. 188–196. o.

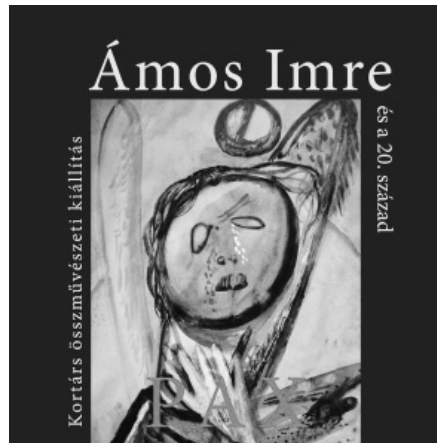
⁹ Itt a megfelelő római katolikus egyházi testületekről lehet szó. – A ford.

Két zsidó megy az utcán... *

■ FABINY TAMÁS

Ámos Imre és a 20. század. Kortárs összművészeti kiállítás.
Corvina Kiadó – Luther Kiadó, Budapest, 2013.

*Két zsidó megy az utcán.
Az egyik kérdez valamit a másiktól.
A másik válaszol neki.
Eközben mennek.
Az első, akinek időközben egy új kérdés jutott az eszébe, fölteszi.
A másik válaszol rá valamit.
Ezen néha nevetni lehet.
Máskor nem lehet rajta nevetni.
Ők pedig továbbmennek.
Tovább beszélgetnek.
Nehéz dolog ez.*

századokban hívő emberek azért nem mentek színházba és cirkuszba, mert tudták, hogy hittestvéreik vére folyt ott a porondon. Zsidók, keresztények esetében, sőt bárki emberfia esetében tiszteletben kell tartani ezt az érzést.

Két zsidó megy az utcán: *Ámos Imre és Marc Chagall.*

Párizsban közel laknak egymáshoz, így a magyar festő házaspár meglátogatja a már befutott művészt. Hónuk alatt tekercsben visznek néhány képet mutatóba, amiket aztán Chagall érdeklődéssel tanulmányoz és őszinte dicsérettel illet. Az egyik kérdez valamit a másiktól. A másik válaszol neki.

Ámos több rajzban örökíti meg ezt a találkozást. Az egyiknek ezt a címet adja: *Chagallról gondolkodom.* A ceruzarajzon egy gyertyatartó mögött a két művész kinyújtott keze egy kohanita (papi) áldásban egyesül. A kép címe ez is lehetne: *Chagallról álmodom.* Amikor a festő letette az Unger nevet, akkor egy ideig nem Ámosként, hanem Álmosként jegyezte képeit. Két zsidó megy az utcán. Az egyik a fehéroroszországi, a másik az északkelet-magyarországi haszid közösségek élmenyeit hozza magával. Két ember megy az utcán? Nem megy, hanem száll, száll a házak fölött, kakasok, kecskék, fehér ruhás asszonyok és hegedülő férfiak társaságban. Álmos-Chagall és Álmos-Ámos látomásai egymásra úsznak. A festészetben nem is olyan nehéz dolog ez.

Két zsidó megy az utcán: *Ámos Imre és Radnóti Miklós.* Mindkettő alkotni akar, apokaliptikus időkben is. Egyiknél egy notesz, amelybe „vaksin, hernyóként araszolgtatván a papíron” írja verseit. Másiknál már papír sincs, csak egy nyírfakéreg. Ukrajnai munkaszolgálatán erre rajzolja művét. Az egyik azt írja: „baljós a menny felettem”, a másik komor színekkel fejezi ki ugyanezt. Az egyik így ír: „de hisz lehet talán még! a hold ma oly kerek!” – a másik viszont sötét felhőt rajzol a kerek hold elé. Az egyik angyalokat fest, hol égő létrán, hol mankóval a hóna alatt, a másik így ír: „tudtam, hogy egy angyal kísér, kezében kard van.” Két zsidó megy az úton. *Erőltetett menetben.* Az egyik így ír: „Ne menj tovább, barátom, kiáltás rám! s fölkelek!” A másik bekötött szemű ember nem a létra fokára, hanem a tűzbe lép. Az egyik síró angyalt fest, a másik pedig így ír: „Hol azelőtt az angyal állt a kard-

Két zsidó megy az utcán: *Ámos Imre és Anna Margit.* Utóbbi maga is művész, Vaszary János tanítványa. Gyakran sétálnak együtt Budapest utcáin. Házasságkötésük előtt szeretett Nagykállójára is elviszi őt Ámos Imre. Szentendre utcáin különösen is sokat járnak együtt. Kézenfogva, ahogy a mai emlékház bejáratán is látható a két egymásba fonódó kéz. Ha az egyik kérdez valamit, a másik válaszol neki. Azon néha lehet nevetni. Bizonyára sokat nevetnek Párizsban is, hiszen bár szegények, de fiatalok. Aztán egyre többször kerülnek olyan helyzetbe, amin nem lehet nevetni. „A figuráim félrefordított feje mind mélyen szomorú, mint a zsidó sors, nem véletlen az, hogy mind olyanok, mert nem tudok egy jókedvű zsidó ábrázatot festeni, mert távol vannak tőlem” – írja egy helyen Ámos Imre. A festő és múzsája egyre komorabb színekkel szerepel a vásznan. Két zsidó megy az utcán. Egy házaspár. Az egyik két munkaszolgálat közben átutazik Budapesten, a másik szívósan keresi az alkalmat, hogy lássa őt és erőt adjon neki. A Lehel úti kasszárnyában találkoznak. Az egyik átad egy vázlatfüzetet; szolnoki állomásozása során rajzolt tele. A másik átveszi. Ezen nem lehet nevetni. Aztán továbbmennek. Egyikük a szászországi koncentrációs tábor, másikuk a hazai megaláztatások felé. Nehéz dolog ez. Elmondása szerint Anna Margit sokáig azért nem akart Németországba utazni, mert nem tudhatta, mikor lép szeretett férje hamvaira. Ismerjük ezt az érzést a keresztényüldözés idejéből is. Az első

* Elhangzott a könyvbemutatón a Rumbach Sebestyén utcai zsinagógában 2013. október 27-én.

dal, – / talán most senki sincs.” S egy harmadik alkotó ide, a Rumbach Sebestyén utcai zsinagógába gyönyörű angyalfestményt hoz. Egy negyedik művész pedig a két munkaszolgálatosra emlékezve a *Meredek út* című szobrát ajánlja fel.

Két zsidó megy az utcán: *Ámos Imre és Pap Károly*.

Az egyik a Jelenések könyvéhez készít tizenkét részből álló sorozatot, a másik egy nagy Jézus-regény előtanulmányait írja. Az egyik megfeszített Krisztusokkal rajzolja tele a szolnoki vázlatfüzetet, a másiknak egy regényhőse végigjárja ugyan Jézus szenvedésének stációit, keresztjét is megácsolja, ám nem feszítetik meg, nem veheti magára az emberek bűneit. Két zsidó megy az utcán. Hamarosan mindkettőt megölik. De itt még beszélgetnek egymással. Az egyik rajzban kérdez valamit, a másik novellában válaszol neki. Tovább beszélgetnek. Ámos Imre elárulja Pap Károlynak, hogy ő nemcsak festő, hanem – igaz, szinte csak titokban – költő is. El is mondja egy négysorosát:

Bogáncsok között levetett sarukkal
Ruhámat megtépve ülök réveteg
Ősi népeknek bús ivadéka
Átkokat hordozok és áldást cipelek.

És a két zsidó, ősi népek e két bús ivadéka megy tovább az egyre meredekebb úton. Beszélgetésükbe egy evangélikus teológus kérésére újabb írók és újabb képzőművészek, aztán meg zenészek kapcsolódnak be. Nevetni ezen sem lehet, de nem is olyan nehéz dolog ez. Még egy könyv is születhet ezekből a találkozásokból.

Két zsidó megy az utcán: *Ámos Imre és a Názáreti Jézus*.

Ámos kérdez valamit Jézustól. Jézus válaszol neki. Mi kicsit távolabb állunk, ezért csak a kérdést halljuk, a választ nem. A kérdések mindig hangosabbak, mint a válaszok. Ha jól értem, ezen az úton Ámos Imre azt kérdezi Jézustól, hogy miért a sok szenvedés. Jézus csendes válaszát nem értem pontosan. Ámosnak időközben egy új kérdés jut az eszébe, fölteszi. Immár az ő szava is halkabb, de mintha már nem a „miért”, hanem a „mivégre” lenne az első szó: Mivégre a sok szenvedés? Jézus erre is válaszol valamit. Közben továbbmennek, folyamatosan beszélgetnek. Aztán Jézus is feltesz egy kérdést: „Igaz, hogy a színek összefüggésében verset írtál rólam?” Ámos alighanem szemérmesen válaszol: „Te mindent tudsz. De ha akarod, elmondom neked.” És máris rákezd:

Meghalsz mint mindahány
És újra jössz, mert köntösöd sötét
Évmilliókat éltél már talán de
Lelked a színek lépcsőjén indul
Örök útjára, most jön a zöld
Utána kék s míg elföldelik
Porhüvelyét ő leér lassan az utolsó
S az ibolyán túl a végtelenbe lép

Szép ez a vers, válaszolná halkán Jézus. Igaz, hogy némely okoskodó teológus hiányolná a feltámadásra való utalást, de az maradjon az én titkom.

Igen, alighanem így beszélget az úton a két zsidó, Ámos és Jézus. És ahogy egykor Galileában, most is mind többen csatlakoznak hozzájuk. Örülnek, hogy kérdezhetnek, majd a kapott válasz után újabb és újabb kérdést tehetnek fel. Vagy ők is mondhatnak verset a színekről, mint például Petőcz András. Ő így fogalmaz: „Én a Színek Országában szeretnék élni, / ott, ahol lehet még álmodni színes tintákat, / ceruzarajzokat, ecsetvonásokat.”

Így beszélgetnek, verselgetnek és énekelnek egyre többen. Két zsidó és két nem zsidó. Sok zsidó és sok nem zsidó. Beszélgetnek útközben, majd ha elfáradnak, asztalhoz telepednek. Az asztali beszélgetések kiváltképp értekesek.

A beszélgetés csodákat művelhet. Jó kérdésekre még jobb válaszokat kaphatunk. Úgy, ahogy Martin Buber haszid elbeszélésében:

„Egyszer Pinchas rabbi megkérdezte tanítványaitól:
– Meg tudjátok-e határozni azt a pillanatot, amikor megszűnik az éjszaka, és elkezdődik a nappal?
– Talán az a pillanat, amikor már távolról meg tudjuk különböztetni a kecskét a báránytól?
– Nem jól válaszoltál – mondta a rabbi.
– Vagy talán az a pillanat, amikor meg tudjuk különböztetni az olajgát a fügefafa ágától? – próbálkozott a másik is.
– Nem jól válaszoltál – hangzott a rabbi szava.
– Hát mikor? – kérdezték a tanítványok.
– Ez az a pillanat, amikor bárki szemébe nézel is, abban felismered saját testvéredet. Eddig a pillanatig az éjszaka uralkodik benned.”

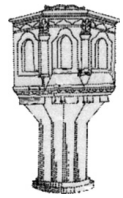
A könyv alapjául szolgáló kiállítás címe így szól: *Hol van a te testvéred?* Hiszem, hogy szűnik már az éjszaka, és a másik szemébe nézve felismerjük a testvérünket.

Fontos, hogy tudunk egymástól kérdezni. És készek vagyunk választ is adni. Beszélgessünk: festők és szobrászok, írók és zenészek, művészek és teológusok, hívők és agnosztikusok.

Amit egymásnak mondunk, azon néha nevetni lehet. Néha nem lehet nevetni. De aztán mégiscsak egyre többet lehet nevetni.

Befejezésül hadd idézzem a 126. zsoltárt. Ez egy zarándokének. Vagyis arról szól, hogy két zsidó megy az utcán. E zarándokének így kezdődik:

„Mikor jóra fordította Sion sorsát az Úr,
olyanok voltunk, mint az álmodók.
Akkor megtelt a szánk nevetéssel,
és örömkialtás volt nyelvünkön.
Ezt mondták akkor a népek:
Hatalmas dolgot tett ezekkel az Úr!
Hatalmas dogot tett velünk az Úr,
ezért örvendezünk.”

Húsvét ünnepe után 3. vasárnap (Jubilate)

► Mk 2,18–22

Igehirdetési előkészítő

Jubilate Deo!

A húsvét utáni egész időszakot az öröm járja át, ám ezek közül a vasárnapok közül is kiemelkedik Jubilate vasárnapja, amely már nem csupán a húsvéti örömből táplálkozik, hanem előretekint, előre mutat mennybemenetel és pünkösdi ünnepére. Hol van már a nagyhét böjtje és áhítata, amelyet Jézus szavát követve gyászolt végig a keresztény egyház: „*eljön az a nap, amikor elvételük tőlük a vőlegény, és akkor azon a napon böjtölni fognak.*” Azonban minden böjtünkben benne van a krisztusi nagy győzelemben való részesülés reménysége, és minden örömünkre árnyékot vet a végesség. Az Istenben való öröm azonban nem csupán egy hangulat erre a vasárnapra. A nap témája, hogy Jézus Krisztus részesít győzelmében: ujjongjatok!

Szöveg és háttér

Textusunk egy jelenet abból a vitagyűjteményből (Mk 2,1–3,6), amelyben Jézussal konfrontálódnak a farizeusok és az írástudók. Szerkezetileg ennek is a középpontjában áll:

A: A béna meggyógyítása (2,1–12)

B: Lévi elhívása és vendégség a bűnösökkel, vagyis a tisztasági törvény megsértése (2,13–17)

C: Vita a böjtről (2,18–22)

B': Kalásztépés szombaton, vagyis a szombat törvényének megsértése (2,23–2)

A': A sorvadt kezű meggyógyítása (3,1–6).

Szövegünk, vagyis a harmadik vita valószínűleg nem kapcsolódik térben és időben sem az előtte, sem az utána következőhöz, éppen ezért tartalmában, mondanivalójában illeszkedik a kontextusba. A 18–20. versek és a 21–22. versek szintén nem tartoznak szorosan össze, hiszen az első a böjtről szól, a második középpontjában a régi és új feszültsége áll. Ez utóbbi jézusi példázatpár megtalálható mindhárom szinoptikus evangéliumban (Lk 5,36–39; Mt 9,16–17) és Tamás evangéliumában is (47. logion).

Rövid igeszakaszunkban több fontos szót, képet, metaforát is kiemelhetünk. A legdominánsabb ezek közül, amely a 18–20. versekben hatszor fordul elő, s a vita témáját adja, a böjtölés. A vád az, hogy Jézus tanítványai nem böjtölnek. Természetesen nem nagyünnepi, egész népre kiterjedő böjtről van itt szó, ami alól Jézus tanítványi köre kivonná magát, hanem a vallási csoportok szigorú életvitelében megmutatkozó cselekedetről. Keresztelő János tanítványai és a farizeusok is szigorúbb szabályok szerint éltek, hetente akár több napot is böjtöltek (Mt 11,18; Lk 18,12). Jézusról is tudjuk, hogy böjtölt (Mt 4,2). S ahogyan a próféták tettek, szót emelt a kiüresedett és képmutató böjti gyakorlat ellen, és tanított a böjt lényegéről (Mt 6,16–18). A farizeusok vádjára Jézus nem kezd magyarázatba, és nem is inti meg a képmutató ítélkezőket, hanem egy erőteljes képpel válaszol, amelyben a böjtölést a vőlegény jelenlététől teszi függővé. Éles ellentét van a böjt és a lakodalom vidám evészete között, sőt a kettő kizárja egymást. A három-hét napig tartó ünnepe az egész közösség örömmünnepe volt, amely a vőlegény érkezésével vette kezdetét. Az első estén a vőlegény családjával és barátaival a menyasszony házához ment, ahonnan a menyasszony barátnői a vőlegény elé siettek. Az ünnepi közös menet a menyasszonyt átkísérte a vőlegény házába, ahol elkezdődött a tánc és a lakoma. A görög szöveg (οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος) szó szerint visszaadja a héber kifejezést (בְּנֵי חַוָּתָהּ), amely a rabbinikus

irodalomban a vőlegény barátait jelöli. A vőlegény barátainak fontos feladata volt az ünnepség során, hogy biztosítsák a jó hangulatot, és énekekkel, táncokkal szórakoztassák az ifjú párt. A napokig tartó esküvő alatt az öröm felelőseiként természetesen felmentést kaptak a böjt alól.

Már az Ószövetségben megtaláljuk a menyegzői öröm és a kegyelem idejének, az Isten által megígért boldog jövődönnek a párhuzamát (Zak 8,19; Ézs 61,3.10). Jézus szintén használta a menyegző örömteli képét több példázatában is (Mt 22,11–14; Mt 25,1–13). A vőlegény metaforája Isten szeretetét, szerelmét szemlélteti a Bibliában. Az Ószövetség gyakran nevezi Istent vőlegénynek, férjnek, Izrael népét pedig menyasszonynak (Ézs 54,4–8; 62,4–5; Ez 16,8–63; Hós 2,18; Énekek éneke). Az Újszövetségben a Messiás maga a vőlegény, a menyasszony pedig az egyház (Jn 3,29; 2Kor 11,2; Ef 5,31–32; Jel 19,7–8; 21,2). A vőlegény és menyasszony találkozására, együttléte a legnagyobb öröm. A vőlegény jelenlétében tehát nem böjtölhet a násznép. Azonban „*amikor elvétetik tőlük a vőlegény*” – vagyis a *passivum divinum* utal Jézus Krisztus halálára –, akkor lesz ok a gyászra, böjtre.

A szakaszunkat befejező sorok újabb gondolatmenetet indítanak. A régi szakadt ruhát nem tudjuk befoltozni új posztóval, csak rosszabb lesz. Jézus gyakorlati bölcsessége mélyebb értelemmel bír a szó szerinti jelentésénél. A megkérgesedett vallásos keretek szerinti kegyesség nem tudja elfogadni Isten kegyelmét Jézus Krisztusban. Az új bor új tömlőbe való. A farizeusok saját cselekedeteikkel telnek el, ezért nem marad hely bennük Jézus számára.

Ha a ruha és a bor példáját magunkra szeretnénk értelmezni, e két szó gazdag asszociatív tartalma miatt erre is van lehetőség. Jelentheti így a régi posztó a foltos, szennyes, bűnös életet, az óembert, amelyet nem lehet foltozással megmenteni. Sőt inkább ártalmas a kiüresedett böjt, hiszen az ember még elégedett is magával. Az új ruhára, új életre, új emberre kellene vágni helyette (vö. Ézs 64,5; Zak 3,1–5; Mt 22,11–14; Jel 3,5; 19,8). A bor az új szövetség fényében Krisztus vérének jelenti, amelyben üdvösségünk van (Jn 6,53–54). Azonban a régi tömlő nem tudja befogadni az új bort. Egész életünk, gondolkodásunk megújulására szükség van.

A 20–21. versek a régit elvetik az új elfogadásához. Így kapunk magyarázatot Jézus és a farizeusi gondolkozás óriási különbségére, éles ellentétére, az egész vitasor okára. S ez vezet oda, hogy a vitasorozat végén, 3,6-ban már azt olvassuk, hogy a farizeusok arról tanácskoztak, hogyan végezzenek vele.

Meditáció

Ki az igazi keresztény: aki dicsőít vagy aki böjtöl? Nálunk ráadásul egyik sem kötelező. Akkor böjtölünk vagy ne böjtölünk? Örülünk vagy ne örülünk? És mikor? És ho-

gyan? Sok-sok kérdés merülhet fel bennünk az ige kapcsán, de a legfontosabb talán, hogy mi a célunk. Ha az imádság, böjt, önmegtartóztatás értelme számunkra nem az, hogy közeledjünk Istenhez, akkor inkább hagyjuk el mindezeket. Mert Istent nem lehet úgy szolgálni, hogy magamnak tetsző cselekedeteket végzek neki, az ő akaratával nem törvődve. Ha nekünk lenne ilyen emberünk, biztosan gyorsan elégünk lenne belőle. Keressük tehát őt, és akkor örömmel és gyászunkkal, dicsőítésünkkel és böjtünkkel is szolgálhatjuk. Minden a vőlegénytől függ, aki eljegyzett magának, és közeledik, hogy elvigyen a lakodalmas házba. A Szentlélek által érezhetjük szerelmét, vezetését, gondoskodását, de mégis sóvárogva várjuk a találkozást, a beteljesülést. Ha ezzel a Krisztus utáni vágyakozással éljük meg örömlésünket és bánatunkat, ha ez mozgatja cselekedeteinket, akkor nem ragaszkodunk foltos ruhánkhoz, akkor be tud minket tölteni az áldott újbor.

A prédikáció felé: Öröm van nálad!

Igénk gazdagsága miatt többféle üzenet, vázlatlehetőség is adódik. De bármerre induljunk is el, úgy vélem, az öröm témáját semmiképpen sem szabad kikerülnünk.

1. Fontos tisztáznunk, hogy mi volt a baj a farizeusok böjtjével. Az emberek elismeréséért böjtöltek látványosan, és a maguk igazolására kérték számon Jézust is. Feltehetjük magunknak is a kérdést: embereknek vagy Istennek akarunk tetszeni?

2. Jézus nem a böjt ellen beszél, de rámutat, hogy mi nek kellene motiválnia azt. A szív, a lelkiület a fontos, nem pedig a külső cselekedet. Isten kegyelmét nem lehet formális cselekedetekkel elnyerni. A farizeusok olyannyira el voltak foglalva magukkal, hogy nem ismerték fel: elközelített az Isten országa, megjelent a Messiás.

3. A régen várt Szabadító egészen újat hirdet, önmagát adja, új életet. Mi szeretnénk-e új ruhát? Mi be tudjuk-e fogadni?

4. Jézus nagypénteken meghalt a kereszten, és húsvétkor feltámadt. A sírás és az öröm egyaránt része volt életének, ahogyan böjtölt és jókedvűen nevetett is. A mi életünkben is vannak örömök és szomorúságok, amelyek mulandóak. Az az öröm azonban, amelyre Jézus hív, mindezek felett áll. Országába, az Isten jelenlétében örvendezők közé hív.

5. Valódi örömnépre vagyunk hivatalosak! Jézus a vőlegény. Nélküle nincs esküvő, nélkülünk azonban meg tudják tartani.

6. Bár sírunk és szomorkodunk bűneink és gonoszságunk miatt, de örvendezzünk Jézus Krisztusban, hiszen új életünk lehet általa! A mennyei öröm részesei vagyunk Krisztus által, és az új, ami elkezdődött, ama napon be fog teljesedni.

Tallózó

„Új és régi toldozgatása nem megoldás: meg kell tagadnunk egészen a régít, hogy miénk lehessen az új.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„A keresztyénség mindig szenvedett az embereknek azon próbálkozásától, hogy törvényeskedéssel keverjék. (...) A törvény és a kegyelem ellentétes alapelvek.” (William MacDonald: *Ó/Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„Jézus most beszél először arról, hogy el fog vettetni a vőlegény a tanítványi közösségtől. Az Ézs 53,8 a LXX szövegében ugyanezt mondja az Úr szenvedő szolgájáról.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó*)

„...egyes vallási rendszerek annyira megkövesedtek, hogy szinte lehetetlen rajtuk változtatni. Így, amikor Isten egy új munkát akar elvégezni, akkor általában a meglévő vallási rendszeren kívül kezd el munkálkodni.” (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre. The Word for Today*)

„A zsidóságban a *böjt* egyetemes alkalma évenként a nagy engesztelési ünnep volt (...). Egyetemes böjtöt tartottak nagy csapások idején is (...). A zsidó kegyesek, főként a farizeusok szerint az önként vállalt böjt engesztelést szerez a nép bűneiért, és sietteti Isten országának eljövését. (...) Maga Isten van jelen kegyelmével és jóságával. (...) Isten jelenlétének ez az örömidéje értelmetlenné tesz minden vallásos teljesítményt, amellyel az ember hatni akar Istenre, hogy kegyelemre hangolja őt. Isten kegyelme, bocsánata nem válasz, nem ellenszolgáltatás az ember vallásos buzgóságára, hanem az ő szabad jóságának ajándéka. (...) mivel indokolja Jézus, hogy valóban itt a végső örömidő? Semmivel! Egyszerűen állítja. (...) Ez a radikális indokolatlanság rejti éppen Jézus isteni igényét, amelyre csak hittel vagy kereszttel lehet válaszolni. (...) új és régi összeegyeztethetetlen! Ez a radikalitás jellemző Jézusra. (...) Isten kegyelmének örömidéje van, s ezért Jézus tanítványai számára a böjtölés, mint Istenre hatni akaró vallásos teljesítmény, képtelenség. – Márk egész könyvének egyik legértékesebb vonása az, hogy érvényesíti Jézus igehirdetésének radikalitását, amelytől az egyház mindmáig annyiszor visszahőkölt.” (Dóka Zoltán: *Márk evangéliuma. Ordass Lajos Baráti Kör*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„A lehetetlent is szabad lesz remélni.”

Szép Ernő (1882–1953) magyar költő, regényíró, újságíró, színpadi szerző

„Legbölcsebb az idő, mert mindenre rátalál.”

Thalész (Kr. e. 624–546) görög természettudós, filozófus

„Most is, ahogy a múltban szinte mindig, az emberek többsége kölcsönkapott sémákban és hagyományos összegzésekben gondolkodik, ám az összefüggések hálója pillanatról pillanatra felbomlik és újjászövődik, időről időre pedig az egész minta megrázkódik, remegni kezd, és egészen más alakba és formákba rendeződik át. Ezek az átalakulások mind titokzatos, feltáratlan területek, ahol az utazó hamar irányt veszít és belevész a sötétbe.”

George Kubler (1912–1996) amerikai művészettörténész

„– Mondja csak kedves barátom, mit gondol, mit ér az élet? – Jaj, drága Effi, ne adj föl nekem ilyen nehéz kérdéseket. Ilyesmivel egy filozófushoz fordulj – mondta Niemeyer... Elérkeztek a hintáig. Effi felugrott rá, olyan fürgén, mint legifjabb lánykorában... – Effi, te még mindig olyan vagy, mint régen voltál! – Nem vagyok, bár olyan volnék. De az már egészen elmúlt, és csak még egyszer meg akartam próbálni. Jaj, de szép volt, milyen jól esett a levegő! Úgy éreztem felrepülök az égbe. Vajon feljutok-e? Mondja meg nekem, kedves barátom, bizonyosan tudja, kérem, mondja meg, kérem... Niemeyer két öreg keze közé fogta Effi fejét, megcsókolta homlokát, és ezt mondta: – Feljutsz, Effi, te feljutsz.”

Theodor Fontane (1819–1898) német író: *Effi Briest* (részlet)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Mit jelent a böjt? Mit ért rajta Jézus? Testi, lelki megtisztulást vagy valamiről való lemondást? Ma sokat hallunk a testi böjt jótékony hatásáról, a szervezet méregtelenítéséről. Könyvek jelennek meg ezzel kapcsolatban, hogy mennyire szükségünk lenne a tudatos táplálkozásra, a testünkre való figyelésre. Jézus viszont nem táplálkozási szakértőként beszélt. Úgy tűnik, mintha Jézus nem értené a farizeusok problémáját. Nehéz megállapítani, hogy Jézus helyesli-e a böjtölést vagy sem. Kérdésünk lehet a textus alapján, hogy a katolikusok böjti gyakorlatát kell-e követnünk nekünk, protestánsoknak is. Jézus az őt követőktől vajon mit vár ma? Önmegettartoztatást az étkezésünkben, vagy lemondást valamiről (tévét, internet, újság)? Csupán megtisztulásról van-e szó, mind testi, mind lelki értelemben? Kérdés, hogy a böjt csak valamilyen eseményhez kötődik-e kampányszerűen, vagy tartós folyamat. A farizeusok nem ismerték fel Jézusban a „vőlegényt”, Jézus ezért mondja el az első példát. Ennek alapján úgy tűnik, hogy nincs szükség a böjtölésre, mert a vőlegény a nász néppel van. A böjt a megtisztulást segíti elő, ami Jézus jelenlétében már megtörténik, és az újjászületés új dolgokat eredményez az ember életében. Mondhatjuk azt, hogy az égő gyertyát nem kell újra meggyújtani. Jézus ma is velünk van. Lelke által, így nincs szükség a böjtre? A néma lélek kiűzésekor viszont Jézus azt

mondja: „*Ez a fajta pedig nem távozik el, csak imádságra és böjtölésre.*” (Mt 17,21) A kérdés az, hogy amikor csendességet tartunk, Isten előtt állunk, az böjtölés-e.

A régi és új folt, a régi tömlő és az újbor hasonlata nem érthető Jézus személye nélkül. Ő az, aki újat hozott ebbe a világba.

Húsvét ünnepe után 4. vasárnap (Cantate)

▶▶ Lk 19,37–40

Igehirdetési előkészítő

Exegézis

Lukács evangéliumának exegézisének mindig szem előtt kell tartanunk azt a szándékát, hogy a *jézusi evangélium megbízhatóságát* akarja bizonyítani. Miután bevezetőjében el is mondja, hogy mindennek alaposan utánajárt, nyilván megkérdezte a még élő szemtanúkat, ismerve az addig megszületett elbeszéléseket (Márk evangéliuma), igényes görög nyelven történeti sorrendbe állítja Jézus életét, és a benne az egész emberiségnek ajándékozott üdvösséget mutatja be. A valóságos Isten valóságos emberré lesz.

Textusunk esetében is világosan érzékelhető a történeti pontosság, a saját anyag és a másoktól átvett anyag harmóniája, az evangéliumi elbeszélésen végighúzódo konfliktus világos ábrázolása és Jézus félelmet eloszlató nagyvonalúsága és békességet munkáló szelídsége.

A történet a jeruzsálemi bevonulás része. Jerikó felől érkezve a zarándokok erős emelkedőn gyalogoltak, majd a tetőpontot követően feltáruult előttük a szent város látképe, amit akkor még alapvetően határozott meg a templom hatalmas épülete. Azon a helyen, ahol a történet a hagyomány szerint lejátszódott, és Jézus sírásra fakadt Jeruzsálem hitelensége miatt, templomot emelt a hívő emlékezet. A Könnyek temploma nevet adták neki. Én magam is járhattam ebben a templomban. Oltárképe a mindenkori jeruzsálemi látkép, amely érzékletesen őrzi a bevonulás örömét, drámaiságát.

A 38. vers világosan utal vissza a karácsonyi angyalok énekére. Lukács üdvtörténeti látásmódjából egyértelműen következik, hogy számára szerves egységet képez a Megváltó életében a karácsonyi örömhír, a nagypénteki dráma és a húsvéti nagy meglepetés. Ezzel együtt a vers fontos eltéréseket is mutat mind a többi evangéliumi beszámólótól, mind az angyalok karácsonyi énekétől. Lukácsnál az érkező királyra mondott áldás kiváltója a történelmi tapasztalat, a Jézussal átélt szabadulás. Tehát nem valami vallási fanatizmus csalta a zarándok tanítványok ajkára az éneket, hanem annak felismerése, hogy talán érthetetlenül, titokzatos módon, de ők is részeseivé váltak a megváltás világméretű eseményé-

nek. Az evangéliumi hit és az ebből fakadó dicséret, közös éneklés nagyon pontos, de mértéktartó leírása ez a pár sor.

Eltérést mutat a szöveg a karácsonyi angyali énektől annyiban, hogy itt nem a földi béke és a mennyi dicsőség megfogalmazását halljuk, hanem egyértelműen a mennyi béke és a magasságban meglévő dicsőség hangzik. A történész Lukács nem rabja a történelemnek. Finom utalással már Jézus győzelmére figyelmeztet: itt még csak pár tanítvány éneket halljuk, és hamarosan bekövetkezik a nagypénteki koncepció per és kivégzés, de mindez a mennyi békét munkálja, és a magasságban is helyreáll a dicsőség. „Mint a villám esett le a sátán a mennyből (10,10). Nem vádolhatja többé az embert és a világot Isten előtt: békesség van a mennyben. Jézus lép a sátán helyébe, és ő nem azért könyörög Isten előtt, hogy végrehajtsa ítéletét, hanem hogy halassza, és hogy kímélje a terméketlen fügefát (13,8).” (PRŐHLE 1991, 292. o.)

És megjelennek (39. vers) a rendpárti, paternalista farizeusok, akik mind vallási, mind politikai szempontból felügyelni akarják Jézus tanítványi közösségét. Nem utoljára történik kísérlet arra, hogy Jézus ügyét ilyen kontroll alá vonják. Milyen megfontolás húzódik meg a farizeusok aggodalma mögött? Az a vallási és politikai nézet, hogy az emberi együttélést hatalmi struktúrák szabályozzák. Ennek vannak írott és íratlan szabályai. A vezetőknek komoly felelősséggel kell figyelniük a veszélyes elemekre, hogy a stabilitás semmiképpen ne boruljon fel. Ez kortörténeti összefüggésekben azt jelentette, hogy attól féltek, hogy Jézus és a tanítványai egyrészt vallási fanatizmusukkal megzavarják az évszázados liturgiai rendet, másrészt egy Róma-ellenes felkelést robbantanak ki. Mindkét forgatókönyv a hatalmi struktúrák lazulásához, esetleg felbomlásához vezethet, ami azonos a hit, a nemzet, a hagyományos értékek halálával. Nyilván a rendreutasított tanítvány nem fogja átlépni a határokat.

Jézus válasza – mint mindig – most is zseniális. Olyan többrétegű kijelentést tesz, amivel elejét veszi minden értelmetlen vitának. Válasza *prófétai*, mert arra utal, hogy sem ő, sem a tanítványai nem robbantanak ki politikai forradalmat. *Prófétai*, mert jelzi, hogy Jeruzsálem pusztulását éppen az okozza, hogy a vallási és hatalmi szempontok megőrzése érdekében értelmetlenül pusztul el a templom és a választott nép. Válasza *főpapi*, mert nem a győztes-vesztes kategóriákban látja a megoldást, hanem a békesség útjára hív. Válasza *gyógyító*, mert történelmi távlatot nyit: mindig lesznek olyanok, aki Isten országának ügyét fontosabbnak tartják aktuális vallási és politikai ügyeskedésnél, manipulációnál. Válasza *bátorít*, hogy mindig lesznek olyanok, akiket nem tud sem a vallási, sem a politikai hatalom megfélemlíteni, és történelmi katalizmákon át is zeng majd az énekszó: „*Áldott a király, aki az Úr nevében jön! A mennyben békesség, és dicsőség a magasságban!*” Válasza *meghökken*, mert arra hívja fel a figyelmünket, hogy Isten ott is tud aktivitást, hitet teremteni, ahol mi emberi erőnkkel csak köveket látunk.

Prédikáció előtti töprengés

Az igéből adódó első kérdés számomra az, hogy mit látok magam körül. A tanítványi közösség csodákat látott.

A történet szerint a parasztbácsi elmegy az orvoshoz, mert beteg.

– Doktor úr, gyógyítson meg – kéri.

– Mi a baja? – kérdi az orvos.

– Baj van a szememmel – hangzik a válasz. Az orvos elküldi a szemészetre, de nem találnak semmit.

– Mi a baja? – kérdezi ismét az orvos.

– Nem tudom, doktor úr, de baj van a fülemmel is.

Az orvos elküldi a fülészeti szakrendelésre is, de ott sincs eredmény. Ráförmed a páciensére:

– Most már igazán mondja meg, mi a baja! – Mire a parasztbácsi:

– Doktor úr, én nem tudom, mi bajom, de egy ideje mást látok, mint amit hallok.

Képesek vagyunk-e még csodákat látni? A teremtett világ csodáit. A megváltás csodáit, a gondviselés csodáit, a hétköznapi csodáit.

A továbbgondolásra érdemes második kérdés számomra ez: melyik oldalon állok? A farizeusok kiszámíthatóságra törekvő, jól strukturált táborához tartozom-e, vagy fel tudom vállalni a jézusi megváltás abszurditását? Hatalmi struktúrák biztosítják-e egyházunk jövőjét, vagy a fegyvertelen Jézussal merünk lépni az Isten ügyéért? Konfliktusaimat a vesztes-győztes kategóriákban oldom-e meg, vagy képesek vagyunk Jézustól megtanulni a békesség útjának több-dimenziós megoldásait? A farizeusok ítéletet követelő, köveket dobáló táborában érzem-e magam otthonosan, vagy a természetlen élethelyzetekben is képesek vagyunk rimánkodni, könyörögni, Istennel is vitatkozni, hogy még ne sújtson le a fejsze? A rendreutasítottak oldalán állok-e, vagy van bátorságom ahhoz, hogy a némán tűrők szava legyek? Vagy még rosszabb: a rendreutasítók oldalán szeretném-e kiteljesíteni az életem, a hitem? Férijként, apaként, lelkész-ként a rendreutasítókhoz vagy a békét a golgotai kereszting munkáló Jézushoz tartozom-e?

Igehirdetési javaslat

Véleményem szerint a textus élethelyzete és a mai hallgatóság életérzése közötti függőhíd a *biztonság* iránti igényünk és a megváltásnak való végső *kiszolgáltatottságunk* feszültsége.

A biztonság iránti igényünk rendkívül magas, ez elemtől szükségletünk. Érzelmi, fizikai, intellektuális és spirituális értelemben is biztonságra van szükségünk, és ennek megteremtéséért, megőrzéséért komoly áldozatokat hozunk, ennek érdekében elképesztő kompromisszumokra vagyunk képesek. Igénk most alapvetően a vallási biz-

tonság veszélyeire hívja föl a figyelmünket. Vallási biztonságunk érdekében dogmákat hozunk létre, és azt hisszük, hogy megragadhatjuk velük a hit lényegét. Vallási biztonságunk érdekében olyan közösségeket hozunk létre, amelyek ellenőrzik a tagok hitét, erkölcsiségét. Vallási biztonságunk érdekében megbélyegzünk minden másképp gondolkodót, hívőt és nem hívőt egyaránt.

Jézus – anélkül, hogy a biztonság iránti vágyunkat elítélné – egy egész más dimenzióba hív meg. Életünk értelmét, biztonságát abban az ellentmondásban találhatjuk meg, ha ki merjük magunkat szolgáltatni Isten megváltó szeretetének. A bűn takargatásának biztonságát felváltja a bűnbánat kiszámíthatatlan, de mégis bizonyos szabadsága. A hit, a bizalom ereje lesz a biztonságom és a legnagyobb bizonytalanságom. A megbocsátottak és megbocsátók feszültsége teremti az igazi békét. A játszmák biztonságát a szeretet kockázata váltja fel.

Ebben a kiszolgáltatottságban csendül fel az igazi, hitből fakadó ének. Ezért lehet ez a textus Cantate vasárnapjának méltó igéje.

Hivatkozott művek

PRÖHLE Károly 1991. *Lukács evangéliuma*. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest.

■ LABORCZI GÉZA

Tallózó

„...a tanítványok jól értik a bevonulás jelentőségét, amikor az érkező királyt dicsőítik Jézusban. De az üdvözlés mögött meghúzódó emberi indulatok disszonanciát jelentenek szavaikban. A farizeusoknak viszont kizárólag a dolog emberi oldala ötlük a szemükbe, ezért akarják rábírní Jézust a veszedelmes tüntetés leintésére.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„...a Zsolt 118,26-ból idéztek, amely messiási dicsőítő zsoltár. A farizeusok is megértették (...) ne hívják őt Messiasnak vagy királynak.

Jézus szerint mindenképpen ki kell mondani, hogy ő a Messias.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Jóllehet Jézus tudatosan igazodik a Zak 9,9 próféciájához, nem mondható el ugyanez az őt kísérő sokaságról (...). Örömük nem hirtelen támad, már akkor eltöltötte őket, midőn meggyógyította a jerikói vakot.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„A kövek fognak ugyanis beszélni Jézusról, amikor majd elhallgatnak az emberek, akik most magasztalják őt (40. v.). (...) A kövek ugyanis felemelkednek halálakor (vö. 23,30; Mt 27,52), és elmozdul a sírjához helyezett kő is (vö. 24,2). Magának a templomnak kövei is egymásra hullanak, és így tanúskodnak üzenetének igazságáról (vö. 21,6). (...)

A Lk 19,29–40-ben látható ünnepi felvonulás arra a kísértő menetre is utal, amely néhány nap múlva a fővárosban jelenik meg, és amely látni fogja, miként halad előre útján a messiás a kereszt terhe alatt.” (Ortensio da Spinetoli: *Lukács – a szegények evangéliuma*. Agapé)

„Megszületett a béke a mennyben. (...) a békesség nem a földön kezdődik. A békesség a mennyben, amikor Jézus Krisztus engesztelő szent áldozata odakerül az Atya elé. (...) felcsendül kívülről jöve a feddőző szó: ne annyi Krisztushimnusz, azért ne annyira komolyan, azért ne teljesen, ne mindenestől, ne az egész életet. Ha nem lesz ember, aki ebben az országban vagy városban énekel a Krisztus énekét, akkor a nagy némaságban majd a kövek, a temetők, az eljátszott öregség, a tönkrement nemzedék minden nyomorúsága, bűnei és fájdalma fog énekelni.” (Balikó Zoltán: *Is ten iskolájában*. Luther-rózsa Alapítvány)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„A híresség az az ember, aki egy életen át töri magát a közismertségért, aztán sötét napszemüveget hord, hogy ne ismerjék föl.”

Fred Allen (1894–1956) amerikai komikus

„Ha valaki alacsony, azon nincs mit nevetni. Amíg talpazatra nem áll.”

Ancsel Éva (1927–1993) magyar filozófus

„...Csak az úr és a szolga diadalmaskodott. A szabadokat viszont nem túrték meg. A magasabb rendű értéket, az emberi személyt nem akarták elismerni, viszont az alacsonyabb rendű értéket, az államot erőszakával, hazugságával, kémkedésével és hideg gyilkolásával együtt magasabb rendű értéként tisztelték.”

Nyikolaj Bergyajev (1874–1948) orosz vallásfilozófus

„...Nálunk a demonstrátor az a pasas, aki átveszi az órát, ha a professzor éppen nincs ott, vagy migrénje van, vagy a fogorvosnál ül, vagy mit tudom én... általában egy doktoráló pasas, vagy afféle. Na most bejön például egy orosz irodalomóra a kis nettül legombolt ingében, csikos nyakendőjében, és fél óráig pocskondiázza Turgenyevet. Amikor aztán végzett vele, akkor szépen rátér Stendhalra, vagy mit tudom kire, aszerint, hogy kiről írta a doktori értekezését. Nálunk tíz ilyen kis demonstrátor muki van, akik nyüzsögnek és lerombolnak mindenfélét az ember szemében... de már belerohadok ezekben az emberekbe, akiket csak kedvelni lehet. Hogy én miért nem tudok találkozni valakivel, akit tisztelni is tudok?”

J. D. Salinger (1919–2010) amerikai prózaíró

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Különös, hogy a virágvasárnap eseményéről tudósító igeszakasz nemcsak nagyhét kezdetén, hanem az egyházi év elején és ezen a vasárnapon is előkerül. Biztos azért van ez így, mert a bevonulás vagy kifejezetten a jeruzsálemi bevonulás nagyon sok asszociációt indít el. Ilyen asszociációk például: valaminek a nyitánya, kezdete, sokaság, ünnepelés, népszerűség, hatalom, nagyhét, passió, szenvedéstörténet. Ha ezeket végiggondoljuk, mindig megtaláljuk azt a kötődést, ami megmagyarázza a történet megjelenését, akár mikor is találkozunk vele az egyházi évben.

A húsvét utáni időben, a feltámadt, élő Jézus ünneplése közben a nagyság, a népszerűség szempontját látjuk a legfontosabbnak – persze evangéliumi értelemben, Jézusra vonatkoztatva. Jézus nagyságának, népszerűségének a titka ő maga: amit tett, amit hirdetett. Éppen ezért személyének vonzása nem egy ideig-óráig tündöklő „megasztár” rajongóinak életérzése, követése nem mulandó divathóbort, felkapott eszme. Világos a Jézussal szemben álló farizeusok irigykedése, ami abban nyilvánul meg, hogy szerénységre, a hódolat megszüntetésére akarják rávenni. Itt áll szemben egymással leginkább a törvényeskedő, képmutató vallásosság és az igazi, szívből fakadó követés.

Jézus nem „szerénykedik”, nem hátrál meg, mert ebben az ügyben nincs helye visszavonulásnak: nem hallgathat el a róla szóló beszéd, az evangélium. Amikor az egyház ezen a vasárnapon az egyházi ének és zene ajándékát is ünnepli, az evangélium hirdetésének ezt a különös, minden különbségen felülemelkedő lehetőségét mutatja fel. „Ha ezek elhallgatnak” – márpedig Jézus kortársai lassan már kétezer éve nem szólnak –, helyettük megszólalt és megszólalt ma is Bach, a gyülekezet éneke, az orgona, a hangszerrek, minden, ami dicsőíti Istent.

Húsvét ünnepe után 5. vasárnap (Rogate)

▶ Lk 11,5–10

Igehirdetési előkészítő

Exegézis

Az igeszakaszban szereplő példabeszéd Lukács saját forrásából származik, az ő külön anyaga, amely közvetlenül a Miatyánk tanításához kapcsolódik. Jézus egyrészt állhatatos imádkozásra buzdít, másrészt abban a meggyőződésben akarja megerősíteni a hallgatóit, hogy a mennyei Atya biztosan meghallgatja az imádságot. Példázata képanyagát a mindennapi életből meríti, s egy retorikus kérdéssel in-

dít. A példázat hallgatása közben kell hogy megszülessen a kérdésre adandó válasz, Jézus ugyanis döntésre, állásfoglalásra akarja készíteni hallgatóit. A történet megértéséhez, illetve a válasz megadásához ismerni kell az akkori életkörülményeket. A családok önellátók voltak. A napi szükséglet szerint sütötték meg a lepény formájú kenyeret, amelyből három darab volt egy felnőtt ember napi adagja. Ritkán maradt felesleg belőle. Egy váratlan vendég kínos helyzetbe hozhatta a házigazdát, ha nem tudott a vendéglátás szent kötelességének eleget tenni. Olyankor nem volt más lehetőség, mint kölcsönkérni valamelyik barától, akinél feltételezhetően volt felesleg, illetve maradék a napi kenyérből. Az éjféltor felzavart barát érhető módon elutasítóan válaszol. Ő és gyermekei már lefeküdtek, a bonyolult reteszeléssel működő ajtót bezárták, nyitása csak a család nyugalomát megzavarva, nagy zajjal volna lehetséges. Arra vonatkozóan, hogy a házigazda végül is mit tesz, a hallgatóságnak kell állást foglalnia. „Mit tesz ez az ember? Nem lehet kétség aziránt, hogy felkel és teljesíti a kérést. Jézus hozzáteszi: ha nem barátságból, akkor arcátlansága miatt. Ezzel az izes hétköznapi szöveggel szólít fel Jézus arra, hogy merjünk Istenhez fordulni kéréseinkkel.” (PRÖHLE 1966, 190. o.) Jézus tanítványának tudnia kell, hogy ahogyan a barát, úgy Isten is minden körülmények között meghallgatja kéréseinket. Érdemes hozzá fordulni és kitaróan kérni segítségét. Amit Jézus a példázatban burkoltan fogalmaz, azt a folytatásban nyíltan és egyértelműen kimondja. Buzdít a kitaró imára, de úgy, hogy a felszólításokhoz ígéret is csatlakoznak, amelyek a görög szövegben szenvedő szerkezetű alakban találhatók. Ez a forma Isten tevékenységét juttatja kifejezésre (passivum divinum). A kérő, kereső, zörgető tanítvány Istentől kap választ. A 10. vers kijelentései ezt nyomatékosítják és egyértelművé teszik. Érdekes viszont, hogy Jézus egyáltalán nem jelöli meg a kérés tárgyát.

Az igehirdetéshez

„A télen vakuló szemem miatt az idegklinikán is megvizsgáltak. Jót beszélgettünk a rokonszerves fiatal orvossal, aki kicsit kíváncsian kérdezte, hogy igazán nem vagyok sosem ideges?

– Dehogynem – feleltem. – Ostoba és rosszakaratú emberek fel tudnak bosszantani.

– Na, és olyankor milyen nyugtatót vesz be?

– Semmit – mondtam –, de imádkozom.

Szép kis fény lobbant fel az orvos szemében, és azt mondta:

– Kétezer éve nem ismerünk jobb idegcsillapítót. Értetlen, hogy az emberek, akik beszédnek mindent, miért nem akarják ezt bevenni?” (Zs. Tüdős 2011, 170. o.)

A fiatal orvos értetlenkedő kérdése évtizedekkel ez-

előtt hangozhatott el, de ma sem veszített aktualitásából. Az emberek, akik manapság valóban mindent és egyre több mindent beszédnek, bevesznek, bevetnek (ezotéria, agykontroll, nyugtató, agyserkentő és doppingszerek stb.), miért nem élnek a legkézenfekvőbb lehetőséggel, az imádság eszközével? Valószínűleg azért, mert még a keresztény emberek többsége is csak sok egyéb próbálkozás után jut el az imádkozáshoz. Általában akkor talál – vagy még inkább szorul, kényszerül – rá az imádságra, amikor a többi módot már kipróbálta, és azok szép sorban mind a „veszett fejsze nyele” kategóriába kerültek. Amikor nem maradt más lehetőség, amikor „már csak az Isten segíthet!” Ennek a magatartásnak az oka nyilván a hitünk éretlensége, az Istennel szembeni nagyfokú bizalmatlanságunk, s az, hogy nincs meg bennünk a bizalmat tápláló reménység. A rendszeres imádkozás elhanyagolásának okát gondolatban vagy szóban gyakran meg is fogalmazzuk: biztosabb a saját kezemben tudnom magamat és a dolgaimat. Isten úgysem segít, ha mégis, akkor sem úgy, ahogyan én szeretném. Annyiszor próbáltam már, de nem jött be. Lehet, hogy az imádkozás csak időhúzás, jobb, ha inkább azonnal akcióba lépek. Gyakori érv ez is: Istennek annyi dolga van a világban, pont énám figyelne? Jézus ezzel a példázattal s az azt követő kijelentésekkel a bizalmat szeretné építeni és erősíteni bennünk az imádságot meghallgató Isten iránt. Érdemes megnézni igeszakaszunk evangéliumbeli környezetét. A fejezet elején Jézus imádkozni tanít, ajkáról a Miatyánk néhány sora csendül föl. A Máténál jelen lévő birtokos nyomatékosítás (ἡμῶν) ugyan Lukácsnál hiányzik, de az Atya (πατήρ) itt is jelen van az imádság elején, jelezvén, hogy Istenhez mint Atyához fordulhatunk imádságainkban. E szakaszt követően a gondoskodó apáról szóló sorok pedig tovább erősítenek abban, hogy Isten valóban és folyamatosan gyermekeit szerető Atyaként van jelen a világban.

Jézus imádkozásra buzdít, majd az imádkozás eredményességéről is beszél.

Imádkozzunk!

Az imádkozás létszükséglet a magunk és a körülöttünk élők számára egyaránt. Legyünk bármilyen bölcsek, magunktól nem tudjuk megoldani életünk problémáit, különösen akkor, ha azok mások sorsával is összefüggenek. Fontos momentum a példázatban, hogy a kölcsönkérő nem a maga számára kér. Két kopogtatásról van ugyanis szó. A kérő azért kopog be éjszaka a barátjához, mert korábban nála is kopogtattak. Váratlan vendége érkezett, egy másik barátja. S bár a házában nincs már kenyér, nem bújhat ki a vendéglátás szent törvénye alól. Vállalja, hogy alkalmatlan időben érkezik, és megzavarja a család éjszakai nyugalomát, mert elképzelhetetlennek tartja, hogy ne segítse-

nek neki. Bár először elutasítják, de állhatatosan, kitar-
tóan zörget. Hiszi és reméli, hogy segítséget kap, és nem
csalódik. Jézus „mondom nektek” kijelentése mögött taní-
tói tekintély, bizonyosság és bátorítás van. Alátámasztja a
példázatban történeteket, és magára Istenre vonatkoztatja.
A kérés nem teljesül ugyan mindig azonnal, de ahogyan
a barát az állhatatos, makacs könyörgésre végül mégis ad
kenyeret, úgy hallgatja meg Isten is a kitartó imádságot.
A Szentírás imádsággal kapcsolatos tanításai igen sokrétű-
ek, alkalmanként más-más vonatkozások kerülnek előtérbe
bennük. Itt Jézus a konok elszántságra, az állhatatosságra
helyezi a hangsúlyt. Valószínűleg ennek nyomatékosításá-
ért mondta el a történetet.

Imádkozzunk, mert érdemes!

Kérjétek... Keressétek... Zörgessétek! Ezek az igék az imád-
ság lényegét, módját fejezik ki. Hiszen imádságainkban leg-
gyakrabban kérünk, van, amikor keresünk, amikor pedig
égetően nagy a baj, akkor zörgetünk, sőt egyenesen dö-
römbölünk Isten ajtaján. Jézus határozottan állítja, hogy
az imádkozásnak e három válfaja biztosan meghallgatás-
ra talál. Kaptok, találtok, ajtót nyitnak nektek. Szavaiból
bátorítás, biztatás árad. Bátran közölhetjük Istennel te-
hetetlenségünket, ínségünket. Őszintén elpanaszolhatjuk
neki kudarcainkat, tévedéseinket, elé tárhatjuk kérésein-
ket, mert Isten meghallja, s ha elérkezettnek látja az időt,
akkor teljesíti a kérést.

Így hát, testvéreim, ha problémánk van, s nem látunk
rá megoldást, forduljunk Istenhez segítségért! Ha betegsé-
geinkből az alapos terápia mellett sem remélünk gyógyu-
lást, forduljunk Urunkhoz testi, lelki gyógyulásért! Ha nyo-
masztó hírek miatt aggodalmaskodunk, keressünk Isten-
nél nyugalmat! Ha leterhel minket a sok feladat, és nincs
hozzá elegendő erőnk, keressük Krisztust, s benne min-
denre erőnk lehet! Ha kérnek, segítséget várnak tőlünk, s
úgy érezzük, hogy nincs mivel teljesítenünk, zörgessünk
annál, aki segít, hogy mi is segíthessünk!

Imádkozzunk, kérjünk, keressünk és zörgessünk ki-
tartóan és állhatatosan Isten ajtaján! De közben vigyáz-
zunk, hogy ne térjünk le az alázatos kérés útjáról! Má-
rai Sándor naplójának egy részlete fontos dologra hívja
fel a figyelmünket: „Kérni lehet az Úristentől! De ren-
delni nem lehet Nála. Rendelésre nem szállít.” (MÁRAI
2010, 351. o.)

Hivatkozott művek

PRÖHLE Károly 1966. *Lukács evangéliuma*. Evangélikus Egyete-
mes Sajtóosztály, Budapest.

ZS. TUDÓS Klára 2011. *Isten markában*. Kálvin Kiadó, Budapest.

MÁRAI Sándor 2010. *A teljes napló. 1954–56*. Helikon, Budapest.

■ LÁSZLÓNÉ HÁZI MAGDOLNA

Tallózó

„A példázatbeli emberhez olyankor érkezik vendég, ami-
kor a vendéglátáshoz tartozó szükségletek nem állnak ren-
delkezésre és nem szerezhetők be a szokott módon. (...) az
emberi erők, lehetőségek végességének és elégtelenségének
felismerése nem benuáltásba vagy kétségbeesésbe taszít,
hanem aktivizál, mozgósít. Ezen a ponton válik világossá,
hogy az imádság mennyire nem passzív, hanem ellenke-
zőleg: aktív dolog! (...) Scholz László (...): »Luther idézi az
Atyák életéből: Nincs még egy olyan kemény munka, mint
az imádság. Ezért, aki pap akar lenni – fűzi hozzá –, gon-
dolja meg előbb, hogy minden munkánál nagyobb munkát
vesz magára, ti. az imádkozást. Mert az imádság legyőzött
és összezúzott értelmet kíván, de fölemelt és győzelmes
lelket!«” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Az imádság nem házalás, hogy zörgetek, kinyújta-
nak a résen valamit, s aztán becsapódik az idegen ajtó, s
mehetek isten hírével, s kuncsoroghatok megint más aj-
tóknál. Az imádság hazatalálás, ígéretes befogadás abba
a lelki otthonba, amelyet betölt az Atyával való közösség.”
(Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„Jézus követői Istenhez nem mint »a Mindenség Urá-
hoz« folyamadnak, hanem ahogy a gyermek az apák leg-
jobbikához.” (Pat és David Alexander [szerk.]: *Kézikönyv
a Bibliához*. Scolar Kiadó)

„»alkalmatlankodás« (...) olyan személyt ír le, aki nem
érez szegyenkezést, sem lelkiismeret-furdalást valaminek
a megtevésében vagy a kérésében. (...) ha egy embernek
az ügye helyénvaló, akkor a tolakodás az üggyhez való ra-
gaszkodás miatt nem elítélendő, hanem javasolható.” (Da-
vid Gooding: *Az evangélium Lukács szerint*. Evangéliu-
mi Kiadó)

„Megadja azt, amire szükségem van. Tehát amit nem
ad meg, arra nincs szükségem. (...) Amire neked szüksé-
ged van, megadja. Kérd – megkapod! Másan ne jártasd az
eszedet, nincs értelme. Az nem válna javadra, csak tönk-
retenne. Megrontana. Elpusztítana először lélekben, az-
tán testben is.” (Balikó Zoltán: *Isten iskolájában*. Luther-
rózsa Alapítvány)

„A zörgetés úgynevezett existenciális imádkozás. Olyan
imádkozás, amelyre az ember az életét teszi fel.” (Turóczy
Zoltán: *Posztillás könyv*. Evangélikus Teológiai Akadémia)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„– Megengedi, lányom, megmutatom Önnek a munkámat!
A nap lement, de a fejedelem asszony kezében a lámpával
folyosóról folyosóra kalauzolta. Donna Clara látott aggokat
és fiatalokat, betegeteket és vakokat, de leginkább a fáradt

okos öregasszonyt látta, aki vezette őt. A főnöknő egy fordulónál megállt, s hirtelen ezt mondta: – Folyton az jár a fejemben, hogy valamit lehetne tenni a siketnémák érdekében. Azt hiszem, hogy egy türelmes ember kitalálhatna nekik egy nyelvet, ugyanis százával élnek Peruban. Nem halott róla Spanyolországban, hogy rájöttek erre? Hát majd rá fognak jönni egyszer!”

Thorton Wilder (1897–1975) amerikai dráma- és regényíró: *Szent Lajos király hídja*

„Bár az egyház imádságos hagyománya sokat segíthet az imádkozás tanulásában, semi más nem pótolhatja azt az imádságot, amellyel a mai napon én tartozom Istennek. Aka- dozó dadogásom többet érhet a legékesebb kötött imánál.”

Dietrich Bonhoeffer (1906–1945) német teológus

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Néha az embernek nehéz segíteni, de felül kell emelkednie magán és mégis segítenie kell. Az emberek között fontos, hogy legyen, akiben bízhatok, akire számíthatok, mert bizonyos helyzetekben csak ahhoz fordulhatok, akivel bizalmas viszonyban vagyok. Istennél, úgy gondolom, ez nem így van, ő türelmesebb.

Amire nagy szükségünk van, azt megkapjuk, anélkül is, hogy kérnénk. Isten tudja, hogy mire van szükségünk. Az ige mégis bizalmat akar ébreszteni arra, hogy kérjek.

Kérdések

Milyen mély a barátság a két, esetleg a három ember között? Lehet, hogy a kései vendég fáradtabb volt, mint amilyen éhes? Vendéglátója mégis átmegegy a szomszédba. Lehet, hogy a rosszkor érkező a szomszédnak is ismerőse, barátja?

Adunk-e mindig a kérőnek?

Van-e Jézussal olyan kapcsolat, amit barátságnak nevezhetek?

Nagyon kell-e, amit kérünk? Csak azért imádkozunk, ami a legfontosabb? Bármikor, bármivel fordulhatunk Jézushoz?

Kérünk-e mi is mások számára?

Az ige központja

„Mert mindaz, aki kér, kap, aki keres, talál...” Az utolsó mondatok biztatása, hogy Isten mellettünk áll, a legfontosabb.

Állhatatosság! Kitartás! Lehet, hogy kérünk, de nem kapjuk meg, vagy nem akkor, amikor kérjük. Sokszor kapjuk az elutasítást, de kitartónak kell lenni.

Az állhatatosság végül megtermi a maga gyümölcsét.

Az imádság ereje fontos – „kérjétek, és adatik”. Merjünk kérni – néha talán erőszakosan, mint a példázatbeli barát tette. Isten meghallgatja kéréseinket, ha hittel, bizalommal elé visszük.

Az imádságnak ereje van.

Ha az emberektől találkozunk is elutasítással, Isten a tolakodás ellenére is segít.

Aktualitás

Ritkán fordul elő a való életben, hogy valaki éjfélkor kopog be valamiért.

Napjainkban is időszerű ez a példázat. Sokszor nem halljuk vagy nem akarjuk meghallani a felénk irányuló kéréseket. Később talán megszólal a lelkiismeretünk, hogy ezt meg kellett volna tenni. Például tudtam volna segíteni, de nem tettem. Beteg volt, de nem látogattam meg. Marad a reménységünk, hogy Isten mindig ott van és segít.

Jótékonyásra, adakozásra való felhívás hangzik mindenfelől. Mikor emberek kérnek egymástól segítséget, az nem mindig éri el a célját. Sokan kihasználják az adakozásunkat, vannak hazug kérések is.

Sokszor kényszerből cselekszünk, ez nem jó.

Legtöbbször akkor kérünk, ha baj van.

Mennybemenetel ünnepe

▶ Ézs 59,1–2.12–13.20

Igehirdetési előkészítő

Exegézis

Ézsaiás próféta könyvét illetően két szemléletmód uralkodik. Az egyik szerint a próféta könyve három különböző egységre bontható, három különböző korban munkálkodó próféta próféciáit tartalmazza. Az 1700-as évek vége óta ennek megfelelően – történelmi, nyelvészeti, teológiai megfontolások alapján – a 40–55. fejezeteket Deutero-Ézsaiáshoz, míg az 56–66. fejezeteket Trito-Ézsaiáshoz sorolják. A másik szemléletmód szerint Ézsaiásnak egy monumentális látomásával van dolgunk, amelyben a stílusbeli eltérések beleillenek a központi üzenetbe. A 39. fejezet után következő fordulat témája magyarázza a stílusváltást, hiszen az ítélethirdetés után a vigasztalás szava szól. Az ítélet átélése után a megváltás szava következik. E szemléletmód követői Ézsaiás egyedüli szerzősége mellett teszik le a voksukat – természetesen nem kétségbe vonva az ézsaiási tanítványok szerkesztői munkáját.

Kijelölt igeszakaszunkban ez az írásmagyarázati probléma nem meghatározó. Azonban Ézsaiás próféta nevének jelentése nagyon fontos: „Az Úr a szabadítás”. Akár egy, akár több személyhez kötjük a próféta könyvet, maga a próféta neve központi jelentőségű, és nagymértékben meghatározza e próféta könyv üzenetét.

Az 59. fejezet egy úgynevezett próféta liturgiát tartalmaz. Megszólal benne a bűnbánat hangja, felsorolásra kerülnek Izrael vétkei. Végül pedig elhangzik az Úr üdvözítő, megváltásra vonatkozó ígérete.

Az első versek az elkeseredett panaszkiáltásra válaszolnak. A rezignált, kétségbeesett nép panasza jogtalan. „*Nem az Úr keze rövid (...), nem az ő füle süket*” (1. vers). Rossz helyen keresik a magyarázatot életük, körülményeik kilátástalanságára. A bűn, a véték az, ami elválasztja őket Istentől, és akadályozza a szabadítás csodás jeleit. „...*vétkeitek miatt rejtette el orcáját*” – hangzik a próféta leleplező szó. Micsoda ellentét feszül itt, hiszen eszünkbe jutnak az ároni áldás szavai: „*Ragyogtassa rád orcáját az Úr!*” (4Móz 6,25) A próféta kemény szavakkal mondja el, hogy teljesen átjárja életüket, tetteiket a bűn (3–8. vers). Kezüik, ajkuk és nyelvük részt vesz a hazugságban és a gyilkosságban. Cselekedeteik veszélyesek, mint a vipera, és olyan haszontalanok, mint a pók hálójá, amely csak arra jó, hogy rabul ejtsen és halált hozzon. E képek kifejezik: a bűn uralkodik a nép életében. A megrendítő szavak fájdalmas tükörképet mutatnak.

Ez a tükörkép egy közösségi siratóéneket, egy bűnvallást vált ki (9–15. vers). A teljes sötétségben, a kilátástalan mélységben fel kell adni az önigazolást. El kell engedniük az önmagukba vetett bizalmat, és utána Istenhez kiáltanak. Már nem kerülnek el a problémát, és nem másban keresik a hibát. A bűnvallás szavai sokatmondóak: olyanok vagyunk, „*mint a vakok (...) mint a holtak*” (10. vers). A bűn miatti kilátástalanság és mélység kifejezése ezek. A bűnvalló a gyötrelmet is érzi a véték miatt, hiszen morog türelmetlenségében, mint a medve, vagy nyögdéssel reménytelenül, mint a galamb (11. vers). Roppant messze van az igazság és a szabadulás. A bűn meglátása után az őszinte bűnbánat szavai a 12. és 13. versekben Zsolt 51,5 versét juttatják eszünkbe: „*Mert tudom, hogy hűtlen voltam, és vétkem mindig előttem van.*” E két kijelölt versben konkrét és átfogó bűnvallást találunk: az erőszak és a hazugság, amely mindent átsző, istentagadáshoz vezet. Tehát az igazság, a szeretet, a becsület megsértése választja el népet Istentől.

Erre a bűnvallásra már van válasza az Úrnak. A 15–16. versből megtudjuk, hogy az Úr mégis közbelép, „*saját karja segítette őt, saját igazsága támogatta*”. A szabadítás elérkezik, népet üdvösségre vezet az Úr: „*Eljön Sionhoz a Megváltó.*” Ézsaiás könyvének hangsúlyos kifejezésével találkozunk itt: „a te megváltód”. Ezt a szókapcsolatot tizennégyszer (többek között Ézs 41,14; 43,1; 44,22 helyeken) használja a könyv, és Ézsaiás könyvében találkozunk vele először olyan címként, amely az Urat illette. A hétközna-

pi szóhasználatban mindez a rokoni, vérségi kapcsolatból eredő kötelező segítségnyújtásra vonatkozott: a te megváltód, a te szabadítód. Az Isten ilyen hűséggel, közeledéssel és szeretetteljes törődéssel jön népéhez. A 20. vers e hangsúlyos ígérettel biztat és buzdít, megtérésre hív: a szív, az élet megváltoztatására indít.

Gondolatok az igehirdetéshez

Egyedül vagyunk?

Első hallásra meglehetősen nehéz ezt a kijelölt öt igeverset mennybemenetel ünnepéhez kapcsolnunk. Azonban amint a kiinduló helyzetre tekintünk, közelebb kerülünk hozzá. A panasz, a félelem, a bizonytalanság, a kilátástalanság érzése bizonyára nem volt ismeretlen a tanítványi sereg számára. A feltámadás csodáját még csak néhány hete értelmükkel, érzékszerveikkel és lelkükkel megragadni igyekvő tanítványok számára ez a rövid tanulási időszak véget ért. Hogyan tovább az Úr nélkül? Hogyan tovább a Mester nélkül? Izrael népe panaszkodik, mert késik a segítség, mert nem nyújtotta ki hatalmas karját az Úr. Hogyan tovább? Mi történhetett? Mi, mai hívők is sokszor panaszkodunk, sokszor esünk kétségbe személyes életünkben vagy a világban körbenézve, amikor Isten beavatkozását, egyértelmű megjelenését vagy útmutatását váránk.

Jézus távolodik, és a félelmek, a bűnök, a reménytelenség elhomályosíthatja a tanítvány látását. A próféta figyelmeztető szó ebből a melankolikus hangulatból kiragad bennünket: „*Nem az Úr keze rövid ahhoz, hogy megsegítsen, nem az ő füle süket ahhoz, hogy meghallgasson.*” Nem Jézus van távol a tanítványtól – sem egykor, sem napjainkban. Kijelölt lekciónkban (Mk 16,14–20) Jézus a tanítványok szemére veti hitetlenségüket, mert nem hittek a feltámadás első tanúinak. Mégis kiküldi őket szerte a világba, hogy hirdessék az evangéliumot. Bizalmat szavaz nekik, útra indítja, tanítvánnyá teszi és megőrzi őket. Az ismert legenda szerint Jézus és Gábrriel beszélget az örömhír továbbadásáról: „»Mi lesz, ha Péter, Jakab és János belefáradnak? Mi lesz, ha az utánuk következő nemzedék elfelejti továbbadni? Más tervet nem készítettél?« – kérdezi Gábrriel. Jézus így válaszol: »Nem, más tervem nincs, Gábrriel. Én bízom bennük.«”

Köztes időben vagyunk

Bizonytalanságaink, félelmeink és kicsinyhitűségünk miatt szükséges a bűnbánat. Igénk megláttatja, hogy mi is – hűvét utáni hívek – milyen sokszor „morgunk, mint a medvék”, türelmetlenségből és elégedetlenségből. Vagy talán „nyögdésselünk, mint a galambok”, mert a mindent megmérgező reménytelenség és korunk negatív gondolkodásmódja uralmába kerít bennünket is. Bizony, vannak bűnök, amelyek életünket és a világ életét átszövik.

A bűnvallás és a bűnbánat után emeljük fel tekintetünket Urunkra, aki azért lett emberré, hogy megváltson bennünket bűneinkből, és azért ment el, hogy az Atya jobbján könyörögjön értünk! Bár a testi szemek számára láthatatlanul, a hit számára mégis láthatóan velünk van: formál és vezet bennünket. Ahogyan az első húsvétkor hevült a szív az ő szavára, és megnyílt a szem a kenyér megtörésekor, ma is hevülnek szívek és megnyílnak a szemek – a miénk is és másoké is. Az Apostolok cselekedeteiről szóló könyv úgy mutatja be a mennybemenetelt, ahol felhő takarta el Jézust a tanítványok szemei elől. Luther így fogalmaz: „Csak látásunkban van a hiba. Nem elég éles a szemünk, hogy fellegeken át az égbe nézve meg tudnánk látni Krisztust, amint könyörög érettünk.” A felhő eltakarhatta Jézust az első tanítványok szemei elől, de a lelki látásunk éles maradhat igéje és az úrvacsora ajándéka által.

Visszatér Urunk

Textusunk utolsó verse mennybemenetel ünnepén arra figyelmeztet minket, hogy visszatér Urunk, aki a mi Szabadítónk. Visszatér a mi Megváltónk! A mi halálon és bűnön győzedelmes urunk felment az Atyához, de egykoron láthatjuk eljönni. Azért ment el, hogy mindenütt jelen legyen. Azért ment el, hogy az eltelt kegyelmi időben – az évszázadok során – hívók ezrei a föld végső határán is átélhessék az ő segítségét és szabadítását. Azért ment el tehát, hogy a kegyelmi időben hívók százezrei tehesenek bizonyosságot arról, hogy „bizony, ő meghallgatott engem!” Jézus Krisztus visszajövele még előttünk van. Örömmel készülünk rá, bűneinket megbánva és Urunkba vetett bizalommal!

Felhasznált irodalom

Jeromos bibliakommentár. 1. köt. Az Ószövetség könyveinek magyarázata. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2002.

MACDONALD, William 2009. Ószövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó, Budapest.

WEBB, Barry 2001. Ézsaiás könyve. Harmat Kiadó, Budapest. Jer, örvendjünk, keresztyének! Szerk. Fabiny Tibor. Luther Kiadó, Budapest, 2011. (Magyar Luther Könyvek 11.)

■ PÉTERNÉ BENEDEK ÁGNES

Tallózó

„A gyülekezeten belül élő gonoszok az egész gyülekezet életét veszélyeztetik!” (Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„Izrael teljesen képtelen segíteni magán. Csak Isten tud segíteni rajta. Ez érvényes a megváltás minden területére. Senki sem tudja megváltani önmagát. Csak Isten képes megbocsátani a bűnt és megváltoztatni az ember szí-

vét.” (A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Amit el lehetett mondani Izraelről, el lehet mondani az egész emberiségről (Róm 3,15–17).” (William MacDonald: Ó/Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó)

„Ha a nyögdecseles és a mormogás nem segít, talán a bűnbánat használ? (...) Nem értendő félre, de ezt a falat bűnbánattal sem lehet áttörni, hacsak az Úr észre nem veszi a bentrekedt vergődését. A bűnbánat a kezdet, de külső segítség is szükséges. S az Úr csodálkozik, hogy senki sincs, aki közbelépne. Ekkor ölti fel ő maga a fegyvereit, s akadályt nem ismerve teremt rendet. Megváltóként érkezik a Sionhoz.” (Szabó Andor: Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó)

„Bűnbánatot tartani senkinek sem könnyű, de azoknak a legnehezebb, akik hozzászórtak, hogy a vallást bűneik takarójaként használják. Ha imádságaik megválaszolatlanok maradnak, akkor inkább Istent hibáztatják, mint hogy mélyen önmagukba nézzenek. (...) vajon ki az közülünk, aki, miután vette a bátorságot, hogy belenézzen szíve legrejtettebb zugaiba, nem fedezett ott fel hasonló romlottságot? A próféta által feltartott tükörben saját magunkat is megláthatjuk (...). Egészében véve ez a csodálatos kép Istenről, amint felölti harci öltözékét, azt az igazságot fejezi ki, hogy nem fogja tétlenül nézni, hogy népét elpusztítsák; eltökélte, hogy megmenti őket. (...) Az itt leírt beavatkozás pedig annyira drámai és elsőprő erejű, hogy ezek után már senki sem gondol arra, hogy Isten közömbös vagy gyenge lenne. (...) Ézsaiás látomása szinte apokaliptikus távlatokba ível. Túl merész és túl átfogó ez a látomás ahhoz, hogy bármelyik történelmi pillanattal azonosítani lehessen, kivéve a legutolsót, mellyel véget ér a történelem.” (Barry Webb: Ézsaiás könyve. Harmat)

Illusztrációk

DRÁMA

„ELSŐ MUNKÁS: – Valamennyit fel kéne akasztani és agyonlőni. MUNKÁSNŐ: – Akkor újak jönnének, és azok is tulajdonosnak neveznék magukat.

ELSŐ MUNKÁS: – Akkor meg el kell venni a tulajdonukat. Ott maradnak meztelenül, mint Jézuska a jászolban, ez lesz az igazi karácsonyi állapot.

MUNKÁSNŐ: – Védekezni fognak. Nem adják a tulajdonukat. Igen, megszokták már. És mi meg úgy állunk majd ott, mint a tolvajok.

ELSŐ MUNKÁS: – Hát éppen az a kérdéses, hogy ki a tolvaj. Honnan szerezték a tulajdonukat? Tőlünk meg az apánktól és a nagyapánktól, meg a dédapánktól és és és. Ma már senki sem tudja pontosan. Így megy ez már öröktől fogva. Nekik van valamijük, nekünk meg nincs

semmin. És ők már megszokták, hogy van valamijük, és mi meg megszoktuk, hogy semmin sincs.

MUNKÁSNŐ: – Ez a hagyomány, és bizony erősen tartják magukat hozzá.

ELSŐ MUNKÁS: – El kell venni tőlük a könyveiket, amikbe mindent fölírnak. Úgy, ahogy a parasztek elégették a birtokleveleket.

MÁSODIK MUNKÁS: – A Bibliát is elégették már egypár-szor, mégis megmaradt az egyház. És a parasztek is szegények maradtak.

ELSŐ MUNKÁS: – Hát akkor mégiscsak agyon kell lőni őket.

MUNKÁSNŐ: – Akkor gyilkosok leszünk, és minket is agyonlőnek.

HARMADIK MUNKÁS: – És mik lesznek ők a tulajdonokkal és a mi hulláinkkal?

MUNKÁSNŐ: – Hát jól megnézhetik magukat.

MÁSODIK MUNKÁS: – Értse meg, aki tudja. De ezt még a Jóisten se érti. Jól meg van ez csinálva...”

Dieter Forte (1935–) német író: *Jean Henry Dunant – avagy a civilizáció*

GONDOLATOK

„Minden emberben van egy radikalitásküszöb, amely megragadhatóvá teszi számára a világot, az ideológián és hiedelmén kívül is. Ne adjuk hozzá a vágyhoz a vágy páto-szát, ne adjuk hozzá a hithez a hit páto-szát. A reményhez a remény páto-szát. Ezek az értékek eltérítenek minket a gondolkodástól. A sztoikusok tudták ezt. Az a fontos, hogy távolságot tudjunk tartani, és a maguk póre mivoltában szemléljük a dolgokat.”

Jean Baudrillard (1929–2007) francia filozófus

„Látom, hogy a fák nagyon csalogatják, Flambeau. Ha akar-ná, egy pillanat alatt majomi ügyességgel eltűnhetne lomb-jaik között. De egy szép napon szürke, öreg majom lesz ma-gából. Ott jár majd a téli erdőben, hideg szívvel s a halálhoz közel, és a fák csupaszon néznek le magára.”

Gilbert Chesterton (1874–1936) angol publicista, író

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Semmiféle kapcsolatot nem találok a textus és az ünnep között.

Jellemző, hogy mi számon kérjük Istent, hogy miért nem segít, miért nem hallgat meg – hiszen az 1. vers „vé-dekezés” ezekre a ki nem mondott vádakra, amivel pe-dig tele vagyunk bármiféle kétségbeesett helyzetünkben.

Jellemző, hogy a mi bűneinket viszont nem látjuk meg, arra úgy kell rámutatnia a prófétának (2. vers).

A 2. és 12. vers között sötét mélység van, a rádöbbenés, a belátás folyamata. Vajon mi történhetett? Mitől juthatunk

el oda, hogy összetörve beismerjük, amit tettünk? Az, hogy meglátjuk, Isten ellen tettük, amit tettünk. És ha ellene volt, akkor a gyógyulás is csak tőle jöhet. Erre kapunk ígéretet.

Mintha egy párbeszéd részét olvasnánk, ahol az egyik fél nem is szólal meg: a nép, amely vádaskodik és magya-rázza bizonyítványát. Azért teszik, amit tesznek, mert Is-ten elrejtőzik előlük.

Túl általánosnak érzem: bűn, véték. Olyan könnyen haj-landók vagyunk kimondani, de mit értünk alatta?

Az utolsó vers nagy feloldása olyan, mint amikor felra-gyog a nap a sűrű homály után.

Nem áttörhetetlen a bűn fala, amit Isten ellen magam köré emeltem. Erősíthetem az önzésem sarával, Isten-nek mégis van hatalma arra, hogy a közelemben férközzön, utánam nyúljon. Rá akar döbbsenteni, hogy álságos kapcso-latban nem lehetek vele, és nem okolhatom a bűneim kö-vetkezményeiért. Bűnvallás kell, őszinte Istenhez fordulás, hiszen a magam által felhúzott bűnbarikád veri visz-sza az imádságom hangját, és nem engedi Istenhez jutni. Viszont a bűnbánatommal helyreálló kapcsolat nem egy-szerűen csak beszélő viszony lehet Istennel, hanem eljön hozzám, személyes együttlétre számíthatok.

Olyan helyzetet képzelek el, mint a hisztis kisgyerek, aki sírva párnába fúrja a fejét.

Minél inkább saját választásunkat követjük, annál tá-volabb kerülünk Istentől. Idővel elveszítjük saját magunk fölött is az irányítást, és akkor nagyon szükségét érezzük a fölöttünk álló(k) segítségének. Ám ekkor is jórészt saját szemszögünkben vizsgáljuk helyzetünket, és valóban úgy érezzük, hogy nem hallja hangunkat, vagy mi nem va-gyunk képesek felfogni választát.

Jó lenne naponként önvizsgálatot tartani és imádság-ban felismerni és megbánni azokat a dolgokat, amelyek gá-tolják az Istennel való mély, komolyan vett kapcsolatomat.

Valójában a mindennapi élet vezetését is lehetne a tex-tus alapján végezni. Elcsendesedni, meghallgatni, válaszol-ni, figyelni, s csak azután kezdeményezni.

Húsvét ünnepe után 6. vasárnap (Exaudi)

► Mt 9,35–38

Igehirdetési előkészítő

A vasárnapról

Mennybemenetel ünnepe után, pünkösd ünnepe előtt egé-szen különleges helye van a húsvét ünnepe utáni 6. vasár-napnak az egyházi esztendőben. „A Szentlélek ígérete és várakozás jellemzi ezt a vasárnapot (...). Az Úr menny-beszállása feletti öröm átmegy a Szentlélek várásának az

örömebe.” (MAGASSY 1997, 1: 309. o.). Ezt az üzenetet és érzést az ünnep ógyházi evangéliuma mellett az ószövetségi íge is elénk hozza: „ilyen lesz az a szövetség, amelyet Izrá-el házával fogok kötni, ha eljön az ideje – így szól az Úr –: Törvényemet a belsejükkbe helyezem, szívéükbe írom be. Én Isteniük leszek, ők pedig népem lesznek.” (Jer 31,33–34) A jelen megpróbáltatásaival küzdő nép számára megfogalmazódik a biztatás Isten új szövetségével kapcsolatban. Jézus búcsúbeszédeiben (Jn 15,26–16,4) előre felkészíti övéit azokra az időkre, amikor ő már nem lesz velük test szerint, és megígéri számukra a Pártfogót, amely segítségükre lesz a szolgálatukban.

Exegetikai megjegyzések a textusról

A kijelölt igehirdetési alapige a Máté írása szerinti evangéliumban két nagyobb egység határán helyezkedik el. A 35. versben Jézus földi szolgálatának egyfajta summája tárul elénk, mintegy összefoglalva az evangélium eddig elmondott tanúságtételét. A Hegyi beszéd és Jézus csodái után az evangélista ezekkel a szavakkal zárja beszámolójának ezt a nagy egységét. Ezek után küldi ki Jézus a tanítványokat, látva környezetét elesettséget, hogy mellette való döntésre szólítsa fel a zsidó nép tagjait. Ezért alapigénk második fele egyben egy felvezető rész is a következő nagyobb egység előtt, amelyben Jézus tanítványainak kiküldetéséről olvasunk.

Jézus messiási szolgálatát a következő igék foglalják össze: διδάσκω – ’tanítani’; κηρῦσσω – ’prédikálni’, ’hirdetni’; θεραπεύω – ’gyógyítani’. A későbbi apostoli szolgálatnak is ezek a kifejezések adják meg a fő irányát, s minden bizonnyal az egyház jelenének ezek köré kellene épülnie.

A Jézus körül megjelenő sokaság meglehetősen fájdalmas képe tárul elénk: σκύλλω – ’meggyötörtek’, ’nyúztak’, ’elcsigáztak’ és ῥίπτω – ’eldobottak’, ’kivetettek’, ’elesettek’, ’földre sújtottak’. Jézus ezt látva megszanja őket: σπλαγχνίζομαι – ’együttérez’, ’könyörületre indul’. „A »pásztor nélküli nyáj« bibliai kép, amely a vereséget szenvedett hadsereg vagy a vezető nélküli közösség ábrázolására szolgál.” (SPINETOLI 1998, 304. o.)

Ez a helyzet, az elesettség hozza elő Jézus szájából alapigénk utolsó mondatát arról, mennyi tennivaló van még az aratásban, és hogy ennek elvégzéséhez munkásokra és munkásokért való imádságra van szükség. „A szétszórt és szervezetlen sokaság végül hatalmas és aratásra váró gabonafölddé válik.” (Uo.) Az aratás azonban ezen a helyen elsősorban nem a végítélet jelképe (vö. Ézs 17,5; Jóel 4,13; Mt 3,12). „Az aratás a prófétai igehirdetésben nem tartozik a tetszetős képek közé, mert a termés betakarításának, tehát a büntető ítéletnek előjátéka.” (Uo.) Ám Jézus reakcióját látva, ahogyan szánakozik, együttérez a sokasággal, sokkal inkább a mentő szeretet képét, a még

Isten országába, üdvösségre megmenthető lelkek szimbólumát jelenti számomra az aratásra váró gabonaföld ezen a helyen.

Jézus azt is a tanítványok tudomására hozza, hogy Isten, az aratás Ura emberek szolgálata által kívánja végrehajtani ezt a feladatot. A szent egybegyűjtést az üdvösségre az ő küldöttei, apostolai végzik, részesítve övéit ebben a csodálatos, életre megmentő szolgálatban. „Az Úr egyedül is végbe tudta volna vinni művét, de ezt azért nem tette, mert az embereket is be akarta vonni munkájába, hogy ily módon az ebből származó öröme és dicsőségnek is részeseivé tegye őket (vö. Mt 25,14–30).” (Uo.) Különösen is nagy kegy és bizalom az aratás Ura részéről ez a kiválasztás, az ő szolgálatában való részvétel.

Az igehirdetés felé

Jézus földi szolgálata, annak súlypontjai irányt szabnak az egyház mai szolgálatának. Nagyon sokféle igénnyel és elvárással közelít hozzánk korunk, mégis a tanítás, igehirdetés, az elesettekhez való odafordulás (gyógyítás) kiemelt szerepe nem maradhat háttérben. Mert a meggyötörtségünk, elcsigázottságunkból egyedül a Mindenható Isten emelhet fel bennünket, ő adhatja újra vissza a színeket az életünkbe, ő eleveníthet meg Lelke által mindannyiunkat. Ezért kell hogy szóljon az ő igéje mindenkor körülöttünk és általunk, ezért kell tanítanunk, az ő szeretetét továbbadnunk másoknak.

Az ideai tanév nagy kihívása volt az iskolákban bevezett kötelező hit- és erkölcsstanórák megszervezése és megtartása. Megannyi akadállyal küzdöttünk ebben az évben, s talán erőnk is megfogyatkozott a tanév végére. Mégis a látóterünkbe került megannyi gyermek láttán talán bennünk is megfogalmazódott a gondolat: „az aratnivaló sok.” S amikor egy hittanórán egy gyermek arról számol be a *Jézus lecsendesíti a tengert* történet után, hogy amikor félt, a tanítványokhoz hasonlóan imádkozott, megerősödünk abban, hogy küzdelmünk nem hiabavaló.

Nagyon közel áll hozzám ez a történet amiatt is, ahogyan Jézus ezek felé az elesettek felé fordul. A *Jézus Krisztus szupersztár* című rockopera sok történetben Jézus emberi oldalát domborítja ki. Van egy jelenet, amikor Jézus megcsömörlik a sok hozzá érkező betegről és elesett embertől, szinte szét akarja tépni őt a tömeg, mindenki hozzá akar menni. És ő elmenekül, szinte undorodik a sok nyomorulttól. Elgondolkodtató ez a momentum, én Jézust mégsem ilyennek képzelem el, s ez a mátéi részlet éppen azt adja elénk, hogy ő nem ilyen. Ő látja a nyomorultban is a szépet, az elesettben az értéket, a bűnök terhe alatt összeroskadóban az Isten teremtményét, az ő gyermekét. A gyülekezetünk egyik csoportja rendszeresen gyűjtést tart abból a célból, hogy a hozzánk becsön-

getőt, hajléktalant ne küldjük el soha üres kézzel. Nagyon elesett emberek ezek, mégis úgy hiszem, csak ezzel a pásztori lelkiülettel lehet feljűk fordulni, ahogyan ezt Jézus is tette.

Exaudi vasárnapján ebben az igében is ott van az állhatatos imádságra való felszólítás. Vajon miért van szükség erre? Hiszen Isten ügyéről van szó, az ő szeretete a kérésünk nélkül is mozgósít, felkészít és szolgálattal biz meg. Úgy hiszem, az imádságra nekünk magunknak van szükségünk, hogy képesek legyünk mind teljesebben azonosulni ezzel az üdvösségre megmentő isteni akarattal. Hogy a szolgálatunk olyan hiteles és együttérző legyen, mint az Jézusnál is megfigyelhető. Hogy megtalálhassuk az utat az emberek szíve felé, hogy Isten megadja számunkra a szeretet leleményességét, hogy ne csak sajnálkozzunk a sok meggyötört és elesett ember sorsa felett, hanem Isten jelenléte áthasson és Lelke mozgósítson minket. Nincs annál nagyobb ajándék, mint amikor Urunk oldalán átélhetjük az aratás örömet.

A templomunk felszentelésének tizedik évfordulójára gyülekezeti újságunknak ünnepi lapszáma jelent meg. Ebben sokakat megszólaltattunk, akik sokat tettek lelki hajlékunk felépüléséért. Volt valaki a sorban, aki az elmúlt években vált egyre meghatározóbb tagjává a közösségünknek, és őt is megkértem, írja le, mit jelent számára ez a hely. Csodálatos egybeesése volt ez a pillanat a gyülekezet életének és annak, hogy az aratás Ura győzött benne. Számomra ez volt ennek a jubileumnak az egyik legörömtelibb eseménye. Befejezésül az ő írásának záró sorait idézem: „Ha én belépek a Kék Golyó utcai evangélikus templomba, tudom, hazajöttem. Itthon vagyok. Ez az én hazám. Nekem itt jó. Szeretem ezt az épületet... Mindez jó, mindez szép, mindez útmutató, de mindez semmi sem lenne, semmi, csak mulandó tárgy, anyagvilág, csupasz klinikai falak, ha ő nem lenne közöttünk. Ha a megfeszített Krisztus ereje és jelenléte nem tartaná össze ezt a közösséget, halandók egy csapatát, kik nem állnak meg az utca közepén a kétségbeeséstől összeomolva. Továbbmennek és betérnek az Isten házába, mert ő hív minket, mert ő szeret minket, s megengedi nekünk, hogy ne a földre tekintsünk, a halálba, hanem felemeli szívünket, s ránk ragyogtatja orcáját.” (BÜKY 2011)

Felhasznált irodalom

- BÜKY Anna 2011. A Kék golyó utca. *Égígérő*, 2011. húsvét. 16. o.
 KARNER Károly 1935. *Máté evangéliuma*. A Keresztény Igazság kiadása, Sopron.
 MAGASSY Sándor 1997. *Óegyházi perikópák*. 1. köt. Magánkiadás, Budapest.
 SPINETOLI, Ortensio da 1998. *Máté. Az egyház evangéliuma*. Agapé, Szeged.

■ KECZKÓ PÁL

Tallózó

„A tennivaló sok, Jézus mégsem arra buzdítja tanítványait, hogy induljanak munkába: az ember nem önmaga jószántából, hanem Isten küldő szavára indulhat csak munkába.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Jézus tanított, azaz hirdette Isten törvényét és evangéliumát. Szavait Isten csodákkal igazolta. Mindkét (!) ténykedése szánakozó szeretetének jele, amely – mert »elérkezett az idők teljessége« – azt is magával hozza, hogy a gabonátábla aratásra megérvén aratómunkásokat igényel.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Ebbe a munkába – a szükség aratásába – nem lehet csak beállni; ezért *imádkozni kell*. Imádkozni azért, hogy küldjön munkásokat, s azért, hogy *engem küldjön*. Ez azt jelenti: erre a munkára az elhívást, a megbízást, a felhatalmazást Isten adhatja. Ez az ő munkája, s ebben csak az vesz részt, aki ezt a kiváltságot megkapja.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„...*kérjétek hát*: Csak olyan közösség alkalmas arra, hogy több lelkipásztori munkatársat kapjon és teremjen, amely hathatós imával táplálja hitét.” (*Jeromos-bibliakommentár*. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„...tehát arató munkások kellene, mert sok (lesz) a tennivaló. A sorrend azonban az, hogy a tanítványoknak kell legelőbb is kérniük az aratás Urát, Ő a munka gazdája, hogy küldjön munkásokat az aratásába. (...) Ezt a sorrendet gyakran nem vesszük komolyan. Nekivágunk feladatoknak imádság nélkül, meg sem várva, hogy gazdánk, az aratás Ura szólítson fel rá bennünket. (...) Imádság nélkül minden tettünk idényjellegű és pótcselekvés.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„Jézus misszióját (...) három ige foglalja össze: *didaszkein* (tanítani), *kérüsszein* (igét hirdetni) és *therapeuein* (gyógyítani). (...) Az aratás a prófétai ige hirdetésben nem tartozik a tetszetős képek közé, mert a természetes betakarításának, tehát a büntető ítéletnek előjátéka. (...) Mindez ellentétben áll azzal, hogy Jézus »együtt érez« a sokasággal (36. v.). (...) az aratás képét nem kell eltúlozni, mert egyszerűen csak a messiási korszakra ígérkező túlradóan gazdag termésre utal.” (Ortensio da Spinetoli: *Máté az egyház evangéliuma*. Agapé)

Illusztrációk

TÖRTÉNET

Bár a hajón bőséggel volt élelmiszer, az embereknek friss húsa is szükségük volt, hogy ne kapjanak skorbutot. De a tengerészek nem akartak fókát és pingvint enni, amikor tele volt a hajó drága konzervekkel. Amikor aztán a legénység egyik tagja lelőtte az első fókát, Shackleton felment a fedélzetre, hogy megcsodálja a zsákmányt, majd így szól: „Csak annyi

hús van, amennyi a tiszti étkezdében vacsorázó tiszteknek és a tudósoknak elegendő. Az altiszti és legénységi állománynak várnia kell a következő sikeres vadászatig. Kisvártatva megjelent a matrózok küldötte: „Követeljük a minden élelemből nekünk járó 25%-ot, így a mostani zsákmányból is!” – mondták. „Rendben van” – válaszolta Shackleton. „Megkapják a részüket.” Az altisztek és a legénységi állomány soha többé nem utasították vissza a foka- és pingvinadagjukat.

Ernst Shackleton (1874–1922) angol-ír felfedező naplója alapján

GONDOLATOK

„...Az ontológiai bizonytalanság érzése a misszionárius feladatvállalásnak milyen erős szükségletét ébreszti, milyen harcos fanatizmus, milyen rabiátus intolerancia származik belőle... ebben az összefüggésben egészen komolyan kell vennünk a klerikus önértelmezésére utaló régi tanítást, miszerint az ember a keresztény hiten kívül rekedvén elveszetté, átkozottá válik, olyanná, aki menthetetlenül foglyául esik a pokol birodalmának, ha megtérés és bűnbánat által nem tesz hitvallást Krisztus mellett. Ami itt transzcendens teológiai doktrínaként megjelenik, minden további nélkül a klerikális önértékelés nyilatkozatának nyelvére: ahhoz, hogy klerikus-sá válhassunk az egyházban, pszichológiailag a menthetetlen elveszettség érzését kell eleve magunkban hordoznunk.”

Eugen Drewermann (1940–) német teológus

„Az ember olyan mértékben kap, amilyen mértékben átadja önmagát, s amikor a szeretetben teljesen átadja önmagát, akkor megkapja önmagát, de úgy, hogy megalapozódott, elmélyült a másikban, vagyis megkettőzi a létét, és ezáltal megvan a személy tudata, aki tevékenykedik, vagyis aki szolgál, és ha kevésen is, de hűséges.”

Pavel Florenszkij (1882–1937) orosz polihisztor

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

A leírás dinamikája szembetűnő. Jézus úton van, mozgásban van: „bejárta”, „tanított”, „hirdette”, „gyógyított”. Egész földi élete erről szövegezt. A tanítványait is mozgósította, mozgásban tartotta: „kövess”, „menjetek”. Ő hív és küld, ma is mozgásba hoz. Célt ad, feladattal bíz meg. Ezzel szemben ott van a céltalanság, az Isten nélküli állapot mozgása: a nyáj „elgyötört” és „elesett” bolyongása: céltalanság, értelmetlenség, hiábavalóság. „Juhok pásztor nélkül” – milyen találó jellemzése lehet ez a mai társadalomnak! Nap mint nap tapasztaljuk ezt a munkahelyen, itt, a nagyvárosban az utcákon, még az iskolákban is. Emberek cél nélkül vagy céltévesztésben bolyonganak, sodródnak. Biztató, hogy Jézus nem közömbös a céltévesztett életekkel, nemcsak kritizál, hanem megoldást is kínál. Megtalál, elhív és elküld ezekhez az emberekhez.

Ezek után ellentmondásosnak tűnik egy újabb kép megjelenése. A *pásztor nélküli juhok* után az *aratás*. Ez nem igazán érthető. Ráadásul az aratás az ítélet képe szokott lenni, ami ebben az esetben elég valószínűtlen a szöveggörnyezet miatt. Miért kellene Jézusnak munkás az ítélethez vagy ahhoz, hogy ítéletet tartson? Nyilvánvaló, hogy ebben az esetben az aratás mást jelöl, de a kép akkor is meglepő, bár az is lehet, hogy szándékos, hogy felkapják a fejüket a hallgatók.

A történet végén Jézus imádkozásra buzdít. Elgondolkodtató, hogy mitől várjuk a lelkészhiány megoldását. A képzéstől, a magyar anyáktól (szülessenek gyerekek, akikből később pásztor lehet), a gyülekezetektől vagy mástól? Jézus világossá teszi, hogy Isten küldi a munkásokat, ha kitartóan kérjük tőle, talán éppen úgy, hogy imádkozunk az előbbiekért.

Jézus ma is úton van felénk, és „tanít”, „hirdet”, „gyógyít” ott, ahol megszólal az evangélium az általunk kért és az Isten által küldött munkások által.

IGEI MEDITÁCIÓ ◀

Gondolatok Ézs 59,1–2.12–13.20 kapcsán

■ NAGY NORBERT

Amikor elolvastam a felhívást és a textust, szinte azonnal egy gyerekkori történet jutott eszembe. Talán 10-11 éves voltam, több családdal együtt elmentünk vidékre a szüreti munkákban segíteni. Nem volt ez érdemi segítség, inkább amolyan „mutassuk meg a pesti ismerősöknek, milyen is az igazi vidéki szüret” érzésű hétvége volt. Nagyon jól érezte magát mindenki, különösen mi, gyerekek. Ennek egyik oka az volt, hogy a vezetésem alatt alakult egy kisebb csapat, amelyik abban lelte legnagyobb örömét, hogy a szőlő környé-

kén található veteményekben lévő érett vagy még érésben lévő zöldségeket és gyümölcsöket, mint egy képzelt ellenséges hadsereg tagjait, bottal, lábbal pusztítottuk. Vandál egy cselekedet volt, az egyszer biztos. Természetesen hamar lebuktunk, és elérkezett a felelősségrevonás ideje. Apám természetesen mérhetetlenül dühös lett, és szemében a harag kékje vegyült a szégyen tüzével. Fejmosásában lekapott mind a tíz, de inkább húsz körmöméről, majd egyik pillanatról a másikra jeggessé vált velem szemben. Nem szólt hozzám és

nem nézett rám. Először nem igazán érttem viselkedését, sőt kicsit még én haragudtam rá, mert mégis, hogyan viselkedhet velem így? Aztán lassan, óráról órára ráeszméltem arra, hogy mit is tettem igazán, milyen bünt is követtem el, és akkor, ott nagyon elszégyelltem magam. Legszívesebben elszüllyedtem volna, vagy legalább kifutottam volna a világból. Nem győztem bocsánatot kérni mindenkitől, akit az ügyben megbántottam, vagy akinek kárt okoztam. Apám szó nélkül végignézte gyerekkori Canossa-járásomat, és végighallgatta a neki szóló bocsánatkéréseimet, majd még mindig kemény tekintettel, de atyai szeretettel, megbocsájtóan átölelt.

A textust olvasva és az ahhoz kapcsolódó bibliai történetet ismerve felfedeztem a két történet és azok tanulságai között némi hasonlóságot, összefüggést.

A Bibliában Ézsaiás könyve történetileg a zsidók babilóniai fogságának történetét, azon belül is a perzsa Círus Lídia elleni háborújának időszakát dolgozza fel, az akkori eseményeket használja fel forrásként és kiindulási alapként. A valós történetben ugyanis lehetőség lett volna a zsidók felszabadítására abban az esetben, ha a perzsák a háború során és annak ürügyén Babilon ellen fordulnak, és annak bukásával a zsidók is megszabadulnak a fogságból. Ebből következően a szöveg első olvasásakor a felszíni jelentést tartalom, a konkrét eseményekkel való összefüggések jutnak az ember eszébe. Ebben a körben talán a legkézenfekvőbb és legegyszerűbb következtetés az, hogy az emberek bűne miatt az Úr elfordult választott népétől, ezért a perzsák nem pusztítják el Babilont és nem szabadítják meg a zsidókat a fogságból. Ez még igaz is lenne, akár történeti viszonylatban is. Ugyanakkor felületesek lennének abban az esetben, ha megelégednénk a felszín kapargatásával, megismerésével, mert így ténylegesen örök némaságba, sötét hallgatásba borulna a szöveg igazi jelentése, mondanivalója.

Az 1–2. vers kapcsán több gondolat is átvillant az agyamon. Azzal, hogy a próféta az Urat kézzel, füllel, arccal (orcával), emberi cselekvéssel (elrejt, nem hallgat meg) és emberi tulajdonsággal (süket) ruházza fel, gyakorlatilag a hasonlóságot, az egyezőséget hangsúlyozza. A Bibliát olvasó hívó magától értetődően gondol arra, hogy az Úrnak emberi alakja van, nem lehet más, hiszen úgy néz ki, úgy viselkedik. Ez egyébként teljesen összecseng a teremtéstörténetben található, Ádámot a „saját képmására” teremtő Úr képével.

„Nem az Úr keze rövid ahhoz, hogy megsegítsen, nem az ő füle süket ahhoz, hogy meghallgasson, hanem a ti bűneitek választottak el titeket Istenetektől, a ti vétkeitek miatt rejtette el orcáját előletek, és nem hallgatott meg.”

Azért van mindennek alapvető jelentősége, mert szemléletesen teszi a próféta az Urat kézzelfoghatóvá, elérhetővé. Így az az érzése támad az olvasónak, hogy az Úr, mint bármely embertársunk, rokonunk, mint Atyánk, azonnal rendelkezésünkre áll, haladéktalanul segítségünkre siet, ha szükségünk van rá. Erre azonban még sincs automatikusan lehetősége, mert az Urat egy alapvető képesség

mindenképpen megkülönbözteti az embertől, mégpedig a bűnbeesés képessége, illetve annak hiánya. Az Úr ugyanis nem képes a bűnre, sem az eredendőre, sem a hétköznapi, szemben az emberrel, aki bűnben fog, születik, él és távozik e földi életből. Mindaddig, amíg az ember fel nem ismeri bűnösségét, rá nem eszmél bűnei valóságára és azok súlyára, nem más, mint dacos gyermek, aki azért dühös Atyjára, mert az nem segít rajta, holott a kérést előbb a felismerésnek és a megbánásnak kell megelőznie. A bűnös ember nem juthat el az Úrhoz, csak egy feltétellel: ha bűneit feltárva, bűnösségét felismerve kéri az Úr bocsánatát és segítségét. Amíg tehát bűn van bennünk, nem fordul felénk orca, nem hall meg minket fül és nem ölel át minket kar.

Az előbbi szükségszerű felismerés köszön vissza a textus 12–13. versében, amikor az mondja Ézsaiás: *„Bizony, sok bűnt követtünk el veled szemben, vétkeink ellenünk beszélnek. Bizony, tele vagyunk bűnnel, gonoszságunkat be kell ismernünk. Bűnösök vagyunk, megtagadtuk az Urat, hűtlenül eltértünk Istenünktől. Erőszakot és lázadást hirdettünk, szívünk hazug beszédet gondolt és szolt.”*

Ez vonatkozik az eredendő bűnre ugyanúgy, mint bármely más, az emberek által minden nap elkövetett bűnre. A lényeg nem a bűn súlyosságán, hanem annak felismerésén és a megbánáson van. Mert bűnt el lehet követni egyszerű közömbösséggel – ahogy a költő mondja: „bűnösök közt cinkos, aki néma” – és szóval, tettel is. Az Úr tehát elfordul minden bűnöstől, aki nem vallja meg bűneit, legyenek azok bármely csekély súlyúak; de kezet nyújt mindenkinek, aki őszintén felvállalja és megbánja bűneit, legyenek azok bármily égbekiáltóak. Ahogy Dáviddal is tette, amikor azt mondta róla, hogy *„Isten szíve szerint való férfi”*, mert megvallotta és megbánta bűneit. Ebben a tekintetben, az emberi természetet illetően az elmúlt kétezer évben nem változott semmi. Az ember ugyanolyan gyalró és bűnös, mint a próféta idején. Akkor vajon miért érdekes és fontos a textus idézett utolsó sora? *„De eljön Sionhoz a Megváltó, Jákób megtérő bűnöseihez! – így szól az Úr.”*

Mert mégis kell a változás, mégis kell az új szövetség, amely lehetővé teszi ennek a magát megmenteni képtelen emberiségnek, hogy esélye legyen az Úrhoz fordulni. Ez a Megváltó, aki vállára véve az ember bűneit, megvált mindenkit, és lehetővé teszi saját példáján, hogy minden ember Istenhez fordulhasson és ott meghallgatásra találjon. A 20. vers Ézsaiás jövendölése a Megváltóról, aki ebben a minőségében jön el a megtérő bűnösökhöz. Mert Isten nem rideg kőszobor, aki nem hajol le hozzánk, hanem cselekvően szerető Atya, aki kész megtenni az első lépést, és a Megváltót küldi az Emberhez, hogy az átvéve a bűnök terhét, elhárítsa az utolsó akadályt, a bűn szakadékát Isten és ember között.

Így maradhat örök az a két tanítás, hogy szeressük az Istent, és ne legyen más istenünk. Ezzel együtt szeressük felebarátunkat, mint önmagunkat. Határozottan azt gondolom, hogy amennyiben e két tanításnak meg tudunk felelni életünkben, úgy a többi nem okozhat problémát.

Légy példa!

Igehirdetés konfirmációi istentiszteleten (1Tim 4,12)*

■ LÁZÁRNÉ SKORKA KATALIN

„Senki meg ne vessen ifjúkorod miatt, hanem légy példája a hívőknek beszédben, magaviseletben, szeretetben, hitben, tisztaságban.” (1Tim 4,12)

Ifjúkor: nosztalgia, szépség. Mindegy, milyen nehéz volt a sorsunk, fiatalok voltunk, szépek, egészségesek...

A Biblia a nosztalgiánál többet mond az ifjúkorról: „El-fáradnak, ellankadnak az ifjak, a legkiválóbbak is megbotlanak.” (Ézs 40,30) „Senki meg ne vessen ifjúkorod miatt...” (1Tim 4,12) „Ifjúkorom vétkeire és bűneire ne emlékezz!” (Zsolt 25,7) A gyermekek evangéliuma és annak bája után az ifúságról nem feltétlenül csak jót hallunk az igében – ma sem.

Mindegy, milyen dátumot mutatott a naptár, Kr. u. 50-et, 1950-et vagy 2013-at! A fiatalság mindig bolondság. Veszélynek kitett korosztály. Mert túlságosan kíváncsi, meggondolatlan, felelőtlen és befolyásolható. Kipróbálja a tiltott dolgokat, csak azért is fitogtatja az erejét, barátok kedvéért lemond a családi szabályokról, és a nevelése során helyesnek mutatott utat elhagyja. Nem vétetlen, hogy negatív a kép az ifúságról, aki lázad, aki szabad akar lenni a kötöttségektől, és közben bűnbe esik. Nem különös, hogy az ige azt mondja, olyat tesz, ami miatt megvethető lesz. Gondoljunk csak arra, hogy miről és hogyan beszélgetnek egymás között a tizenévesek, hogy mi mindent „bevállalnak”, és mire legyintenek, hogy nem baj? Elfárad, de nem abban fárad el, hogy növekszik, nem is a tanulásba, teljesítménykényszerbe fárad bele, hanem a hétvégi szórakozásba, hogy meg akar felelni mindenkinek, közben pedig tönkremegy, a legkiválóbb is megbotlik... Az ember, különösen is, ha fiatal, hamar bűnbe esik, és talán nem is gondolja, mennyire beszennyezi magát mindazzal, amit mond, amit tesz. Sötét, negatív kép ez... Bizony, idősebb korban csak azt mondhatjuk, amit a zsolttárban olvasunk: ifjúkorom vétkeire ne emlékezz...

De ennél is többet mond a Biblia. „Hogyan tarthatja tisztán életútját az ifjú? Úgy, hogy megtartja igéjét.” (Zsolt 119,9–10) „Aki az Úrban bízna, erejük megújul. Szárnyra kelnek, mint a sasok...” (Ézs 40,31) Konfirmációi vizsga után vagyunk, és ma választ kapunk arra, miért jó az Úrban bízni, miért kell az Úrban hinni. Mert meg-

újul az erő, és szárnyra kelhetünk... Ézsaiás ilyen költőien fogalmaz. Pál direkterben, érthetőbben, gyakorlatiasabban: aki hívő, az mindegy, hány éves. Az Úr Jézussal ugyanis lehet úgy élni, hogy nem megvetett kor a fiatalság, hanem példaértékű. Csak komolyan kell venni Isten igéjét. Csak oda kell magunkat szánni az Úr Jézusnak. Csak meg kell térni, el kell fogadni azt, amit ő helyesnek tart, csak arra kell menni, amerre ő vezet.

Nem idejétmúlt dolog ez! Nem csak a jubiléumok korosztályára volt ez igaz, amikor ők álltak itt az oltár előtt. Eric Liddell még náluk is hamarabb született. Kínában, skót misszionárius szülők gyermekeként. Nagyon jó futó volt, és nagyon szeretette az Úr Jézust. Komolyan vette az igéjét. Vasárnap sosem edzett, sosem versenyzett. A templomkert mellett focizó fiúknak is azt mondta, először Isten igéjét kell hallgatni, azután majd lehet sportolni. Megtartotta a harmadik parancsolatot, mindig megszentelte az ünnepnapot. És ez nem hiányzott a felkészüléséből, így is olimpiai bajnok lett 1924-ben. Pedig volt része kísértésben. Kiderült, hogy az ő olimpiai futószáma vasárnapra esik. Az angol arisztokraták meg akarták győzni, hogy a haza dicsőségére most ezt meg kell tennie, de ő hajthatatlan volt: vasárnap nem futok. „Isten akarta előbbre való a haza dicsőségénél” – mondta. „Hogyan tarthatja meg tisztán életútját az ifjú? Úgy, hogy megtartja igéjét.” Mégis olimpiai bajnok lett! Édesapja mindig azt mondta: úgy fuss, hogy elnyerd a jutalmat – de nem azokra az érmekre és emberi megbecsülésekre gondolt, amit egy-egy futószám utáni eredményhirdetésen lehetett elnyerni, hanem az örök élet koronájára. Ezért szánta magát oda, hogy visszamegy Kínába, hogy ott szolgáljon, hirdesse Isten igéjét. A futócipőjét egy fiúnak adta, aki negyven éven át volt Japánban misszionárius... Ő nem az olimpiai érmet látta a legcsillogóbbnak, hanem azt a koronát, amelyet Jézus ad a hozzá hűségeseknek az örök életben. Ezért fiatalon, sportolóként, ország-világ előtt kitarított mellette. „Légy hű mindhalálig, és neked adom az élet koronáját.” Ez minden konfirmáción elhangzik: felszólítás és bátorítás! Egy célt mutatunk, egy jövőképet. Egy utat és egy beteljesedést.

Mire számítottok? Mit szeretnétek elérni? Mi a célja az életeteknek? Kézzelfogható dolgok? Jó bizonyítvány? Jó versenyeredmények? Nyugodt jövő? Szép ház, szép család, jó munka? A mai ige is célt tűz ki elének: senki meg ne ves-

* Elhangzott a Mezőberényi I. Kerületi Evangélikus Egyházközség konfirmációi istentiszteletén 2013-ban.

sen – légy példa! Tisztességes, becsületes, jóra való ember. Olyan tizenéves és olyan felnőtt, akin megakad a környezete tekintete, akinek jó híre van. Beszédben, magaviseletben és tisztaságban.

Van egy negatív tapasztalatom a közelmúltból. Beszéltem a tisztaságról, és a tizenévesek csak mosolyogtak, ugyan már... Nem véletlen, hogy ebben az életkorban történik a konfirmáció! Azért van így, hogy megőrizhesd és értékelhesd a tisztaságodat. Hogy a gondolkodásod, a beszéded, a cselekedeteid ne azt jelenítsék meg rólad, hogy nagy benned a sötétség, hanem a tisztaságról, az egyenességről, az őszinteségről, a nemességről, a többről, igen, Jézusról szóljanak! Vannak gyülekezetek – például Szarvas, Orosháza –, ahol albában konfirmálnak. A ruha jelzi ezt a tisztaságot. Légy példa hitben, szeretetben! Igen, egy tizenéves is lehet példa arra, hogy jó Jézushoz tartozni, jó őt szeretni. Jelen lehet úgy itt, a templomban és az egyházban, hogy mások látják az örömét, hogy szívesen vesz részt a gyülekezet életében, képességeivel szolgálatot végez.

Eric Liddell sírkövére ez az ige van felvéve: „*Akik az Úrban bíznak, erejük megújul. Szárnyra kelnek, mint a sasok, futnak és nem lankadnak meg, járnak és nem fáradnak el.*” Akik az Úrban bíznak, erejük megújul. Nem igazi futásról van szó, hanem a te földi életed, a saját utad megfutásáról. Ha az Úrban bízol, megújul az erőd, akárhány éves vagy. Akkor megújulhatsz, naponta megtisztulhatsz a bűneidből, és újult lélekkel mehetsz tovább.

Az első tanítványoknak azt mondta Jézus: erőt kaptok és tanúim lesztek. Ma azért könyörgünk a Szentlélekért, hogy mindaz, ami elhangzott, a szívetekig hatoljon, hogy ő erősítse meg hiteteket, hogy ő konfirmáljon benneteket. Egyedül a Szentlélek erejével tudtok majd tanúskodni Jézus múlhatatlan szeretetéről, egyedül vele őrizhettek meg a tisztaságotokat, és vele, az ő erejével tudtok példa lenni a korosztályotokban és minden közösségben. Ha vele jártok, benne bíztok, akkor senki meg nem vet benneteket ifjúkorotok miatt, hanem példát vesz rólatok, hogyan kell Jézusban hinni, az ő szeretetében járni és az ő erejéből naponta megújulni.

Felebarát vagy embertárs

Bibliafordítások és használatuk a mai Magyarországon

Szerk. Fabiny Tibor – Pecsuk Ottó – Zsengellér József

Luther Kiadó – Kálvin Kiadó – Hermeneutikai Kutatóközpont Alapítvány, Budapest, 2014.

Bibliaolvasás és bibliafordítások a mai Magyarországon címmel rendeztek konferenciát 2013. április 2–3. között a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karán (KRE-HTK). A konferencia létrehozásában együttműködött a KRE-HTK, a KRE Bölcsészettudományi Karán működő Hermeneutikai Kutatóközpont és a Magyar Bibliatársulat; mindenki a maga sajátos szempontjaival igyekezett gazdagítani az eseményt.

A konferencia célja a mai Magyarországon használatban lévő bibliafordítások áttekintése és a különböző felekezetek bibliahasználati szokásainak és szempontrendszerének megismerése volt. A szervezők arra törekedtek, hogy az egyes bibliafordításokat olyanok mutassák be, akik vagy egy felekezet, vagy a bibliafordítás elkészítőinek és kiadóinak képviselőként hitelesen és érdemlő módon tudtak megszólalni a témában.

A KRE-HTK és Zsengellér József dékán sajátos szempontja a szervezésben nyilvánvalóan teológiai volt, vagyis olyan kérdések napirendre tűzését és tisztázását kérte, amelyekben fény derülhet az egyes bibliafordítások elkészítésének teológiai-egyház-történeti indítékaira, valamint azokra a nyelvi-exegetikai megoldásokra, amelyek a bibliafordítást annak idején egyedivé és jelentőssé tették. Fabiny Tibornak, a Hermeneutikai Kutatóközpont vezetőjének más hangsúlyai voltak: a hatástörténettel foglalkozó irodalmárként a vizsgált bibliafordítások recepciótörténetére és a bibliaolvasó, -használó közösségek igényeire összpontosított. Pecsuk Ottó a bibliatársulatot képviselve arra törekedett, hogy a felkért előadók jóvoltából jobban megismerhessük a magyar nyelven napjainkban közkezen forgó bibliafordítások szakmai, fordításelméleti hátterét.

A konferencia előadásainak anyagát a szervezők tanulmánykötetbe szervezték, amely három kiadó kiadásában (Luther Kiadó, Kálvin Kiadó, Hermeneutikai Kutatóközpont), közülük a Luther Kiadó gondozásában látott napvilágot, hogy a bibliafordítások iránt érdeklődő olvasók is megismerkedhessenek a konferencián felvetett fontos fordításelméleti, hermeneutikai kérdésekkel.